الإسلام - نبذة موجزة عن الإسلام (مشتملة على الأدلة) (للجمعية)

اسلام

اسلام

د اسلام لنډه پېژندنه څرنګه چې په قرآن کريم او نبوي سنتو کې راغلې ده.

داسې يو مهم کتاب دی چې د اسلام پر داسې لنډ تعريف مشتمل دی چې د هغه له اصلي سرچينو قرآن او نبوي سنتو څخه د هغه اصول، ښوونې او ښېګڼې بيانوي، او دغه کتاب مسلمانو او نامسلمانو ټولو مکلفو خلکو ته د هغوی په ژبو د ظروفو او حالاتو له اختلاف سره په هر ځای او وخت کې متوجه دی.

له قرآن کريم او نبوي سنتو څخه پر دلايلو مشتمله نسخه ده.

اسلام د الله له لوري ټولو خلکو ته يو پيغام دی، نو هغه داسې تلپاتې الهي پيغام دی چې د رباني پيغامونو پای ته رسوونکی دی.

اسلام ټولو خلکو ته د الله يو پيغام دی هغه فرمايي:

{ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةٗ لِّلنَّاسِ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗا وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ}

او ته نه يې لېږلی مونږ مګر د ټولو خلقو (انسانانو) لپاره زېری ورکوونکی او وېروونکی او لېکن اکثره خلق نه پوهېږي. (د سبأ سورت: ٢٨ آيت). او الله تعالى فرمايي:

{ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا}

وو ایه: اې خلکو! پرته له شکه زه تاسو ټولو ته د الله استازی یم. (د الأعراف سورت: ۱۵۸ ایت). او الله تعالی فرمايي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا}

اې خلکو! پرته له شکه ستاسو د پالونکي له لوري په حقه رسول درته راغی، ایمان راوړئ دا به ستاسو لپاره غوره وي، او که کفر وکړئ، نو پرته له شکه څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي یوازې الله لره دي، او الله ډېر پوه او حکمت والا دی. د النساء سورت ۱۷۰ آیت.

اسلام یو تلپاتې الهي پیغام دی، او هغه د رباني پیغامونو پای ته رسوونکی دی، الله تعالی فرمايي:

{مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا}

محمد له تاسو سړیو څخه د چا پلار نه دی، بلکې د الله استازی او د نبیانو پای ته رسوونکی دی، او الله پر هرڅه ښه پوه دی. (د الأحزاب سورت: ۴۰ ایت)

او اسلام په یو جنس او قوم پورې خاص دین نه دی، بلکې هغه ټولو خلکو ته د الله دین دی.

او اسلام په یو جنس او قوم پورې خاص دین نه دی، بلکې هغه ټولو خلکوته د الله دین دی، او په قرآن عظیم کې ترټولو لومړی امر د الله تعالی هغه وینا ده:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

اى خلكو! د خپل رب عبادت وكړئ، هغه چې تاسو يې پيدا كړي يئ او هغه كسان چې له تاسو نه مخكې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهيزګاره شئ. (د البقره سورت: ٢١ ايت) او الله تعالى فرمايي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً }

اې خلكو! له هغه پالونكي مو ووېرېږئ چې له يونفس(آدم) څخه يې پيداكړي ياستئ، او له هغه يې د هغه جوړه (مېرمن حوا) پيدا كړې ده او له هغوى دواړو يې ډېر سړي او ښځې خورې كړې دي. (د النساء سورت: ١ ايت) او له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دى چې د الله رسول صلى الله عليه وسلم د مكې د فتحې په ورځ خلكو ته وينا وكړه، نو ويې فرمايل:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الجَاهِلِيَّةِ وَتَعَاظُمَهَا بِآبَائِهَا فَالنَّاسُ رَجُلَانِ: بَرٌّ تَقِيٌّ كَرِيمٌ عَلَى اللَّهِ وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ هَيِّنٌ عَلَى اللَّهِ وَالنَّاسُ بَنُو آدَمَ وَخَلَقَ اللَّهُ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ قال الله:{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} [الحجرات:13] »

اې خلكو! پرته له شكه الله ستاسو څخه د جهالت لويي او د هغه وخت پر پلرونو وياړ كول له منځه يوړل، نو خلک دوه ډوله دي: يو هغه نېک، پرهيزګار او د الله پر وړاندې عزتمن

دی، او بل بې لارې، بدبخته او د الله پر وړاندې سپک دی، او ټول خلک د آدم زامن دي، او الله آدم له خاورې پیداکړی، الله فرمايي: اې خلکو! پرته له شکه تاسو مو له يو نارينه او ښځينه پيداکړی ئ، او بېلابېل قومونه او قبيلې مو وګرځولئ تر څو يو بل سره وپېژنئ، بېشکه د الله په وړاندې له تاسو تر ټولو زيات عزتمن ستاسو زيات پرهېزګار دی، پرته له شکه الله ښه پوه خبر لرونکی دی. ترمذي روايت کړی. د حديث شمېره (۳۲۷۰). او د قرآن کريم په امرونو او د رسول کريم صلى الله عليه وسلم په امرونو کې کوم داسې حکم نشي موندلئ چې د يو قوم يا ډلې د رګ، يا هغوی قوميت او يا جنس د رعايت له امله تر هغوی پورې ځانګړی وي.

اسلام هغه الهي پيغام دی چې د پخوانيو نبيانو او رسولانو عليهم السلام خپلو امتونو ته د پيغامونو بشپړوونکی دی.

اسلام هغه الهي پيغام دی چې د پخوانيو نبيانو او رسولانو عليهم السلام خپلو امتونو ته د پيغامونو بشپړوونکی دی. الله تعالى فرمايي.

{ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ ۚ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا}

بېشکه مونږ تا ته وحي کړې ده، لکه څنګه چې مونږه وحي کړې وه نوح ته او له هغه نه پس (نورو) نبيانو ته، او مونږ وحي کړې وه ابراهيم او اسماعيل او اسحاق او يعقوب

او د (هغوی) اولادې ته او عیسی او ایوب او یونس او هارون او سلیمان ته، او مونږ داود ته زبور ورکړی و. (د النساء سورت: ۱۶۳ ایت). او دغه دین چې الله یې خپل استازي محمد صلی الله علیه وسلم ته وحي کړې ده هغه دین دی چې الله مخکېنیو نبیانو ته روا کړی و او هغوی ته یې پرې سپارښتنه کړې وه، الله تعالی فرمایي:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ۖ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ}

تاسو ته یې همغه دین تاکلی چې نوح ته یې پرې سپارښتنه کړې وه، او هغه چې تاته مو وحي کړی او پر کوم مو چې ابراهیم، موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه، چې (همدغه) دین ترسره کړئ او اختلاف پکې مه کوئ- پر مشرکانو هغه خبره ډېره درنه ده چې ته یې وربولې. الله هغه څوک غوره کوي چې ورته خوښه یې شي او هغه چاته لارښوونه کوي چې هغه ته ورګرځي. د الشوری سورت ۱۳ آیت. او دا هغه څه چې الله خپل استازي محمد صلی الله علیه وسلم ته وحي کړي له هغه څخه د مخکېنیو الهي کتابونو، تورات او انجیل له تحریف مخکې تصدیقوونکی دی، الله تعالی فرمایي:

{وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ }

او هغه څه چې مونږ تا ته له کتابه وحې کړي دي هم دغه حق دي، په داسې حال کې چې تصدیق کوونکی دی د هغو

(کتابونو) چي له ده نه مخکې وو، بېشکه الله په خپلو بنده ګانو باندې خامخا بنه خبردار، بنه لېدونکی دی. د فاطر سورت ۳۱ آیت.

د نبیانو علیهم السلام دین یو دی او شریعتونه یې بېل بېل دي.

د نبیانو علیهم السلام دین یو دی خو د هغوی شریعتونه بېل بېل دي، الله تعالی فرماېلي:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۖ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ}

او تاته مو په حقه دغه کتاب نازل کړی چې تر هغه مخکې کتاب لره تصدیقونکی او پر هغه څارونکی دی، نو د هغوی تر منځ پر هغه څه پرېکړه کوه چې الله رانازل کړي او کوم حق چې درته راغلی له هغه په مخ اړولو د هغوی په هوسونو پسې مه ځه، له تاسې هر یوه ته مو یو شریعت او تګلاره ټاکلې ده او که الله غوښتې وای نو تاسو ټول به یې یو امت ګرځولي وای خو ددې لپاره (یې داسې وکړل) چې په هغه څه کې مو وازمويي چې درکړي یې دي، نو په ښېګڼو کې یو له بله وړاندې شئ، د الله لور ته ستاسو ټولو ستنېدل دي بیا به مو پر هغه څه خبرکړي چې تاسو پکې اختلاف کاوه. (د المائده سورت: ۴۸ ایت) او رسول صلی الله علیه وسلم فرماېلي:

«أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ»
زه د مريمې زوی عيسی ته په دنيا او آخرت کې تر ټولو خلکو ور نږدې يم او نبيان علاتي ورونه دي ميندې يې بېلابېلې دي او دين يې يو دی. بخاري روايت کړی، د حديث شمېره (٣٤٤٣) ده.

اسلام هم همداسې بلنه کوي لکه ټولو نبيانو، نوح، ابراهيم، موسی، سليمان، داود او عيسی عليهم السلام چې ايمان ته بلنه کوله چې بېشکه پالونکی هغه الله دی چې پيداکوونکی، روزي ورکوونکی، ژوندی کوونکی، مړ کوونکی او د پاچايۍ څښتن دی او همغه دی چې د چارو تدبير نيسي او هغه مهربانه لورووونکی دی.

اسلام هم همداسې بلنه کوي لکه ټولو نبيانو، نوح، ابراهيم، موسی، سليمان، داود او عيسی عليهم السلام چې ايمان ته بلنه کوله چې بېشکه پالونکی هغه الله دی چې پيداکوونکی، روزي ورکوونکی، ژوندی کوونکی، مړ کوونکی او د پاچايۍ څښتن دی او همغه دی چې د چارو تدبير نيسي او هغه مهربانه لورووونکی دی. الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ}

اې خلکو! پر تاسو د الله پېرزوينه در په ياد کړئ، آيا له الله پرته بل پيداکوونکی شته چې له اسمان او زمکې تاسې ته روزي درکوي، نشته حقدار د بندګۍ په حقه سره مګر هغه

دی، نو تاسې څنګه (له حقه) اړول کیږئ. (د فاطر سورت: ۳ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ }

ووایه: څوک له اسمانه او ځمکې روزي درکوي، څوک د اورېدو او لیدو واک لري او څوک له مړه ژوندی راوباسي او له ژوندي مړ راوباسي او څوک د چارو تدبیر نیسي، ژر به هغوی ووایي چې: الله، نو ووایه: بیا ایا تاسې نه وېرېږئ. (د یونس سورت: ۳۱ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{أَمَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}

څوک دی چې د پیدایښت پیل یې کړی، بېرته به یې راګرځوي او څوک دی چې له اسمانه او ځمکې روزي درکوي، آیا له الله سره بل څوک حقدار د بندګۍ شته، ووایه: دلیل مو راوړئ که تاسې ربښتیني یاستئ. (د النمل سورت: ۶۴ ایت)

ټول نبیان او رسولان علیهم السلام یوازې د الله عبادت ته په را بلنه را لیږل شوي دي، الله تعالی فرمایلي:

{ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ فَمِنۡهُم مَّنۡ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنۡهُم مَّنۡ حَقَّتۡ عَلَيۡهِ ٱلضَّلَٰلَةُۚ فَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ}

او پرته له شکه په هر امت کې مو یو رسول لیږلی چې (ویل به یې) د الله عبادت وکړئ او له شیطان (بت) ډډه

وکړئ، نو له هغوی ځيني داسي دي چي الله لارښوونه ورته کړې او ځيني په دوی کي هغه دي چي ګمراهي پرې ثابته شوې، نو تاسي په ځمکه کي وګرځئ، بيا وګورئ چي د دروغ ګڼوونکو انجام څنګه و؟ (د النحل سورت: ۳۶ ایت)
او الله تعالی فرمايلي:
{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ }
او له تا مخکي مو هيڅ رسول نه دی ليږلی مګر دا وحي مو ورته کوله چي له ما پرته بل هيڅ حق معبود نشته؛ لهذا تاسو زما عبادت وکړئ. (د الأنبياء سورت: ۲۵ ايت) الله له نوح عليه السلام څخه خبر ورکړی چي ښېشکه هغه ويلي:
{يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}
اي زما قومه! د الله عبادت وکړئ له هغه پرته تاسو لره بل حق معبود نشته، زه پر تاسو د لويې ورځي له سزا څخه ويريږم. (د الأعراف سورت: ۵۹ آیت) او ابراهيم خليل عليه السلام ويلي: -لکه څرنګه چي له هغه څخه الله تعالی خبر ورکړی- چي ښېشکه هغه ويلي:
{ وَإِبۡرَٰهِيمَ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُۖ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ}
او ابراهيم در په ياد کړه کله يې چي خپل قوم ته وويل: د الله عبادت وکړئ او ترې ووېرېږئ، دغه ستاسو لپاره غوره ده که تاسو پوهېږئ. (د العنکبوت سورت: ۱۶ ايت). او صالح

عليه السلام وېلي: لکه څنګه چې الله له هغه څخه خبر ورکړی:

{قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

ویې ویل: اې زما قومه! د الله عبادت وکړئ له هغه پرته بل حق معبود نشته، پرته له شکه تاسو ته مو د پالونکي له لوري نښانه راغله، دغه د الله اوښه ستاسو لپاره نښانه ده، پرې يې ږدئ چې په ځمکه کې خوراک کوي (څري) او ضرر ورته مه رسوئ، چې دردوونکې سزا به مو ونيسي. (د الأعراف سورت: ٧٣ ايت. او شعيب عليه السلام وېلي: لکه الله چې له هغه څخه خبر ورکړی:

{يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ}

اې زما قومه! د الله عبادت وکړئ له هغه پرته بل حق معبود نشته، پرته له شکه تاسو ته مو د پالونکي له لوري نښانه راغله، نو پوره پوره پيمانه او تول کوئ او له خلکو څخه د هغوی په شيانو کې کمی مه کوئ او په ځمکه کې د هغې له سمون وروسته ورانکاری مه کوئ، دغه ستاسو لپاره غوره دی که مؤمنان ياست. (د الأعراف سورت: ٨٥ ايت)

او لومړی چې الله له موسی عليه السلام سره خبرې وکړې، الله پاک ورته وفرمايل:

{ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ (13) إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (14) }

او ما ته غوره کړې؛ نو هغه څه ته غوږ ونیسه چې درته وحې کیږي.

پرته له شکه زه الله یم له ما پرته بل حق معبود نشته؛ نو عبادت مې کوه او زما د یاد لپاره بشړ لمونځ کوه. (د طه سورت: ۱۳- ۱۴ ایتونه) او الله له موسی علیه السلام څخه په خبر ورکولو سره وېلي: بېشکه هغه پر الله پناه وغوښته؛ نو ویې ویل:

{إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ }

پرته له شکه زه مې پر خپل پالونکي او ستاسو پر پالونکي له هرداسې لويي کوونکي څخه پناه غواړم چې د حساب پر ورځ باور نه لري. (د غافر سورت: ۲۷ ايت). او الله له مسیح علیه السلام څخه په خبر ورکولو سره وفرمایل: بېشکه هغه وویل:

{ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ }

پرته له شکه الله زما پالونکی او ستاسو پالونکی دی؛ نو عبادت يې وکړئ، دغه نېغه لار ده. (د آل عمران سورت: ۵۱ ايت) او الله عزوجل همدا رنګه له مسیح علیه السلام څخه په خبر ورکولو وفرمایل: هغه وویل:

{ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ }

اې بني اسرائیلو! د هغه الله عبادت وکړئ چې زما پالونکی او ستاسو پالونکی دی، پرته له شکه څوک چې پر الله شرک وکړي پر هغه الله جنت حرام کړی، او ځای به یې اور وي، او ظالمانو لره هیڅ مرستندوی نشته. (د المائده سورت: ۷۲ ایت).

بلکې آن په تورات او انجیل دواړو کې یوازې د الله پر عبادت ټینګار راغلی، د تثنیه په سفر (د موسی په تشریعي سفر) کې د موسی علیه السلام وینا راغلې: اې اسرائیله! واوره پالونکی زموږ معبود یو پالونکی دی. په مرقص (دویم) انجیل کې د الله پر یووالي ټینګار راغلی داسې چې مسیح علیه السلام فرمایلي: پرته له شکه لومړنی سپارښتنه دا ده چې: اې اسرائیله! واوره زموږ پالونکی یو پالونکی دی.

او الله عزوجل دا خبره بیان کړه چې ټول نبیان د دغه لوی کار لپاره لیږل شوي چې هغه د الله یووالي ته بلنه ده، الله تعالی فرمایلي:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ}

او پرته له شکه په هر امت کې مو یو رسول لیږلی چې (ویل به یې) د الله عبادت وکړئ او له شیطان (بت) ډډه وکړئ، نو له هغوی ځینې داسې دي چې الله لارښوونه ورته کړې او ځینې په دوی کې هغه دي چې ګمراهي پرې ثابته شوې. (د النحل سورت: ۳۶ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

وو ایه: تاسو ماته د هغو (معبودانو) خبر راکړئ چې تاسو یې

له الله پرته را بولئ، راوښيئ چې له ځمکې يې څه پيداکړي؟ يا هغوی لره په اسمانونو کې کومه برخه شته؟ تاسو ما ته له دغه (قرآن) نه مخکې کوم کتاب راوړئ، او يا د پوهې کومه نښه راته راوړئ که چېرې تاسې رېښتيني ياستئ. (د الأحقاف سورت: ۴ ايت). شيخ سعدي رحمه الله وېلي: نو څرګنده شوه چې مشرکان د خپل شرک په اړه په شخړه کولو کې پر کوم برهان او دليل تکيه کوونکي نه دي او هغوی د درواغو پر ګومانونو، ناچله رايو او فاسدو عقلونو باور کړی دی، چې د هغو پر فساد د هغوی د حالاتو پلټل، د هغوی د علومو او اعمالو څېړنه او د هغه چا په حال کې فکر کول چې عمرونه يې د هغه په بنده ګۍ کې تېر کړي دي، ستا دې خبرې ته لارښوونه کوي، چې آيا هغوی ته (له الله پرته دغو معبودانو) په دنيا يا آخرت کې کومه ګټه رسولې ده. تيسير الكريم المنان: ۷۷۹

همغه الله پاک پيداکوونکی دی او يوازې همغه د بنده ګۍ حقدار دی، او دا چې له هغه سره د بل چا بنده ګي ونه شي.

او الله هغه ذات دی چې يوازې هغه حقدار د بنده ګۍ دی او دا چې د هغه سره دې د هيچا بنده ګي ونه شي، الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (21) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ (22) }

اې خلکو! ستاسې د هغه پالوونکي بنده ګي وکړئ چې تاسې ئې پيداکړي ياستئ او هغه خلک يې پيداکړي دي چې له تاسو مخکې وو، کېداى شي چې ووېرېږئ.

هغه ذات چې ستاسې لپاره ئې ځمکه فرش او اسمان چت جوړ کړى او له آسمانه يې اوبه راورولي دي، چې پر هغو يې ستاسو لپاره د روزۍ په توګه مېوې را اېستلي دي؛ نو له الله سره شرېکان مه جوړوئ په داسې حال کې چې تاسې پوهېږئ. (د البقره سورت: ۲۱- ۲۲ ايتونه). نو هغه ذات چې موږ يې پيداکړي يو او له موږ مخکې نسلونه يې پيداکړي دي، ځمکه يې زموږ لپاره فرش ګرځولې ده او له اسمانه يې پر موږ اوبه را نازلې کړې دي چې پر هغو يې زموږ لپاره د روزۍ په توګه مېوې را اېستلې دي؛ يوازې هغه د لمانځلو وړ دى، او الله تعالى فرمايلي:

{ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ }

اې خلکو! پر تاسو د الله پېرزوينه در په ياد کړئ، آيا له الله پرته بل پيداکوونکى شته چې له آسمانه او ځمکې تاسې ته روزي درکوي، له هغه پرته بل الله نشته، نو تاسې څنګه (له حقه) اړول کيږئ. (د فاطر سورت: ۳ آيت). نو هغه ذات چې پيداکول کوي او روزي ورکوي يوازې همغه د بنده ګۍ حقدار دى، او الله تعالى فرمايلي:

{ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ }

دغه الله ستاسو پالونکی دی، نشته حقدار د بنده ګی په حقه سره مګر هماغه دی، د هر څه پیداکوونکی دی؛ نو عبادت یې وکړئ، او هغه پر هرڅه نګران دی. (د الأنعام سورت: ۱۰۲ ایت)

او له الله چې د هر څه بنده ګي کیږي هغه د بنده ګی لایق نه دی، ځکه هغه په آسمانونو او ځمکه کې د یوې ذرې څښتنان هم نه دي، او له الله سره په هیڅ شي کې هم شریک نه دي او نه الله لره مرستندوی او ملاتړي دي؛ نو څنګه به له الله سره را بلل کیږي او له هغه سره به شریکیږي، الله تعالی فرمایلي:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ }

ته (دې مشرکانو ته) ووایه: راوبولئ هغه خلک چې له الله پرته مو (معبودان) ګڼلي، هغوی خو د یوې ذرې په اندازه څه په واك کې نه لري، نه په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه یې په دې دواړو کې څه برخه شته او نه له هغوی څوك د الله مرستندوی دی. (د سبأ سورت: ۲۲ ایت)

او الله پاک هغه ذات دی چې دغه مخلوقات یې پیدا کړي او له نښتون څخه یې رامنځته کړي دي او د هغو شتون د الله پر شتون، ربوبیت او الوهیت دلالت کوي، الله تعالی فرمایلي:

{ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ (20) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (21) وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ

وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِينَ (22) وَمِنْ آيَاتِهِ
مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ
لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (23) وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (24) وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاءُ
وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ
تَخْرُجُونَ (25) وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُ
قَانِتُونَ (26) وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ }

او د هغه له نښانو څخه دا دي چې تاسې يې له خاورې پيدا کړئ، بيا تاسې انسانان خوربرۍ.

او د هغه له نښانو دا دي چې تاسو لره يې له تاسو څخه جوړې (مېرمنې) پيداکړې دي، تر څو له هغوی سره ډاډ تر لاسه کړئ، او ستاسو تر منځ يې مينه او محبت پيداکړي، پرته له شکه په دغه کې د هغه قوم لپاره نښانې دي چې فکر کوي.

او د هغه له نښانو د اسمانونو او ځمکې پيدايښت او ستاسو د ژبو او رنګونو توپير دی، پرته له شکه په دغه کې د پوهانو لپاره نښانې دي.

او د هغه له نښانو په شپه کې ستاسو خوب او په ورځ کې ستاسو له لورې د هغه فضل (روزي) لټول دي، پرته له شکه په دغه کې د هغه قوم لپاره نښانې دي چې اوري.

او د هغه له نښانو دا دي چې چې تاسې ته برېښنا د وېرې او طمعې لپاره ښيي او له اسمانه اوبه را نازلوي، چې ځمکه د هغې له مرګ وروسته پرې را ژوندۍ کوي، پرته له شکه په دغه کې د هغه قوم لپاره نښانې دي چې د عقل نه کار اخلي.

او د هغه له نښانو دا دي چې په امر يې اسمان او زمکه ولاړ دي، بيا چې کله تاسو له زمکې راوبولي په يو غږ به راووځئ.

او هغه لره دي هغه څوک چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، ټول هغه لره غاړه اېښودونکي دي.

او همغه ذات دی چې د پیدايښت پيل کوي بيا يې راګرځوي او هغه کار ورته ډېر اسانه دی. (د الروم سورت: ۲۰- ۲۷ ايتونه).

نمرود د خپل پالونکي له شتون څخه انکار وکړو؛ نو ابراهيم عليه السلام ورته وويل: لکه څنګه چې الله له هغه څخه خبر ورکړ:

{قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ }

ابراهيم وويل: پرته له شکه الله له ختيځه لمر راخېژوي، ته يې له لوېديځه راوخېژوه؛ نو هغه څوک هک پک شو چې کفر يې کړی و، او الله ظالم قوم ته لارښوونه نه کوي. (د البقره سورت: ۲۵۸ ايت) او همدارنګه ابراهيم عليه السلام د خپل قوم پر خلاف پردې خبره استدلال وکړ چې الله هغه ذات دی چې لارښوونه يې ورته کړې، خوراک او څښاک يې ورکړی او کله چې ناروغ شي روغتيا ورکوي، او همغه ذات دی چې مړ کوي يې او را ژوندی کوي يې، هغه وويل: لکه څنګه چې الله له هغه څخه خبر ورکړی.

{الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ (78) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (79) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (80) وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ (81)}

هغه ذات چې پیداکړی یې یم او لاربنوونه مې کوي.

او همغه ذات چې خوراک او څښاک راکوي.

او کله چې ناروغ شم، نو هغه روغتیا راکوي.

او هغه ذات چې مړ کوي مې بیا مې ژوندی کوي. (د الشعراء سورت: ۷۸- ۸۱ ایتونه) او الله له موسی علیه السلام څخه په خبر ورکولو سره وفرمایل: چې هغه فرعون ته په حجت وړاندې کولو سره وویل: پرته له شکه د هغه پالونکی همغه دی.

{ الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ}

هغه ذات چې هر څه ته یې د ده (موافق) شکل ورکړی، بیا لاربنوونه ورته کړې ده. (د طه سورت: ۵۰ ایت)

او الله ټول هغه څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي د انسان لپاره تابع کړي کړي دي او پر نعمتونو یې چاپېر کړی دی، تر څو د الله عبادت وکړي او کفر ترې ونه کړي، الله تعالی فرماېلي:

{أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ }

آیا تاسې نه وینئ چې الله ستاسو لپاره په کار اچولي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي،

او پوره کړي يې دي پر تاسو خپل پټ او ښکاره نعمتونه، او په خلکو کې ځېنې هغه دي چې د الله په اره کې جګړه کوي، بې له علمه او بې له هدايته او بې له روښانه کتاب. (د لقمان سورت: ۲۰ ايت) او لکه ځنګه چې الله د انسان لپاره ټول هغه څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي تابع کړي دي، پرته له شکه هغه يې پيداکړی دی او هغه لره يې غوږونه، سترګې او زړه چې اړتيا ورته لري چمتو کړي دي، تر څو داسې پوهه ترلاسه کړي چې ګټه ورته رسوي او خپل مولا او پيداکوونکي ته يې لارښوونه وکړي، الله تعالی فرمايلي:

{ وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ }

او الله تاسو د خپلو ميندو له ګېډو داسې را ايستلي ياست چې پر هيڅ نه پوهېدلئ، او تاسو لره يې غوږونه، سترګې او زړونه درکړل، کېدای شي شکر وباسئ. (د النحل سورت: ۷۸ ايت).

الله پاک ټول دغه کائنات پيدا کړل، انسان يې پيدا کړ او ټول هغه غړي او قواوې يې ورته چمتو کړې چې اړتيا ورته لري، بيا يې پر هر هغه څه مرسته وکړه چې د الله د عبادت په تر سره کولو او د ځمکې په ابادولو کې مرسته ورسره کوي، بيا يې ټول هغه څه ورلره تابع کړل چې په اسمانونو او ځمکه کې دي.

او الله له خپل لورې د دغو لويو مخلوقاتو پر پيداکولو د خپل ربوبيت لپاره دليل وړاندې کړ چې د هغه الوهيت ته مستلزم دی؛ نو الله پاک وفرمايل:

{قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ }

ووايه: څوک تاسې ته له اسمانه او ځمکې روزي درکوي، څوک د اورېدو او ليدو واک لري او څوک له مړه ژوندی را باسي او له ژوندي مړ را باسي او څوک د چارو تدبير نيسي، ژر به هغوی ووايي چې: الله، نو ووايه: بيا ايا تاسې نه وېرېږئ. (د يونس سورت: ۳۱ ايت) او الله پاک فرمايلي:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

ووايه: تاسو ما ته د هغو (معبودانو) خبر راکړئ چې تاسې يې له الله نه غير رابلئ، تاسو ما ته راوښيئ دوی په ځمکه کې څه پيداکړي دي؟ يا دوی لره په (په پيداکولو د) اسمانونو کې څه شراکت شته؟ تاسو ما ته له دغه (قرآن) نه مخکې کوم کتاب روارېئ، يا له علمه څه باقي علامه، که تاسې رېښتني ياستئ! (د الأحقاف سورت: ۴ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ. هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ}

اسمانونه يې پرته له ستنو پيداکړي چې تاسې يې وينئ، او په ځمکه کې يې کلک ولاړ غرونه اچولي چې پرتاسې ونه خوځېږي او خواره کړي يې دي په دې (ځمکه کې) هر قسمه

خوځنده (زنده سر)، او له اسمانه مو اوبه را اورولي، چې پکې مو هر ډول غوره شینګیاوې را توکولې دي، دا د الله پیدایښت دی؛ نو را وښایاست چې له هغه (الله) پرته دوی څه پیداکړي دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهۍ کې دي. (د لقمان سورت: ۱۰- ۱۱ ایتونه) او الله پاک فرمایلي:

{ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ (35) أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَل لَّا يُوقِنُونَ (36) أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ (37) }

ایا دوی پرته له یو څه (خالق) څخه پیدا شوي (او) که هغوی په خپله پیدا کوونکي دي؟

ایا هغوی اسمانونه او ځمکه پیدا کړي؟ بلکې هغوی باور نه کوي.

که له هغوی سره ستا د پالونکي خزانې دي؟ یا هغوی څه واکداران دي؟ (د الطور سورت: ۳۵-۳۷ ایتونه). شیخ سعدي وېلي: او دا د هغوی پر خلاف په داسې څه استدلال و چې هغوی به یا حق ته تسلیمېدل او یا به د عقل او دین له غوښتنې څخه وتل. د ابن سعدي تفسیر: ۸۱۶.

الله د هر هغه څه پیداکوونکی دی چې په کائناتو کې یې مونږ وینو، یا یې نه وینو، او له هغه پرته ټول یې له مخلوقاتو څخه مخلوق دي او الله اسمانونه او ځمکه په شپږو ورځو کې پیداکړي.

الله د هر هغه څه پیداکوونکی دی چې په کائناتو کې یې مونږ وینو، یا یې نه وینو، او له هغه پرته ټول یې له مخلوقاتو څخه مخلوق دي، الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ ۚ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ }

وو وايه: د اسمانونو او ځمكې پالونكى څوك دى؟ ووايه: الله دى. ورته ووايه ښه نو ايا له هغه پرته مو ځانو ته داسې دوستان نيولي دي چې هغوى خپله د ځان لپاره د ګټې او تاوان واك نه لري، ووايه: آيا ړوند او سترګور (بينا) سره برابر دي؟ يا تيارې او رڼا سره برابرې دي؟ او كنه هغوى له الله سره داسې شريكان نيولي چې د هغه غوندې پيدايښت دوى هم كړى نو د پيدايښت خبره پر دوى ګډه وډه شوې، ووايه: الله د هر څه پيداكوونكى او همغه يو دى، ډېر غالب دى. (د الرعد سورت: ۱۶ ايت) او الله تعالى فرمايلي:

{ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

او پيداكوي هغه څه چې تاسو يې نه پېژنئ. (د النحل سورت: ۸ ايت)

او الله اسمانونه او ځمكه په شپږو ورځو كې پيداكړل، الله تعالى فرمايي:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ }

هغه ذات چې اسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پيداکړې، بيا پر عرش باندې برقراره شو، پر هغه څه پوهيږي چې په ځمکه کې ننوځي او څه چې ترې راوځي، او څه چې له اسمانه را نازليږي او څه چې پکې خيژي، او هغه (الله د خپل شان لایق) ستاسو سره دی چېرې چې یاست، او د هغه څه ليدونکی دی چې تاسو يې کوئ. (د الحديد سورت: ۴ ايت)

او الله تعالی فرمايلي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ}

او يقينا مونږ پيداکړي اسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دې دواړو په منځ کې دي، په شپږو ورځو کې، او مونږ ته هيڅ ستوماني نه ده رارسيدلي. (د ق سورت: ۳۸ ايت)

او الله پاک لره نه په پاچايی، نه په پيدايښت، نه په تدبير او نه په عبادت کې شريک شته.

او الله پاک هغه دی چې د پاچايی څښتن دی، هغه لره نه په پيدايښت، نه په پاچايی او نه په تدبير کې کوم شريک شته، الله تعالی وايي:

{قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ۖ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}

ووايه: تاسو ما ته د هغو (معبودانو) خبر راکړئ چې تاسې يې د الله نه غير رابلئ، تاسو ما ته وښيئ چې دوی په ځمکه کې څه پيدا کړي دي؟ يا دوی لره په (پيداکولو) د اسمانونو کې څه شراکت شته؟ تاسو ما ته له دغه (قرآن) نه مخکې کوم

کتاب راوړئ، یا له علمه څه کومه نښه راته راوړئ که چیرې تاسې ریښتني یاستئ. (د الأحقاف سورت: ۴ ایت) شیخ سعدي رحمه الله وېلي: معنا داچې: ته ووایه دوی هغو خلکوته چې له الله سره یې داسې بوتان او سیالان شریکان کړي دي چې نه د ګټې، نه د زیان، نه د مرګ، نه د ژوند او نه د بیا راپاڅولو واک لري، هغوی ته یې د بوتانو د عاجزي بیان کړه او دا ورته بیان کړه چې دا بوتان د بنده ګۍ کولو هیڅ حق هم نه لري: [راوښیئ چې هغوی له ځمکې څه پیداکړي دي یا هغوی لره په اسمانونو کې کومه برخه شته؟ ایا هغوی د اسمانونو او ځمکې له اجرامو څه پیداکړي؟ یا یې غرونه پیداکړي؟ یا یې نهرونه روان کړي؟ یا یې څاوري خپاره کړي؟ یا یې ونې را شنې کړې؟ یا هغوی لره له دغه څخه د یو څه په پیدایښت کې کومه مرسته شته؟ له دغو څخه د هغوی په خپل اقرار هیڅ هم نشته چېرې به له هغوی پرته نور څه ووایي، نو دا یو عقلي قطعي دلیل چې له الله پرته د بل هر چا بنده ګي کول باطل دي.

بیا یې د نقلي دلیل نفي بیان کړه؛ نو ویې ویل: له دغه مخکې کوم داسې کتاب راوړئ چې شرک ته بلنه کوي، او یا د پوهې کوم اغېز چې له رسول څخه په میراث پاتې وي چې پر دغه (شرک) امر کوي. ښکاره خبره ده چې هغوی د هیڅ رسول له لوري د داسې دلیل پر راوړلو توان نه لري چې پر دغه دې دلالت وکړي، بلکې موږ یقین او باور لرو چې ټولو رسولانو د خپل پالونکي یووالي ته بلنه کوله او له هغه سره په شرک یې منع کوله، او دا تر ټولو هغه لویه پوهه ده چې له هغوی رانقل شوې. د ابن سعدي تفسیر: ۷۷۹

او الله تعالی هغه دی چې د پاچایۍ څښتن دی، هغه لره په پاچایۍ کې کوم شریک نشته، الله تعالی فرمايلي:

{ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ ۖ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ }

ووايه: اې الله د پاچايۍ څښتنه! چاته چې وغواړې پاچايي ورکوې او چاته چې وغواړې پاچايي ترې اخلې، چاته چې وغواړې عزت ورکوې او چاته چې وغواړې ذلت ورکوې، ستا په لاس کې خير دی، پرته له شکه ته پر هر څه قدرت لرونکی يې. (د آل عمران سورت: ۲۶ ايت) او الله تعالی د دې خبرې په بيانولو سره چې بشپړه پاچايي هغه لره د قيامت په ورځ ده وويل:

{ يَوْمَ هُم بَارِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ }

له هغې ورځې نه چې دوی به ټېخي ښکاره وي، له الله نه به د دوی هيڅ شي پټ نه وي، نن ورځ پاچايي د چا ده؟ خاص د الله (پاچايي ده) چې يو دی، ښه غالب دی. (د غافر سورت: ۱۶ ايت).

او الله تعالی لره په پاچايي، پيدايښت، تدبير او عبادت کې شريک نشته، الله تعالی فرمايلي:

{ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا }

او ووايه: ټولې ستاينې يوازې هغه الله لره دي چې نه يې زوی نيولی او نه هغه لره په پاچايۍ کې شريک شته او نه يې

د بې وسۍ له امله څوک ملاتړ شته، او د هغه لويي بيانوه، بشپړه لويي. (د الإسراء سورت: ۱۱۱ ايت) او الله تعالى فرمايلي:

{ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا }

هغه ذات چې هغه لره د اسمانونو او ځمکي پاچايي ده، نه يې زوى نيولي، نه هغه لره په پاچايي کې کوم شريک شته او هر څه يې پيداکړي، نو بشپړ درناوى يې وکړه. (د الفرقان سورت: ۲ ايت) نو هغه مالک او له هغه پرته هرڅه د هغه مملوک دي، او هغه پيداکوونکى او له هغه پرته ټول د هغه مخلوق دي، او هغه داسې ذات دى چې د چارې تدبير نيسي، او څوک چې دا ډول وي؛ نو د هغه عبادت کول واجب دي او له هغه پرته د بل چا عبادت او بنده ګي کول د عقل کموالى دى او داسې شرک دى چې د دنيا او آخرت له منځه وړونکى دى، الله تعالى فرمايلي:

{ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ }

او هغوى وويل: يهود يا نصارا شئ ترڅو لار وموئ، ووايه، بلکې حق ته مايل د ابراهيم ملت شئ او هغه له مشرکانو څخه نه و. (د البقره سورت: ۱۳۵ ايت) او الله تعالى فرمايلي:

{ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا}

او له هغه چاڅخه په دین کې ښه دی چې الله ته یې
ځان تسلیم کړی، حال داچې ښېګڼې والا دی او د حق پلوي
ابراهیم په دین پسې روان وي او الله خو ابراهیم خپل دوست
نیولی. (د النساء سورت: ۱۲۵ ایت) او هغه پاک او حق ذات
دا خبره بیان کړې چې څوک د ابراهیم خلیل له ملت پرته د بل
څه پیروي وکړي، نو هغه ځان کم عقل کړ، الله تعالی فرمايلي:
او څوک دی چې د ابراهیم له ملت څخه مخ اړوي، پرته له
هغه کس څخه چې خپل ځان یې جاهل کړی وي، او یقینا
مونږه هغه (ابراهیم) په دنیا کې غوره کړی دی، او بېشکه
هغه په اخرت کې خامخا له صالحانو څخه دی. (د البقره
سورت: ۱۳۰ ایت).

او الله پاک نه څوک زیږولي او نه له چا زیږېدلی او نه هغه لره کوم سیال شته او نه کوم مثال.

او الله پاک نه څوک زیږولي او نه له چا زیږېدلی او نه هغه
لره کوم سیال شته او نه کوم مثال. الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (1) اللَّهُ الصَّمَدُ (2) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (3) وَلَمْ
يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ (4)}

ووایه: هغه الله یو دی.

الله بې نیازه دی.

نه له هغه څوک زیږېدلي او نه له چا زیږېدلی.

او نه هغه لره هیڅ سیال شته. (د الإخلاص سورت: ۱- ۴
ایتونه) او الله تعالی فرمايلي:

{رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا}

د اسمانونو، ځمکې او د هغه څه رب دی چې تر منځه يې دي؛ نو د همغه بنده ګۍ وکړه او په عبادت يې ټينګ اوسه ايا د هغه کوم همنامي درته معلوم دی؟ (د مريم سورت: ۶۵ ايت)

او الله پاک فرمايلي:

{فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا ۖ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ}

د اسمانونو او ځمکې پيدا کونکی دی. تاسو ته يې له تاسو څخه جوړې پيدا کړې او د خارويو يې هم جوړې پيدا کړې، تاسو په هغې کې (همداسې) خپروي، د هغه غوندې څه نشته او همغه بنه اورېدونکی بنه ليدونکی دی. (د الشورى سورت: ۱۱ ايت)

او الله پاک په هيڅ شي کې حلول نه کوي او نه له خپل مخلوق څخه په هيڅ شي کې جسد کيږي.

او الله پاک په هيڅ شي کې حلول نه کوي او نه له خپل مخلوق څخه په هيڅ شي کې جسد کيږي او نه له هيڅ شي سره يو کيږي، دا ځکه چې الله پيداکوونکی دی او له هغه پرته نور مخلوق دي، هغه پاتې کېدونکی دی او له هغه پرته نور پناه کېدونکي دي او هر څه د هغه په واک کې دي او هغه يې څښتن دی؛ نو له خپل مخلوق څخه په هيڅ شي کې حلول نه کوي او نه کوم څه د هغه په ذات کې حلول کوي، او الله پاک له هر څه لوی او تر هرشی ستر دی، الله تعالى پر هغه چا په

رد کولو سره وایي چې هغه ګومان کړی چې الله په مسیح کې حلول کړی.

{لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

هغه کسان هرومرو کافر شوي چې وایي: الله خو همدا د مریمې زوی مسیح دی! ورته ووایه: بنه نو څوك د الله یو څه ایسارولای شي که هغه وغواړی چې د مریمی زوی مسیح، مور یې او په ځمکه کې چې هر څوك دي ټول تباه کړي؟ او (خاص) الله لره د اسمانو، ځمکې او څه یې چې تر منځه دي د هغو پاچایي ده، څه چې غواړي پیدا کوي یې او الله په هرڅه بنه قادر دی. (د المائده سورت: ۱۷ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (115) وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۖ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ (116) بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ (117) }

یوازې الله لره ختیځ او لویدیځ دي، نو هر لوري ته چې مخ کړئ همغلته د الله مخ دی، پرته له شکه الله پراخه لورېینې والا او بنه پوه دی.

او هغوی وویل الله زوی نیولی، هغه (الله) لره پاکي ده، بلکې په اسمانونو او ځمکه کې چې دي یوازې هغه لره دي، ټول هغه ته غاړه اېښودونکي دي.

پرته له نمونې د اسمانونو او ځمکې پیداکوونکی دی، کله چې د یو څه پرېکړه کوي، نو یوازې ورته وایي: شه، هغه کیږي. (د البقره سورت: ۱۱۵- ۱۱۷ ایتونه). او الله تعالی فرمایلي:

{ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا (88) لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا (89) تَكَادُ
السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا
(90) أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا (91) وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَٰنِ أَن
يَتَّخِذَ وَلَدًا (92) إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي
الرَّحْمَٰنِ عَبْدًا (93) لَّقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (94) وَكُلُّهُمْ
آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا (95) }

او هغوی وویل: رحمان زوی نیولی دی.

یقینا تاسو ډېره لویه د ګناه خبره کړې ده.

نیږدې ده چې اسمانونه ترې وچوي، ځمکه څیرې شي او غرونه دړې وړې را پرېوزي.

له دې امله چې د رحمان لپاره یې د زوی دعوه کړې ده.

او د رحمان لپاره نه ښايي چې زوی ونيسي.

څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي الله ته د بنده په توګه ورتلونکي دي.

په رېښتيا هغوی یې را ګیر کړي او ښه یې شمېرلي دي.

او هغوی ټول هغه ته د قیامت په ورځ یو یو ورتلونکي دي. (د مریم سورت: ۸۸- ۹۵ ایتونه) او الله تعالی فرمایلي:
{ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ}

الله همغه دی چې له هغه پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی، نه پرکالي پرې راځي او نه خوب، څه چې په اسمانونو کې دي او څه چې په ځمکه کې (ټول) هغه لره دي، څوک دي چې د هغه په وړاندې پرته له هغه د اجازې یې سپارش وکړی شي؟ پر هر هغه څه پو هیږي چې د هغوی مخې یا یې شاته دي، او هغوی د هغه د علم نه هیڅ شی هم نشي راګیرولی مګر چې د هغه ورته خوښه وي، د هغه کرسی اسمانونه او ځمکه راځای (راګیر) کړي، او د دواړو (ځمکې او اسمان) ساتنه یې نه ستومانه کوي او هغه لوی اوچت ذات دی. (د البقره سورت: ۲۵۵ ایت) نو څوک چې دا ډول وي او دا ډول یې مخلوق وي، هغه به څنګه له هغوی څخه په یو کې حلول کړل شي؟ یا به هغه لره زوی ونیسي؟ او یا به ځې له ځانه سره د بنده ګۍ حقدار جوړکړي؟

الله تعالی پر خپلو بندګانو مهربانه او رحم کوونکی دی، ځکه یې رسولان ولیږل او کتابونه یې نازل کړل.

الله تعالی همغه دی چې پر خپلو بندګانو مهربانه او رحم کوونکی دی، پر بندګانو یې له رحم څخه دا دی چې هغوی ته یې رسولان لیږلي او کتابونه یې ورته نازل کړي دي، تر څو یې د کفر او شرک له تیارو د توحید او لارښوونې رڼا ته را وباسي، الله تعالی فرمایلي:

{هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ }

همغه ذات دی چې پر خپل بنده یې څرګند آیتونه نازلوي، تر څو مو له تیارو رڼا ته را وباسي، او پرته له شکه الله پر تاسو مهربانه رحم کوونکی دی. (د الحدید سورت: ۹ ایت)

او الله تعالی فرمایلي:

{ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ }

او ته مو یوازې ټول عالم ته د رحمت په توګه لیږلی یې. (د الانبیاء سورت: ۱۰۷ ایت) او الله خپل نبي ته امر وکړ چې بندګان پردې خبر کړي چې هغه بښونکی مهربان دی، الله تعالی فرمایلي:

{ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}

زما بندګان پردې خبر کړه چې زه بښونکی مهربان یم. (د الحجر سورت: ۴۹ ایت) او د هغه له مهربانۍ او رحم څخه دادي چې له خپلو بندګانو ضرر لرې کوي او بښګڼه پرې نازلوي، الله تعالی فرمایلي:

{ وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}

او که الله کوم ضرر درته رسوي، نو له هغه پرته بل لرې کوونکی یې نشته، او که د ښېګڼې اراده درته ولري، نو د هغه د پېرزوینې ایساروونکی نشته، له بندګانو چې چاته وغواړي ورته رسوي یې، او هغه ښنونکی مهربان دی. (د یونس سورت: ۱۰۷ ایت)

الله هغه پالونکی مهربان دی، یوازې همغه دی چې د قیامت په ورځ به له خلکو سره حساب کوي کله چې هغوی ټول له قبرونو یې راپورته کړي، نو هر چا ته به یې د کړې ښېګڼې او بدۍ بدله ورکړي؛ نو چا چې نېکی کړې وي په داسې حال کې چې مؤمن وي، هغه لره به تلپاتې لوربینې وي، او چا چې کفر او ناوړه کارونه کړي وي، هغه لره به په آخرت کې لوی عذاب وي.

الله پالونکی مهربان دی، یوازې همغه دی چې د قیامت په ورځ به له خلکو سره حساب کوي کله چې هغوی ټول له قبرونو را پاڅوي، چې هر چا ته به د خپل ښه او بد عمل بدله ورکوي، نو که چا نېک کارونه کړي وي په داسې حال کې چې مؤمن وي، هغه لره به تلپاتې نعمتونه وي، او چا چې کفر کړی وي او ناروا کارونه یې کړي دي، هغه لره به د قیامت په ورځ لوی عذاب وي، د الله پر خپل مخلوق له بشپړ عدل، حکمت او رحمت څخه دا دي چې دغه دنیا یې د عمل کور ګرځولې ده او آخرت یې دویم کور ګرځولی چې هلته به بدله،

حساب او ثواب وي، تر څو نېک عمله د خپل نېک عمل بدله ترلاسه کړي، بدکاره ظالم او بغاوت کوونکی د خپل بغاوت او ظلم سزا وګالي، او د دې لپاره چې ځينې خلک دا کار لرې ګڼي، نو الله زيات داسې دليلونه راوړي چې پر دې خبره دلالت کوي چې بېرته را پورته کېدل حق دي هيڅ شک پکې نشته. الله تعالی فرمايلي:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۚ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

او د هغه له نښانو څخه دا دي چې ته ځمکه وينې چې وچه (شاړه) ده خو کله چې اوبه وربانديې واوروو، نو سره وخوځيږي او راوپړسيږي، په رښتيا همغه ذات چې هغه يې راژوندۍ کړه هرومرو د مړيو راژوندی کونکی دی، بېشکه هغه پر هر څه بنه قادر دی. (د فصلت سورت: ۳۹ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ}

اې خلکو! که د بيا ژوندون په اړه په شك کې ياست، نو (خبر شئ) موږ تاسو له خاورې پيدا کړي ياست، بيا له نطفې،

بیا د وینې له ټوټې، بیا د غوښې له بوټۍ څخه چې پوره شکل لرونکې هم وي او نیمګړي شکل والا هم، د دې لپاره چې تاسو ته (حقیقت) بیان کړو. او هره نطفه چې موږ یې وغواړو، تر ټاکلې نېټې یې په رحمونو کې تم کوو، بیا مو د ماشوم په بڼه را وباسو، بیا (مو روزنه کوو) تر څو چې خپلې ځوانۍ ته ورسېږئ. او ځینې له تاسو څخه (ژر) وفات شي او ځینی مو تر ناکاره عمره وځنډول شي (ان) چې له پوهېدو وروسته بیا په هیڅ نه پوهیږي. او ته خو ځمکه وینې چې وچه شاړه ده، بیا چې کله اوبه ورباندې راتویې کړو نو وخوځیږي، را ډېره شي او له هر ډول تاندو ښېنکیاوو راوټو کوي. (د الحج سورت: ۵ ایت) الله پاک په دغه ایت کې درې داسې عقلي دلایل بیان کړل چې پر بېرته را ژوندې کېدو دلالت کوي او هغه عبارت له:

1- دا چې الله لومړی انسان له خاورې پیداکړ، او چا چې له خاورې پیداکړی وي، نو هغه یې ژوندون ته پر بېرته راګرځولو هم ځواکمن دی کله چې هغه خاورې وي.

2- دا چې چا له نطفې څخه انسان پیداکړی وي، هغه پر دې ځواکمن دی چې انسان د هغه له مړینې وروسته بېرته ژوند ته راوګرځوي.

3- او دا چې چا ځمکه د هغې له شاړېدو وروسته را ژوندۍ کړې ده، د خلکو له مړینې وروسته د هغوی پر بېرته را ژوندي کولو هم ځواکمن دی، او په دغه ایت کې د قرآن پر اعجاز لوی دلیل دی، نو دغه آیت سره له دې چې اوږد هم

ندی څه ډول پر یوه لویه مسئله دغه درې څرګند عقلي دلیلونه را جمع کړي دي.

او الله تعالی فرمایلي:

{ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ }

هغه ورځ چې موږ اسمان داسې راونغاړو لکه د لیکل شویو پاڼو نغښتل، څنګه چې لومړی ځل پیدایښت مو پیل کړی و، همغسې به یې بیا راګرځوو، دا پر موږ ژمنه ده موږ خامخا د دې کارکوونکي یو. ((د الانبیاء سورت: ۱۰۴ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ ۖ قَالَ مَن يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ (78) قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ }

او زموږ لپاره بېلګه بیانوي او خپل پیدایښت یې هېر کړی، وایي څوك به دا هډوکي راژوندي کوي په داسې حال کې چې وراسته رژېدلي وي.

ووایه: هغه ذات به یې راژوندي کوي کوم چې په لومړي ځل یې پیدا کړي او همغه پر هر ډول پیدایښت ښه پوه دی. (د یس سورت: ۷۸ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{ أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ ۚ بَنَاهَا (27) رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا (28) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (29) وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا (30) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (31) وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا (32) }

آیا تاسې د پیدایښت له پلوه سخت یاست او که آسمان چې جوړ کړی یې دی.

د هغه چت یې اوچت کړی دی، نو بیا یې برابر جوړ کړی دی.

او د هغه شپه یې تیاره کړې ده او د ده رڼا یې راوېستلې ده.

او له هغه وروسته یې ځمکه غوړولې ده.

د هغې اوبه او شینکیا یې ترې را اېستلي دي.

او غرونه یې پکې محکم کړي دي. (د النازعات سورت: ۲۷- ۳۲ ایتونه). او الله دا خبره بیان کړه چې د انسان پیداکول د اسمان، ځمکې او څه چې د هغو دواړو ترمنځ دي د هغو تر پیدایښت سخت نه دي، نو څوک چې د اسمانونو او ځمکې پر پیداکولو ځواکمن دی، هغه د انسان له دویم ځل را ګرځولو څخه بې وسه نه دی.

الله پاک آدم له خاورې پیداکړ، او له هغه وروسته یې اولاد همداسې زیاتېدلو، نو ټول خلک د خپل اصل له پلوه سره برابر دي، یو جنس پر بل جنس او نه یو قوم پر بل قوم غوراوی لري مګر د تقوا له مخې.

الله تعالی آدم له خاورې پیداکړ، او له هغه وروسته یې اولاد همداسې زیاتېدلو، نو ټول خلک د خپل اصل له پلوه سره برابر دي، نه یو جنس پر بل جنس او نه یو قوم پر قوم غوراوی لري مګر د تقوا له مخې. الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ }

اې خلکو! تاسو مو له يو نارينه او ښځينه څخه پيداکړي ياست، بيا مو ببلابېل ملتونه او قبيلې ګرځولي ياست تر څو يوبل وپيژنئ، پرته له شکه د الله په وړاندې له تاسو عزتمن هغه دی چې زيات پرهېزګاره وي، پرته له شکه الله ښه پوه خبر لرونکی دی. (د الحجرات سورت: ۱۳ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ }

الله تاسې (لومړی) له خاورې پيدا کړئ، بيا له يو څاڅکي مني، بيا يې جوړه جوړه کړئ او د هغه له پوهې پرته نه کومه ښځينه بلاربيږي او نه يې زيږوي او نه د پاخه عمر والا عمر اوږديږي او نه يې له عمره څه کميږي مګر (دا هر څه) په کتاب کې (ثابت) دي، په رېښتيا دا (کارونه) پر الله اسانه دي. (د فاطر سورت: ۱۱ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ }

همغه ذات دی چې تاسې يې له خاورې پيدا کړئ، بيا له يو څاڅکي (مني) بيا د وينې له ټوټې، بيا مو د ماشوم په توګه را وباسي، بيا مو (لويوي) تر څو خپلې ځوانی ته ورسيږئ بيا

تر دې چې بوډاګان شئ. او له تاسي څخه څوك مخکې مري او (تاسې پرېږدي) چې ټاکلې نېټې ته ورسېږئ او د دې لپاره چې له عقله کار واخلئ. (د غافر سورت: ۶۷ ايت) او الله تعالی د دې خبرې په بيانولو سره چې د مسيح پيدايښت په کونې امر سره و، لکه د خاورې څخه د آدم پيدايښت چې په کونې امر سره و، الله تعالی فرماېلي:

{ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ }

پرته له شکه د الله په وړاندې د عيسی بېلګه لکه د آدم غوندې ده، هغه يې له خاورې پيدا کړ، بيا يې ورته وويل: شه، نو هغه شو. (د آل عمران سورت: ۵۹ ايت) او په دويمه فقره کې دا خبره تېره شوه چې نبي صلی الله عليه وسلم دا خبره بيان کړه چې انسانان سره برابر دي، يو لره پر بل غوراوی يوازې د پرهېزګارۍ له امله وي.

او هر بچی پر فطرت پيداکېږي.

او هر بچی پر فطرت پيداکېږي الله تعالی فرماېلي:

{ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ }

نو سم برابر سوچه د دين په لور ورمخه کړه، په همغه (اصلي) پيدايښت ټينګ اوسئ چې په هغه سره الله خلك پيدا کړي، د الله پيدا کړي جوړښت لره څه بدلون نشته، همدا سم برابر دين دی خو زياتره خلك نه پوهيږي. حنيفيت د ابراهيم خليل عليه السلام ملت دی، الله تعالی فرماېلي:

{ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

بیا مو تاته وحي وکړه چې د ابراهیم د سوچه دین پیروي وکړه او هغه له مشرکانو څخه نه و. (د النحل سورت: ۱۲۳ ایت) او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجُ البَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ»

هیڅ بچی نه پیدا کیږي مګر پر فطرت، بیا یې مور او پلار یهودیان ګرځوي، یا نصرانیان او یا هم مجوسیان، لکه څنګه چې سالمه اوښه سالم بچی زیږوي آیا تاسې په هغې کې کوم عیب احساسوئ. بیا ابو هریره رضي الله عنه وایي:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَالَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ}

د الله هغه فطرت چې خلک یې پر هغو پیداکړي دي، د الله پیدایښت لره هیڅ بدلون نشته، دغه سم نيغ دین دی خو ډیری خلک نه پوهیږي. (د الروم سورت: ۳۰ ایت) صحیح بخاري، حدیث شمېره ۴۷۷۵. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا»

خبر اوسئ ماته مې پالونکي امر کړی، چې تاسو ته هغه څه وښيم چې نه پرې پوهېږئ او ماته يې زما په دغه ورځ ښوولي دي، هر هغه مال چې يو بنده ته مې ورکړی حلال دی او ما مې خپل بندګان پر سوچه حنيفي دين پيداکړل، او هغوی ته شيطانان راغلل، نو له خپل دين څخه يې واړول او هغه څه يې پرې حرام کړل چې ما ورته حلال کړي وو، او هغوی ته يې امر وکړ چې له ما سره هغه څه شريک کړي چې هيڅ دليل مې نه و پرې نازل کړی. مسلم روايت کړی، حديث شمېره ۲۸۶۵.

هيڅ بشر داسې نه دی چې ګناهکار وزېږول شي او يا د بل چا د ګناه وارث شي.

هيڅ بشر داسې نه دی چې ګناهکار وزېږول شي او يا د بل چا د ګناه وارث شي. او الله تعالى له آدم عليه السلام څخه خبر راکوي چې کله هغه د الهي امر مخالفت وکړ، هغه او مېرمنې يې حواء له ونې خوراک وکړ، پرته له شکه هغه پښېمانه شو، توبه يې وابستله او له الله څخه يې ښښنه وغوښته، نو الله هغه ته په زړه کې داخبره ورواچوله چې ځينې پاکې کلمې ووايي، چې هغه وويلې، نو الله د هغوی دواړو توبه قبوله کړه، الله تعالى فرمايلي:

{ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (35) فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (36) فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ

التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (37) قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (38)}

او مور ووېل: اې آدمه! ته او مېرمن دې په جنت کې اوسېږئ او له کوم ځایه مو چې خوښه وي پرېمانه خورئ او دغې ونې ته مه نېږدې کېږئ، چې له تیري کوونکو به شئ.

خو شیطان ترې وښویول، نو له هغه ځایه یې بهر کړل چې پکې (مېشت) وو، او (بیا) مور ووېل: کوز شئ، ستاسو ځیني به د ځېنو نورو لپاره دښمنان وي، او ستاسو لپاره په ځمکه کې تر یو وخته پورې استوګنه او فایده اخېستل دي.

بیا نو آدم علیه السلام له خپل پالونکي یو څوټکي ترلاسه کړل چې توبه یې ورقبوله کړه، رښتیا چې همدی مهربان ښه توبه منونکی دی.

مور ووېل ټول ترې کوزشئ خو که زما له خوا کومه لارښوونه درته راغله، نو چا چې زما د لارښوونې پیروي وکړه، پر هغو به نه کومه وېره وي او نه به خپه کېږي. (د البقره سورت: ۳۵- ۳۸ ایتونه). او کله چې الله د آدم علیه السلام توبه قبوله کړه نو نور هغه ګناهګار پاتې نشو، له همدې امله اولاد ته یې ګناه په میراث پاتې نشوه، ځکه هغه په توبه ایستلو سره له منځه ولاړه او اصل هم همدا دی چې یو انسان د بل ګناه پر غاړه نه اخلي، الله تعالی فرمایلي:

{وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ }

او هیڅ یو نفس ګناه نه کوي مګر د خپل ځان په ضرر یې کوي، او هیڅ بار وړونکی به د بل بار نه وړي. بیا مو خپل رب ته ورستنېدل دي، نو پر هغه څه به مو خبر کړي چې اختلاف مو پکې کاوه. (الانعام سورت: ۱۶۴ ایت)

او الله تعالی فرماېلي:

{مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا }

چا چې نېغه لاره ونیوله، نو همدا خبره ده چې هغه د خپل ځان (د فایدې) لپاره نېغه لاره نیسي، او څوک چې بې لارې شو، نو همدا خبره ده چې هغه د همدغه (نفس) په ضرر بې لارې کیږي، او هیڅ بار اوچتوونکی د بل بار نه اوچتوي، او مونږ کله هم عذاب ورکوونکي نه یو تر هغه پورې چې رسول ولیږو. (الاسراء سورت: ۱۵ ایت) او الله تعالی فرماېلي:

{وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ }

او هیڅ بار وړونکی به د بل (د ګناه) بار نه وړي. او کوم دروند باري که خپل بار ته بل څوك رابولي نو د هغه هیڅ شی به نه شي پورته کولی که څه هم خپلوان یې وي. ربښتیا خبره داده چې ته یوازې هغه خلك وېرولی شې چې په غیبو له الله څخه وېریږي او لمونځ قایموي، او چا چې ځان پاك کړ؛ نو د

خپل ځان لپاره يې پاك كړ او يوازې الله ته ورتګ دی. (د فاطر سورت: ۱۸ ايت)

او د خلکو له پيدايښت څخه موخه دا ده: چې يوازې د الله عبادت وکړي.

او د خلکو له پيدايښت څخه موخه داده: چې يوازې د الله عبادت وکړي. الله تعالى فرمايلي:

{ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ }

او ما پيريان او انسانان نه دي پيدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي. (د الذاريات سورت: ۵۶ ايت).

اسلام انسان ته عزت ورکړی -که نارينه دی او که ښځينه-، او د هغه د بشپړ حقوقو كفالت يې كړی، د تولو اختياراتو، اعمالو او تصرفاتو مسئول يې ګرځولی او د هغه عمل چې ځان يا نورو ته ضرر رسوي مسئوليت يې ور په غاړه کړی دی.

اسلام له انسان څخه د نارينه و او ښځينه و درناوی کړی، پس الله تعالى انسان پيدا كړ ترڅو په ځمكه كې ځای ناستی شي، الله تعالى فرمايلي:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً }

او درپه ياد كړه هغه وخت چې كله ستا رب پرښتو ته وويل: پرته له شكه زه په ځمكه كې د ځای ناستي پيداكوونكی يم. (د البقره سورت: ۳۰ ايت)

او دغه درناوی د آدم ټولې اولادې ته شامل دی، الله تعالى فرمايلي:

{ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا }

او په رښتيا موږ بني آدم ته درناوی ورکړی، هغوی مو په وچه او درياب کې پورته کړي دي او پاک شيان مو په روزی ورکړي دي او هغوی ته مو په ډېرو هغو شيانو غوراوی ورکړی چې پيداکړي مو دي په غوراوي ورکولو سره. (د الاسراء سورت: ۷۰ آيت) او الله تعالی فرمايلي:

{لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ }

پرته له شکه موږ انسان په تر ټولو ښکلي شکل کې پيداکړی دی. (د التين سورت: ۴ ايت).

او الله انسان له دې څخه منع کړی چې خپل ځان له الله پرته د بل معبود، پيروي شوي او اطاعت کړل شوي لپاره پيرو او تابع وګرځوي، الله تعالی فرمايلي:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ. إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُواْ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ}

او په خلکو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريکان نيسي، له هغوی سره مينه کوي له الله سره د مينې په شان، او هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی، له الله سره په مينه کې ډېر سخت (او کلک) دي، او که چېرې هغه کسان چې ظلم يې کړی دی، دا ووينې، کله چې دوی عذاب ووينې، چې يقينا قوت ټول خاص د الله تعالی لپاره دی او دا چې يقينا الله ډېر سخت عذاب ورکوونکی دی.کله چې هغه کسان چې

اتباع يې کړی شوي وه، له هغو کسانو نه بېزاره شي چې اتباع يې کړې وه، او عذاب وويني او ټولې اړيکې پرې وشلېږي.
(د البقره سورت: ۱۶۵- ۱۶۶ ايتونه. او الله تعالى د قيامت په ورځ په باطل سره د پيروانو او د هغوی د مشرانو د حال په بيانولو سره وفرمايل:

{ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ (32) وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (33) }

لويي کوونکي به کمزورو ته ووايي چې آيا له هغه وروسته هم موږ له لارښوونې ايسار کړي وئ چې درته راغله؟ خو نه په اصل کې (په خپله) تاسو مجرمان وئ.

او (بيا به) کمزوري ګڼل شوي کسان لويي کوونکو ته ووايي چې نه په اصل کې همدا ستاسو د شپې او ورځې چلونه وو چې موږ ته مو امر کولو تر څو پر الله کفر وکړو او له هغه سره شريکان ونيسو. او کله چې عذاب وويني نو هغوی (ټول) به په پټه (ډېره) پښېماني وکړي. او کومو کسانو چې کفر کړی په غاړو کې به يې ځنځيرونه ورواچوو. ايا له هغو عملونو پرته چې هغوی به کول د بل څه بدله به ورکول کيږي؟. ((د سبا سورت: ۳۲- ۳۳ ايتونه).

او د قيامت په ورځ د الله تعالى له بشپړ عدالت څخه دا هم ده چې (باطل ته) دعوت کوونکو او لار ورکوونکو مشرانو

ته به يې خپل ګناهونه او د هغو خلکو ګناهونه ور بار کړي چې پرته له پوهې يې لارورکې کړي دي، الله تعالی فرمايلي:
{لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ}
د دې لپاره چې د قيامت په ورځ خپل بارونه پوره پورته کړي او هغه خلکو له بارونو څخه هم چې بغير له پوهې يې ګمراه کوي، خبردار شئ! بد دی هغه څيز چې دوی يې باروي. (د النحل سورت: ۲۵ ايت).
او اسلام د انسان لپاره په دنيا او آخرت کې د بشپړه حقوقو کفالت کړی دی، او تر ټولو لوی هغه حقوق چې اسلام يې کفالت کړی او د خلکو لپاره يې بيان کړي دي: د الله حق پر خلکو او د خلکو حق پر الله دی.
فعَنْ مُعَاذٍ رضي الله عنه قَالَ: أَنَا رَدِيفُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ ثُمَّ قَالَ مِثْلَهُ ثَلاَثًا: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى العِبَادِ» قُلْتُ: لاَ قَالَ: «حَقُّ اللَّهِ عَلَى العِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلاَ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا» ثُمَّ سَارَ سَاعَةً فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ» قُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: "هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ العِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ: أَنْ لاَ يُعَذِّبَهُمْ »
له معاذ رضي الله عنه څخه روايت دی هغه فرمايي: زه د نبي صلی الله عليه وسلم سره شاته سپور وم چې ويې فرمايل: اې معاذه! ما وويل: حاضر يم او ستا خادم يم، بيا يې درې ځلې داسې وويل: آيا پوهيږې چې د الله حق پر بندګانو څه دی؟ ما وويل: نه، هغه وفرمايل: د الله حق پر بندګانو دا دی چې د هغه عبادت وکړي او هيڅ شی ورسره شريک نه کړي، بيا يې يو

ساعت مزل وکړ، بیا یې وویل: اې معاذه! ما ورته وویل: حاضر یم او خادم دې یم، هغه وفرمایل: ایا پوهېږې چې د بندګانو حق پر الله څه دی چې کله هغوی دا وکړي: هغه داچې هغوی ته عذاب ورنه کړي. صحیح بخاري، حدیث شمېره ۶۸۴۰

او اسلام د انسان لپاره د هغه د حق دین، اولاد، مال او عزت کفالت کړی دی. نبي صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«فَإِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»

پرته له شکه الله پر تاسو ستاسې وینې، مالونه او عزتونه داسې حرام کړي دي لکه د دغې ورځې په دغه میاشت او دغه ښار کې حراموالی. صحیح بخاري، حدیث شمېره ۶۵۰۱ او رسول صلی الله علیه وسلم د دغه لوی تړون اعلان په حجة الوداع کې وکړ چې له یولک زیات صحابه پکې حاضر وو، او دغه خبره یې څو ځلې تکرار کړه او د حجة الوداع د نحر په ورځ یې ډېر ټینګار پرې وکړ.

او اسلام انسان د خپلو ټولو اختیاراتو، اعمالو او تصرفاتو په اړه مسؤول ګرځولی، الله تعالی فرمایلي:

{ وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا }

او هر انسان لره مونږ هغه ته خپل عمل د هغه په غاړه کې لازم کړی دی، او د قیامت په ورځ به ده ته یو کتاب راوباسو چې ورسره به مخامخ شي، په داسې حال کې چې غوړېدلی به وي. ته خپل کتاب ولوله، نن ورځ ستا په خلاف هم ستا خپل

نفس کافی دی، حساب کوونکی. (د الاسراء سورت: ۱۴ ایت)
معنا دا چې کوم بنه یا بد عمل یې کړی وي هغه به ورسره لازم وي بل چا ته به ترې تجاوز نه کوي، نو د بل چا پر عمل به حساب نه ورسره کیږي او نه به له بل چا سره د هغه پر عمل حساب کیږي. الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ}

اې انسانه! ته د خپل رب لور ته (ورتلو پورې) زحمت ایستونکی او بیا ورسره مخامخېدونکی یې. (د الانشقاق سورت: ۶ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ}

چا چې ښه کار وکړ؛ نو د ځان لپاره یې دی، او چا چې بد کار وکړ؛ نو پر همغه یې وبال دی، او ستا پالونکی پر بندګانو ظلم کوونکی نه دی. (د فصلت سورت: ۴۶ ایت)

او اسلام پر انسان د هر هغې کړنې مسؤولیت ور اچوي چې خپل ځان یا نورو ته ضرر رسوي، الله تعالی فرمایلي:

{وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا}

او څوک چې ګناه ترسره کړي؛ نو د ځان پرخلاف یې ترسره کړې ده، او الله ښه پوه حکمت والا دی. (د النساء سورت: ۱۱۱ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا}

له همدې امله مو په بني اسرائيلو فرض کړي وو چې که چا بل داسې څوک ووژل چې نه يې قتل کړی و او نه په ځمکه کې فساد، نو دا داسې دی لکه ټول انسانان يې چې يې وژلي وي او څوک چې د يو چا د ژوند لامل شي دا داسې دی لکه ټول انسانان يې چې ژوندي کړي وي. (د المائده سورت: ٣٢ ايت) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرماېلي:

«لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ»

هر څوک چې په ظلم وژل کيږي د آدم د لومړني زوی پر ذمه يې هم ګناه وي، ځکه هغه لومړنی هغه څوک و چې د قتل د لارې بنسټ يې کېښود. صحيح مسلم، حديث شمېره ٥١٥٠

اسلام نارينه او ښځينه د عمل، مسؤوليت، بدلې او ثواب له پلوه سره برابر ګرځولي دي.

اسلام نارينه او ښځينه د عمل، مسؤوليت، بدلې او ثواب له پلوه سره برابر ګرځولي دي. الله تعالی فرماېلي:

{وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا}

او هر څوک چې ښه کارونه کوي هغه که نارينه وي او که ښځينه په داسې حال کې چې مومن وي، نو همدوی به جنت ته ننوځي او د خرما د زړي د نري پوستکي په اندازه به ظلم نه ورسره کيږي. (د النساء سورت: ١٢٤ ايت) او الله تعالی فرماېلي:

{ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ }

ځوک چې نېک عمل وکړي هغه ښيا که نارينه وي او که ښځينه په داسې حال کې چې مؤمن وي، هرومرو به يې په غوره ژوند سره را ژوندي کړو، او هرومرو به يې د غوره هغو کارونو بدله ورکړو چې کول يې. (د النحل سورت: ۹۷ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ}

ځوک چې بد کار وکړي يوازې د هغو غوندې بدله به ورکړل شي، او ځوک چې ښه کار وکړي هغه ښيا که نارينه وي او که ښځينه په داسې حال کې چې مؤمن وي؛ نو همدوی به جنت ته ننوځي په هغو کې به پرته له حساب روزي ورکول کيږي. (د غافر سورت: ۴۰ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

بېشکه مسلمان نارينه او مسلمان ښځينه وو ته، مؤمن نارينه او مؤمنو ښځينه وو ته، پيروي کوونکو نارينه او پيروي کوونکو ښځينه وو ته، رښتيني نارينه او رښتينې ښځينه وو ته، صبر کوونکو نارينه او صبر کوونکو ښځينه وو ته، عاجزي کوونکو نارينه او عاجزي کوونکو ښځينه وو ته خيرات کوونکو نارينه او خيرات کوونکو ښځينه وو ته، روژه

نیوونکو نارینه او روژه نیوونکو ښځینه وو ته، د خپلو عورتونو ساتونکو نارینه او ساتونکو ښځینه وو ته ، د الله ډېر یادوونکو نارینه او یادوونکو ښځینه وو ته، دوی ټولو ته الله ښښنه او ستر اجر چمتو کړی دی. (د الاحزاب سورت: ۳۵ ایت)

اسلام ښځې ته درناوی ورکړی او ښځې یې د نارینه وو سیالانې وګرځولې او پر سړي یې له توان سره نفقه لازمه کړه؛ نو د لور نفقه یې پر پلار او د مور پر بالغ توان لرونکي زوی او مېرمنې پر مېړه واجبه کړه.

اسلام ښځې د نارینه وو برابرې وګرځولې. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«إن النساء شقائق الرجال»

پرته له شکه ښځې د نارینه برابرې دي. ترمذی روایت کړی، شمېره ۱۱۳

او ښځې ته د اسلام له درناوي څخه دا دي چې اسلام د مور نفقه پر زوی واجبه کړې ده کله چې هغه توان ولري. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«يَدُ الْمُعْطِي الْعُلْيَا أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ»

ورکوونکی پورته لاس غوره دی، او په ورکړه کې له مور، پلار، خور، ورور، نیږدې او نیږدې څخه پیل کوه. امام احمد روایت کړی. او ژر به په ۲۹ مه فقره کې د الله په امر سره د مور او پلار د مرتبې بیان راشي.

او ښځې ته د اسلام له درناوي څخه دا دي چې پر مېړه يې د مېرمنې نفقه واجبه کړې ده که چېرې هغه توان ولري. الله تعالی فرمايلي:

{لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا ۚ سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا}

په کار ده چې شتمن له خپلې شتمنۍ لګښت وکړي او پر چا چې روزي تنګه شوې وي نو څه چې الله ورکړي وي له همغو دې خرچه کوي. الله څوك پر بل شي نه مکلف کوي پرته له هغه چې ورکړي يې وي، زر دی چې الله به له تنګستيا وروسته اسانې راولي. (د الطلاق سورت: ۷ ايت)

وسَأَلَ النبيَ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ: مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ قَالَ: «تُطْعِمُهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ وَلَا تُقَبِّحْ»

يو سړي له نبي صلى الله عليه وسلم څخه پوښتنه وکړه: د ښځې پر مېړه څه حق دی؟ هغه وفرمايل: خوراک به ورکوي کله چې په خپله خوراک کوي، جامې به ورکوي کله چې په خپله جامې اغوندي، پر مخ به يې نه وهي او نه به يې شکل ورخرابوي (بد رد به ورته نه وايي). امام احمد روايت کړی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم د ښځو پر مېړونو د ځينو حقوقو په بيانولو سره ويلي:

«وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»

او د هغوی پر تاسو په ښه ډول د هغوی روزي او د هغوی جامې دي. صحیح مسلم روایت کړی. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ»

د سړي د ګناه لپاره دا بسنه کوي چې هغه څوک ضایع کړي چې نفقه یې پرې لازمه وي. امام احمد روایت کړی. او خطابي ویلي: د هغه دا وینا چې "من یقوت" له دې څخه هغه څوک مراد دي چې نفقه یې پرې لازمه وي، معنا دا چې ګواکې دا یې لګښت کوونکي ته وویل: چې په هغه څه کې لګښت مه کوه چې کوم خیر پکې نه وي چې هغه ستا پر اهل لګښت کول دي چې ته یې بدله غواړې، نو دا سرچپه ګناه درته وګرځي کله چې ته هغوی ضایع کړې.

او ښځې ته د اسلام له درناوي څخه دا دي چې اسلام د لور نفقه د هغې پر پلار واجبه کړې ده. الله تعالی فرمایلي:

{وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ}

او میندې به خپلو اولادونو ته بشپړ دوه کاله شېدې ورکوي، دا حکم د هغه چا لپاره دی چې پوره شېدې ورکول وغواړي، او بچي چې د چا لپاره وي پر هغوی په ښه توګه د میندو نفقه او جامې دي. (د البقره سورت: ۲۳۳ ایت) نو الله دا خبره بیان کړه چې د کوم پلار لپاره چې بچي زیږول کیږي پر هغه په ښه توګه یې خوراک او جامې لازمې دي، د الله تعالی د دغې وینا له مخې:

{ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ }
که هغوی ستاسو لپاره شېدې ورکړي؛ نو هغوی ته يې مزدوري ورکړئ. (د الطلاق سورت: ۶ ايت) نو الله د بچي د شېدې ورکولو مزدوري پر پلار واجبه کړه، چې دا خبره پر دې دلالت کوي چې د بچي نفقه پر پلار ده او بچی نارينه او ښځينه دواړو ته شامل دی، او په راتلونکي حديث کې پر دې دلالت دی چې د مېرمنې او د هغې د اولادونو نفقه پر پلار واجبه ده. له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی: چې هندې نبي صلی الله عليه وسلم ته وويل: چې ابوسفيان يو بخيل سړی دی نو زه د هغه له مال څخه د يو څه اخيستلو ته اړتيا لرم، هغه وويل:

«خُذِي مَا يَكْفِيكِ وَوَلَدَكِ بِالْمَعْرُوفِ»
دومره واخله چې په ښه توګه ستا او بچي لپاره دې بسنه کوي. بخاري روايت کړی. او نبي کريم صلی الله عليه وسلم پر لورګانو او خويندو د لګښت کولو فضيلت بيان کړ؛ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

«مَنْ عَالَ ابْنَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ حَتَّى يَبِنَّ أَوْ يَمُوتَ عَنْهُنَّ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ. وَأَشَارَ بِأُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى»
چا چې د دوو يا درېو لورګانو، يا دوو خويندو او يا هم درېو خويندو پالنه وکړه، تر دې چې له هغوی بېل شو او يا ترې مړ شو، نو زه او هغه به (په جنت کې) د دغو دوو ګوتو غوندې نږدې وو او د شهادت او په منځنۍ ګوتو يې اشاره وکړه. السلسلة الصحيحة، شمېره ۲۹۶.

مرګ د تل لپاره له منځه تلل نه دي بلکې هغه د عمل له کوره د بدلې کور ته تګ دی، مرګ جسد او روح دواړو ته رسيږي، د روح مرګ له بدن څخه بېلوالی دی، بيا د قيامت په ورځ له را پاڅېدلو وروسته بېرته ورته راستنيږي، او له مرګ وروسته روح بل هيڅ جسد ته نه انتقاليږي او نه په بل جسد کې ننوځي.

مرګ د تل لپاره له منځه تلل نه دي، الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ}

ووايه: هغه پرښتنه مو مړه کوي چې درباندې ګومارل شوې ده، بيا به خپل پالونکي ته ورګرځول کيږئ. (د السجده سورت: ١١ ايت) مرګ جسد او روح دواړو ته رسيږي، د روح مرګ له بدن څخه بېلوالی دی، بيا د قيامت په ورځ له را پاڅېدلو وروسته بېرته ورته راګرځي، الله تعالی فرمايلي:

{ اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ}

(همغه) الله د مرګ په وخت کې ساګاني اخلي او د کومو چې مرګ نه وي راغلی په خوب کې (يې اخلي) بيا چې په هر چا د مرګ پرېکړه شوې وي هغه ايساروي او نورې تر يوې ټاکلې نېټې بېرته راليږي. په دې کې په رښتيا د هغو خلکو لپاره ډېرې نښانې دي چې فکر کوي. (د الزمر سورت: ٤٢ ايت) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ»

پرته له شکه روح چې کله قبض کړل شي سترګې ور پسې ختلې وي. مسلم روايت کړی شمېره ۹۲۰. او له مرګ وروسته انسان د عمل له کوره د بدلې کور ته انتقالیږي، الله تعالی فرمايلي:

{ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ }

د همغه لوري ته ستاسو ټولو ورستنېدل دي، د الله ژمنه رېښتينې ده بېشکه همغه پيدايښت پيل کوي بيا يې همغه دويم ځل پيدا کوي تر څو هغو خلکو ته چې ايمان يې راوړی او سم کارونه يې کړي په عدالت سره بدله ورکړي. او چا چې کفر کړی هغوی لره به د خوټېدلو اوبو څښاك او دردوونکی عذاب وي، په دې چې هغوی به کفر کولو. (د يونس سورت: ۴ ايت)

او له مرګ وروسته روح بل جسد ته نه انتقالیږي او نه په بل جسد کې ننوځي، نو د استنساخ پر دعوا نه عقل او نه حس دلالت کوي او نه کوم نقل شتون لري چې له نبيانو څخه د دغې عقيدې شاهدي ورکړي.

اسلام ايمان ته بلنه کوي د ايمان لويو اصولو ته چې هغه پر الله او د هغه پر پرېښتو ايمان دی، پر الهي کتابونو لکه د تورات، انجيل او زبور له تحريف مخکې پر هغو ايمان، پر قرآن ايمان، پر ټولو نبيانو او رسولانو عليهم السلام ايمان، او د هغوی پر ختم کوونکي ايمان چې هغه د الله استازی محمد د نبيانو او رسولانو ختم کوونکی دی، د آخرت په ورځ ايمان، او

موږ پوهیږو چې که د دنیا ژوند د هرڅه پای وي، نو ژوندون او شتون به له هر اړخه بې ګټې و او په قضاء او قدر ایمان راوړل.

اسلام ایمان ته بلنه کوي د ایمان هغو لویو اصولو ته چې ټولو نبیانو او رسولانو علیهم السلام بلنه ورته کوله او هغه دادي:

لومړی: پردې ایمان چې الله پالونکی، پیداکوونکی، روزي ورکوونکی د دغې نړۍ تدبیر نیوونکی دی او دا چې یوازې هغه د عبادت وړ دی او له هغه پرته د بل چا عبادت باطل دی او له هغه پرته بل معبود باطل دی، نو له هغه پرته نه څوک د عبادت وړ دي او نه عبادت ورته صحیح دی. او د دغې مسئلې دلایل په اتمه فقره کې تېر شول.

او الله پاک دغه لوی اصول په زیاتو آیتونو کې بیان کړي چې په قرآن عظیم کې خواره واره دي چې له هغو څخه د الله تعالی دا وینا ده:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ }

رسول پر هغه څه ایمان راوړی چې د خپل پالونکي له لوري ورته نازل شوي او مؤمنانو هم، ټولو ایمان راوړی پر الله، پرښتو یې، کتابونو یې او رسولانو یې (هغوی وایي چې له رسولانو یې د یوه تر منځ هم توپیر نه کوو او وایي: اوریدلي او منلي مو دي، مونږ ستا نه بخښنه (غواړو) زموږ ربه! او

خاص ستا په لور (ستنېدل) دي. (د البقره سورت: ۲۸۵ ایت)
او الله تعالی فرمایلي:
{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا ۖ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ }

(یوازې) دا نیکي نه ده چې مخونه مو ختیځ او (یا) لوېدیځ ته وګرځوئ بلکې نیکی دا ده چې څوك پر الله، وروستۍ ورځ، پرېښتو، کتاب او نبیانو ایمان راوړي او (خپل) مال سره له مینې (اړتیا) خپلوانو، یتیمانو، بې وزلو، لاروي مسافرو او سوالګروته ورکوي او په مرییانو) ازادولو کې یې (لګوي) او بشپړلمونځ کوي، زکات ورکوي، چې کله ژمنه وکړي نو په خپلو ژمنو درېدونکي وي، او په کړاوونو، رنځونو او د جګړې پر مهال صبر کوونکي وي، دا خلك همدوی رېښتیا ویلي او همدوی ځان ساتونکي دي. (د البقره سورت: ۱۷۷ ایت) او الله تعالی په دغو اصولو ایمان ته بلنه ورکړی او دا خبره یې بیان کړې چې څوک کفر پرې وکړي؛ نو هغه په لرې لاروړکی سره لاروړکی شوی دی، الله تعالی فرمایي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا}

اې هغو کسانوچې ایمان مو راوړی! پر الله د هغه پر رسولانو او پر هغه کتاب ایمان راوړئ چې پر خپل رسول يې نازل کړی دی او هغه کتاب چې له هغه مخکې يې نازل کړی دی، او څوک چې پر الله د هغه پر پرېښتو، کتابونو، رسولانو يې او وروستۍ ورځ کفر وکړي؛ نو هغه په لرې لاروړکی سره لاروړکی شوی دی. (د النساء سورت:۱۳۶ آیت). او په حدیث کې له عمر بن خطاب رضي الله عنه څخه روایت دی هغه وايي:

(بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ» قَالَ: صَدَقْتَ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»

یوه ورځ موږ له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وو، چې ناڅاپه یو سړی راغی چې ډېر سپینې يې جامې وې او ډېر تور يې وېښتان و، پر هغه د سفر کومه نښه نه ښکارېده او له موږ هیچا هغه نه پېژندلو، تر دې چې نبي صلی الله علیه وسلم

ته داسي کښېناست چې خپل زنګنونه يې د هغه له زنګنونو سره ولګول او لاسونه يې پر ورنو کېښودل او ويې ويل: اې محمده! له اسلامه خبر راکړه، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: اسلام دا دی چې ته شاهدي ورکړې چې له الله پرته بل حق معبود نشته او دا چې محمد صلى الله عليه وسلم د الله رسول دی، بشپړ لمونځ وکړې، زکات ورکړې، د رمضان مياشتې روژه ونيسې او که د لارې توان ولرې د بيت الله حج اداکړې: هغه وويل: رېښتيا دې وويل: عمررضي الله عنه وايي: موږ حيران شو، چې پوښتنه هم ترې کوي او تصديق يې هم کوي، بيا يې وويل: له ايمانه خبر راکړه: هغه وفرمايل: دا چې پر الله، د هغه پر پرېښتو، کتابونو، رسولانو يې، د آخرت په ورځ ايمان ولرې او د خير او شر پر تقدير باور ولرې، هغه وويل: رېښتيا دې وويل: بيا يې وويل: له احسانه خبر راکړه، هغه وفرمايل: دا چې د الله داسې عبادت وکړې لکه ته چې هغه وينې که چېرې ته هغه نه وينې؛ نو هغه خو تاويني. صحيح مسلم روايت کړی ۸ په دغه حديث کې جبرئيل عليه السلام د الله رسول محمد صلى الله عليه وسلم ته راغی، له هغه يې د دين د مرتبو په اړه پوښتنه وکړه: چې هغه اسلام، ايمان او احسان دي، د الله رسول محمد صلى الله عليه وسلم هغه ته ځواب ورکړ او بيا رسول صلى الله عليه وسلم خپل صحابه رضي الله عنهم خبر کړل چې دا جبرئيل و، هغوی ته د دې لپاره راغلی و چې هغوی ته يې دين وروښيي، نو دغه اسلام يو الهي پيغام دی چې جبرئيل عليه السلام نقل کړی او د الله رسول محمد صلى الله عليه وسلم خلکو ته

رسولي او د هغه صحابه وو يې ساتنه کړې او له هغه وروسته يې خلکو ته رسولی دی.

دويم: پر پرښتو ايمان لرل چې هغوی يو غيبي (په سترګو نه لېدونکی) مخلوق دي، الله پيدا کړې دي او په ځانګړې حالت يې ګرځولي دي او پر لويو کارونو يې مکلفې کړې دي او د هغوی له لويو کارونو څخه رسولانو او نبيانو عليهم السلام ته د الهي پيغامونو راوړل هم دي او تر ټولو لويه پرښته جبرئيل عليه السلام دی او رسولانو عليهم السلام ته د جبرئيل عليه السلام په مرسته د وحي پر نزول د الله تعالی دغه وينا دلالت کوي.

{ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ }

له خپلو بندګانو چاته چې وغواړي دغه روح د پرښتو په مرسته په خپل حکم پرې نازلوي چې (خلك) پوه کړئ چې له ما پرته بل حق معبود نشته نو (يوازې) له ما ووېرېږئ. (د النحل سورت: ۲ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (192) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (193) عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ (194) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ (195) وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ (196) }

او پرته له شکه هغه د رب العالمين له لوري نازل کړل شوی دی.

دا جبريل امين راکوز کړی دی.

ستا پر زړه (نازل شو)، د دې لپاره چې ته له وېروونکو واوسې.

په څرګنده عربي ژبه.
او هغه هرومرو د لومړنيو خلکو په کتابونو کې هم شته.
(د الشعراء سورت: ۱۹۲- ۱۹۶ ايتونه)

درېيم: پر الهي کتابونو، لکه تورات، انجيل او زبور مخکې د هغو تر تحريف ايمان راوړل او پر قرآن ايمان راوړل، الله تعالى فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا}

اې هغو کسانوچې ايمان مو راوړی! پر الله د هغه پر رسولانو او پر هغه کتاب ايمان راوړئ چې پر خپل رسول يې نازل کړی دی او هغه کتاب چې له هغه مخکې يې نازل کړی دی، او څوک چې پر الله د هغه پر پرېښتو، کتابونو، رسولانو يې او وروستۍ ورځ کفر وکړي؛ نو هغه په لرې لاروړکۍ سره لاروړکی دی. (د النساء سورت: ۱۳۶ ايت).

او الله تعالى فرمايلي:

{نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ (3) مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ (4) }

په حقه يې پر تا داسې کتاب نازل کړ چې د هغه څه تصديقوونکی دی چې ترې مخکې و او تورات او انجيل يې نازل کړل.

د مخکېنيو خلکو د لارښوونې لپاره او فرقان يې رانازل کړ، چا چې د الله په ايتونو کفر کړی، د هغوی لپاره هرومرو

يو سخت عذاب دی، او الله برلاسی غچ اخيستو والا دی. (د آل عمران سورت: ۳- ۴ ايتونه) او الله تعالی فرماېلي:

{ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ }

رسول پر هغه څه ايمان راوړی چې د خپل رب له لورې ورته نازل شوي او مؤمنانو هم، ټولو ايمان راوړی پر الله، پرېښتو يې، کتابونو يې او رسولانو يې (هغوی وايي چې) له رسولانو يې د يوه ترمنځ هم توپيرنه کوو او وايي: اورېدلي او منلي مو دي بخښنه (غواړو) ستا نه زموږ ربه! او ستا په لور (ستنېدل) دي. (د البقره سورت: ۲۸۵ ايت) او الله تعالی فرماېلي:

{ قُلۡ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمۡ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ}

ووايه: موږ پر الله او هغه څه ايمان راوړی چې پر موږ نازل کړل شوي او پر هغه څه چې پر ابراهيم، اسماعيل، اسحاق، يعقوب او د هغوی پر اولادونو نازل کړل شوي دي، او څه چې موسی، عيسی او نبيانو ته د هغوی د پالونکي له لوري ورکړل شوي دي، موږ له هغوی څخه د هيچا ترمنځ توپير نه کوو او موږ هغه لره غاړه ايښودونکي يو. (د آل عمران سورت: ۸۴ ايت)

څلورم: پر ټولو نبيانو او رسولانو عليهم السلام ايمان راوړل، نو پر ټولو نبيانو او رسولانو عليهم السلام ايمان

راوړل واجب دي او پردې خبره باور کول چې هغوی ټول د الله له لوري رسولان دي چې خپلو امتونو ته د الله پیغامونه د هغه دین او شریعت رسوي. الله تعالی فرمایلي:

{ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ }

ووایاست: موږ پر الله او هغه څه ایمان راوړی چې موږ ته نازل کړل شوي او پر هغه څه چې ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب او د هغوی اولادونو ته نازل کړل شوي دي او څه چې موسی، عیسی او نبیانو ته د هغوی د رب له لوري ورکړل شوي دي، موږ له هغوی څخه د هیچا ترمنځ توپیر نه کوو او موږ هغه ته غاړه ایښودونکي یو. (د البقره سورت: ۱۳۶ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ }

رسول پر هغه څه ایمان راوړی چې هغه ته د خپل رب له طرفه نازل کړل شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې (او وایي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هیچا په مینځ کې تفریق نه کوو او وایي: مونږ واورېدل او مونږ خبره ومنله (مونږ) ستا (نه) بخښنه

(غواړو) ای زمونږه ربه! او خاص تا ته بېرته درتګ دی. (د البقره سورت: ۲۸۵ ایت). او الله تعالی فرماېلي:

{قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ}

ووایه: موږ پر الله او هغه څه ایمان راوړی چې پر موږ نازل کړل شوي او پر هغه څه چې پر ابراهیم، اسماعیل، اسحاق، یعقوب او د هغوی پر اولادونو نازل کړل شوي دي، او څه چې موسی، عیسی او نبیانو ته د هغوی د رب له لوري ورکړل شوي دي، موږ له هغوی څخه د هیچا تر منځ توپیر نه کوو او موږ هغه لره غاړه اېښودونکي یو. (د آل عمران سورت: ۸۴ ایت)

او د هغوی پر ختم کوونکي(وروستي) ایمان راوړل چې هغه د الله رسول محمد صلی الله علیه وسلم د نبیانو او رسولانو د لړۍ پای ته رسوونکی دی، الله تعالی فرماېلي:

{ إِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيۡتُكُم مِّن كِتَٰبٖ وَحِكۡمَةٖ ثُمَّ جَآءَكُمۡ رَسُولٞ مُّصَدِّقٞ لِّمَا مَعَكُمۡ لَتُؤۡمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥۚ قَالَ ءَأَقۡرَرۡتُمۡ وَأَخَذۡتُمۡ عَلَىٰ ذَٰلِكُمۡ إِصۡرِيۖ قَالُوٓاْ أَقۡرَرۡنَاۚ قَالَ فَٱشۡهَدُواْ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ}

او کله چې الله له نبیانو ژمنه واخیسته چې کله مې کتاب او حکمت درکړ، بیا که کوم داسې رسول درشي چې تاسو سره د شته کتاب تصدیقوونکی وي نو هرومرو به ایمان پرې راوړئ او ملاتړ به یې کوئ ! (بیایی) وفرمایل: ایا په دې

اقرارکوئ او زما تېنګه ژمنه مو واخیسته، هغوی وویل اقرار کوو، وییی فرمایل: نو شاهدان اوسئ او زه هم درسره له شاهدانو یم. (د آل عمران سورت: ۸۱ ایت)

نو اسلام پر ټولو نبیانو او رسولانو عمومي ایمان راوړل واجبوي او د هغوی پر وروستي محمد صلی الله علیه وسلم ایمان راوړل واجبوي. الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ}

وو ایه: اې اهل کتابو! تر هغه به تاسو په هیڅ شي (حساب نه یئ)، تر څو تورات، انجیل، او هغه څه چې تاسو ته د خپل رب له طرفه درنازل شوي، قایم نه کړئ. (د المائده سورت: ۶۸ ایت) او الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ}

وو ایه: اې اهل کتابو! هغه څه ته راشئ چې زموږ او ستاسو ترمنځ برابر دي، دا چې له الله پرته د بل چا عبادت به نه کوو، نه به څه شی ورسره شریکوو او نه به له الله پرته ځیني زموږ ځیني نور د پالونکو په توګه نیسو، نو که هغوی وګرځېدل بیا ورته ووایئ تاسو شاهدان اوسئ چې موږ مسلمانان یو. (د آل عمران سورت: ۶۴ ایت).

او څوک چې پر یو نبي کفر وکړي؛ نو هغه پر ټولو نبیانو او رسولانو علیهم السلام کفر کړی دی، ځکه خو الله د نوح

عليه السلام د قوم پر خلاف له خپلې پرېکړې په خبر وركولو سره فرمايي:

{ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ }

د نوح قوم رسولان درواغجن وګڼل. (د الشعراء سورت: ۱۰۵ ايت) او ښکاره خبره ده چې له نوح عليه السلام مخکې کوم رسول نه و تېرشوی، خو سره له دې چې قوم يې هغه دروغجن وګڼلو؛ نو د هغوی له لوري د هغه درواغجن ګڼل د ټولو نبيانو او رسولانو درواغجن ګڼل و، ځکه د هغوی بلنه يوه وه او موخه يې يوه وه.

پنځم: پر وروستۍ ورځ ايمان لرل چې هغه د قيامت ورځ ده او د دغې دنيا د ژوند په پای کې به الله اسرافيل پرېښتي ته امر وکړي؛ نو هغه به په چېغه پوکی وکړي، داسې چېغه به ووهي چې هر هغه څه به مړه شي چې الله يې غواړي، الله تعالی فرماېلي:

{ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ }

او شپېلۍ به پو کړی شي نو څوك چې په اسمانونو او څوك چې په ځمکه کې دي، ټول به بې هوښه شي پرته له هغه چې الله يې وغواړي، بيا به بل ځل پو کړی شي نو يو دم به (ټول) ولاړ کتل پيل کړي. (د الزمر سورت: ۶۸ ايت) او کله چې ټول هغه خلک چې په اسمانونو او څوک چې په ځمکه کې دي تباه شي پرته له هغه چې الله د هغو تباه کېدل نه غواړي، نو اسمانونه او ځمکه به را ونغښتل شي، لکه الله تعالی چې وايي:

{يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ }
په کومه ورځ چې موږ اسمان داسې راونغاړو لکه د ليکل شويو پاڼو نغښتل، څنګه چې لومړی ځل پيدايښت مو پيل کړی و، همغسې به يې بيا راګرځوو، دا په موږ ژمنه ده موږ هرومرو د دې کارکوونکي يو. (د الأنبياء سورت: ۱۰۴ ايت)
او الله تعالی فرمايلي:
{ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ }
او هغوی د الله هغه ډول درناوی ونه کړ څنګه چې ښايي، حال دا چې ځمکه به ټوله د قيامت په ورځ د هغه په موټي کې او اسمانونه به نغښتلي د هغه په ښي لاس کې وي، هغه لره پاکي ده او له هغه څه ډېر لوړ دی چې هغوی يې (ورسره) شريکوي. (د الزمر سورت: ۶۷ ايت) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«يَطْوِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ. ثُمَّ يَطْوِي الْأَرَضِينَ بِشِمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟»
الله عزوجل به د قيامت په ورځ اسمانونه را ونغاړي، بيا به يې په ښي لاس کې را واخلي بيا به ووايي: زه پاچا يم، چېرې دي برلاسي ځواکمن؟ چېرې دي لويي کوونکي؟ بيا به ځمکې په چپ لاس کې را ونغاړي بيا به ووايي: زه پاچا يم، چېرې

دي بر لاسي ځواکمن؟ چېرې دي لويي کوونکي؟ مسلم روايت کړی.

بيا به الله پرېښتې ته امر وکړي؛ نو هغه به د بيا ځل لپاره پوکی وکړي، نو هغوی (ټول) به ولاړ کتل پيل کړي. الله تعالی فرمايلي:

{ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ}

بيا به بل ځل پو کړی شي نو يو دم به (ټول) ولاړ کتل پيل کړي. (د الزمر سورت: ۶۸ ايت) نو پس هر کله چې الله خلک د حساب لپاره بېرته ژوندي راپورته کړي. الله تعالی فرمايلي:

{يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ}

هغه ورځ چې زمکه ترې وچوي منډې به وهي. دا راغونډول پر موږ اسانه دي. (د ق سورت: ۴۴ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{يَوْمَ هُم بَارِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

هغه ورځ چې هغوی (ټول) به راڅرګندېدونکي وي، د هغوی هيڅ شی به پر الله پټ نه وي، نن پاچايي د چا ده؟ يوازې يو بر لاسي الله لره. (د غافر سورت: ۱۶ ايت په دغه ورځ به الله له ټولو خلکو سره حساب کوي، د هر مظلوم لپاره به له ظالم څخه غچ اخلي او هر انسان ته به د هغه څه بدله ورکوي چې کړي يې دي. الله تعالی فرمايلي:

{الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ}

نن به هر چاته په خپلو کړو وړو بدله ورکول کیږي، نن ظلم نشته. بېشکه الله ډېر ژر ژر حساب کوونکی دی. (د غافر سورت: ۱۷ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا}

پرته له شکه الله د ذرې په اندازه ظلم نه کوي او که هغه ښېګڼه وي نو دوه برابره کوي يې او له خپل لوري لا ستر اجرهم ورکوي. (د النساء سورت: ۴۰ ایت) او الله تعالی فرمایلي: څوک چې د یوې ذرې په اندازه ښېګڼه وکړي بدله به يې ووینې.

وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (8)}

او څوک چې د یوې ذرې په اندازه بدي وکړي وبه يې وینې. (د الزلزله سورت: ۷- ۸ ایتونه) او الله تعالی فرمایلي:

{ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ}

او موږ به د قیامت ورځې ته د انصاف تلې ږدو نو بیا به په هیڅا هیڅ ظلم ونه شي که (څه هم یو عمل) د اوري داني په اندازه وي، موږ به يې راوړو او د حساب کولو لپاره موږ بس یو. (الانبیاء سورت، ۴۷ ایت)

او له را پاڅېدلو او حساب وروسته به بدله وي، نو چا چې غوره کار کړی وي، د هغه لپاره به تلپاتې داسې نعمتونه وي چې نه به ختمیږي، او چا چې شر او کفر کړی وي د هغه لپاره به عذاب وي، الله تعالی فرمایلي:

{ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (56) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ (57) }

پاچايي به په هغه ورځ يوازې الله لره وي، همغه به يې تر منځ پرېکړه کوي، نو چا چې ايمان راوړی او سم کارونه يې کړي هغوی به له نعمتونو ډکو جنتونو کې وي.

او هغه کسان چې کفر يې کړی او زموږ ايتونه يې درواغ ګڼلي نو د هغوی لپاره به سپکوونکی عذاب وي. (د الحج سورت ۵۶- ۵۷ ايتونه) او موږ پوهېږو چې که د دنيا ژوند وروستی حالت وای، نو ژوند او شتون به له هر اړخه بې ګټې وای، الله تعالی فرمايلي:

{ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ }

آيا تاسې ګومان کوئ چې موږ هسې چټي پيداکړي ياست، او تاسو به موږ ته نه راګرځول کيږئ. (المؤمنون سورت: ۱۱۵ ايت)

شپږم: په قضاء او تقدير ايمان لرل او پردې خبره ايمان لرل واجب دي چې الله پر هغه څه پوه دی چې مخکې تېر شوي او څه چې کيږي او څه چې وروسته په دغو کائناتو کې کېدونکي دي، او دا چې الله دا هرڅه ليکلي دي مخکې د اسمانونو او ځمکې تر پيدايښت، الله تعالی فرمايلي:

{ وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ }

له همغه سره د غيبو ټولي چابياني دي چې له هغه پرته بل څوك نه پرې پوهيږي، په وچه او لمده کې چې هرڅه دي وربانديې پوهيږي، داسې کومه پاڼه نه رالويږي چې هغه پرې پوه نه وي او نه به د ځمکې په تيارو کې څه دانه وي (چې الله نه معلومه نه وي)، لامده او وچ ټول په يو روښانه کتاب کې (ليکل شوي) دي. (الانعام سورت، ٥٩ ايت) او الله پر هرڅه د پوهې له پلوه را چاپېر دی، الله تعالی فرمايلي:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

الله هغه ذات دی چې اوه اسمانونه او د هغو غوندې ځمکې يې پيداکړې دي، د هغو ترمنځ امر را نازليږي، ترڅو پوه شئ چې پرته له شکه الله پر هر څه ځواکمن دی او دا چې الله د پوهې له پلوه پر هرڅه چاپېر دی. (د الطلاق سورت: ١٢ ايت) او دا چې په دغو کائناتو کې هيڅ هم نه واقع کيږي مګر الله يې اراده کړې وي، غوښتي يې وي، پيداکړي يې وي او اسباب يې اسانه کړي وي، الله تعالی فرمايلي:

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا }

هغه ذات چې هغه لره د اسمانونو او ځمکې پاچايي ده، نه يې زوی نيولی، نه هغه لره په پاچايي کې کوم شريک شته او هرڅه يې پيداکړي، نو بشپړ درناوی يې وکړه. (د الفرقان سورت: ٢ ايت) او هغه لره په دغه کې داسې لوی حکمت دی چې خلک پرې نه شي را چاپېرېدلای، الله تعالی فرمايلي:

{حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ}
(دغه) ډېر كامل حكمت دى، پس (دوى ته) وېرووونكي ګټه نه رسوي. (د القمر سورت: ٥ ايت). او الله تعالى فرمايلي:
{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}
او همغه ذات دى چې د پيدايښت پيل كوي او بيا يې (هم) راګرځوي او دا لا ورته اسانه ده او په اسمانونو او ځمكه كې د هغه صفت تر ټولو لوړ دى او همغه حكمت والا برلاسى دى. (د الروم سورت: ٢٧ ايت). او الله تعالى د ځان صفت په حكمت سره بيان كړ او ځان يې په حكيم سره ونومولو، الله تعالى فرمايلي:
{شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}
الله تعالى ګواهي وركړى د دې خبرې چې يقينا نشته بل حقدار د بنده ګۍ په حقه سره مګر همدا دى او ملايكو او د علم خاوندانو (هم) چې (الله) پر عدالت ولاړ دى، بل حقدار د بنده ګي نشته په حقه سره مګر همدى دى چې ډېر غالب ښه حكمت والا دېر. (د آل عمران سورت: ١٨ ايت) او الله تعالى له عيسى عليه السلام څخه په خبر وركولو سره فرمايي په داسې حال كې به هغه د قيامت په ورځ الله ته په خطاب سره وايي:
{إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}
كه چيرې ته عذاب وركړې؛ نو هغوى ستا بندګان دي، او كه بخښنه ورته وكړې؛ نو پرته له شكه ته برلاسى حكمت

والا يې. (د المائده سورت: ۱۱۸) او الله تعالی موسی علیه السلام ته وفرمايل کله يې چې اواز ورته وکړ په داسې حال کې چې هغه د طور له غره سره و:

{يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

اې موسی پرته له شکه زه الله برلاسی حکمت والا يم. (د النمل سورت: ۹ ایت)

او د قرآن عظیم صفت يې په حکمت سره بیان کړ، الله تعالی فرمايي:

{الر ۚ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ}

الر (دا) يو داسې کتاب دی چې ایتونه يې محکم کړی شوي بيا په تفصيل بيان شوي د يو حکيم او با خبر ذات له لوري. (د هود سورت: ۱ ایت) او الله تعالی فرمايلي:

{ ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}

دا هغه د حکمت خبرې دي چې ستا د رب له خوا درته وحي کړی شوي دي. او (پام کوه) الله سره کوم بل معبود مه نیسه، کنه بیا به جهنم کې پرې او دیکه شوی غورځول کيږې. (د الأسراء سورت: ۳۹ ایت)

انبياء عليهم السلام په هغه څه کې معصوم دي چې د الله له لوري يې رسوي او له هر هغه څه څخه معصوم دي چې له عقل سره په ټکر کې وي او يا يې سالم اخلاق ردوي، او نبيان د الله د امرونو په رسولو د هغه بندګانو ته مکلف دي، او نبيان د ربوبيت او الوهيت له

ځانګړنو څخه هيڅ ځانګړنه نلري، بلکې هغوی د ټولو انسانانو غوندې انسانان دي چې الله تعالی هغوی ته خپل پيغامونه وحي کوي.

او انبياء عليهم السلام په هغه څه کې معصوم دي چې د الله له لوري يې رسوي، ځکه الله په خپل مخلوق کې له غوره خلکو څخه انتخاب کړي دي، تر څو د هغه پيغامونه ورسوي، الله تعالی فرمايلي:

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ}

الله له پرښتو استازي غوره کوي او له خلکو، پرته له شکه الله ښه اورېدونکی ليدونکی دی. (د الحج سورت: ۷۵ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحٗا وَءَالَ إِبۡرَٰهِيمَ وَءَالَ عِمۡرَٰنَ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ}

پرته له شکه الله آدم، نوح، د ابراهيم کورنۍ او د عمران کورنۍ پر ټولو خلکو غوره کړي دي. (د آل عمران سورت: ۳۳ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصۡطَفَيۡتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي فَخُذۡ مَآ ءَاتَيۡتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ}

وويل (الله): ای موسی! بېشکه ما تا ته په ټولو خلکو باندې په خپلو پيغامونو او په خپل کلام سره غوره والی درکړی دی، نو ته هغه څه ونيسه چې ما تا ته درکړي دي، او له شکر کوونکو څخه شه. (د الأعراف سورت: ۱۴۴ ايت) او رسولان عليهم السلام پوهيږي چې پر هغوی څه نازليږي هغه

الهي وحي ده او هغوی پرېښتې وینې چې وحي را نازلوي، الله تعالی فرمايلي:

{ عالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا (26) إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا (27) لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا (28)}

هغه پر پټو پوه دی نو په خپلو پټو هيڅوك نه خبروي.

پرته له هغه استازي چې هغه يې (د پټو څه پوهې لپاره) غوره کړی وي، نو د هغه مخته او وروسته ساتونکي روانوي.

تر څو معلومه کړي چې د هغه پيغامونه يې (سم) رسولي دي او الله د هغوی له هر څه را چاپېر دی او هر شی يې په شمېر شمېرلي ساتلي دي. (د الجن سورت: ۲۶- ۲۸ ايتونه)

او الله هغوی ته د خپلو پيغامونو د رسولو امر کړی، الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ ۚ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ}

اې رسوله! څه دې چې درته د رب له لوري درنازل شوي هغه (خلکوته) ورسوه او که داسې دې ونه کړل؛ نو د هغه پيغام دې سم نه دی رسولی او د خلکو له شره به دې الله ساتي. بېشکه الله کافر قوم ته لارښوونه نه کوي. (د المائده سورت: ۶۷ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(دا ټول) رسولان زېري ورکوونکي او ویرووونکي (لیږل شوي وو) ترڅو له رسولانو وروسته خلکوته د الله په وړاندې کوم دلیل پاتې نه شي، او الله برلاسی حکمت والا دی. (د النساء سورت: ۱۶۵ ایت)

او رسولان علیهم الصلاة والسلام ترټولو زیات له الله څخه وېرېږي او له هغه ډارېږي، نو د هغه په پیغامونو کې نه څه زیاتوي او نه څه ترې کموي، الله تعالی فرمايلي:

{وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ (44) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (45) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (46) فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ (47)}

او که چېرې هغه له ځانه موږ پسې څه خبرې جوړې کړې وای.

هرومرو به مو هغه په ښي لاس رانیولی وای.

بیا به مو د هغه د زړه رګ ترې غوڅ کړی وای.

نو بیا به له تاسې هیڅوك له دې کاره زموږ ایسارووونکي نه و. (د الحاقه سورت: ۴۴- ۴۷ ایتونه) ابن کثیر رحمه الله وېلي: الله تعالی وايي: (که هغه پر موږ له ځانه خبرې جوړې کړې وای) معنا دا چې که محمد صلى الله علیه وسلم دا کار کړی وای، که چېرې داسې وای لکه هغوی چې ګومان کوي چې هغه پر موږ درواغ تړونکی دی؛ نو په پیغام کې یې څه زیاتوالی او یا له هغه کموالی راوړی وای، او یا یې له ځانه یوڅه ویلي وای چې موږ ته به یې نسبت کړی وای، -خو داسې نه ده-، او موږ به هم هغه ته په سزا ورکولو کې بیړه کړې وای، ځکه خو یې وویل: (هرومرو به مو هغه په ښي لاس

رانیولی وای) ویل کیږي: معنا دا چې له هغه به مو په بني لاس غځ اخیستی وای، ځکه هغه (بنی لاس) په را نیولو کې ډېر سخت وي، او چا ویلي: هغه به مو هرومرو له بني لاس رانیولی وای. او الله تعالی فرمايلي:

{وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالَ سُبْحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ عَلِمْتَهُۥۚ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ . مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِي بِهِۦٓ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ}

او کله چې الله وویل: اې عیسی د مریمی زویه! ایا تا خلکوته ویلي و چې له الله پرته ما او زما مور معبودان ونیسئ؟ (عیسی) وویل: تا لره پاکي ده! زما خو دا کار نه و چې داسې څه مې ویلي وای کوم چې ماته حق نه و که ما څه ویلي وای نو ته هرومرو وربانديې پوه یې، ته په هغه څه بنه پوهیږې چې زما په زړه کې دي او زه په هغه نه پوهیږم چې ستا په نفس کې دي، بېشکه همدا ته پر پټو بنه پوه یې، بل څه مې نه دي ورته ویلي پرته له هغه چې تايې را ته امرکړی و، دا چې یوازې د الله چې زما او ستاسو پالونکی دی بنده ګي وکړئ. او زه تر هغه پرې څارونکی وم چې په هغوی کې وم خو کله دې چې در واخیستم نو ته په خپله وربانديې څارونکی وې او همدا ته په هر څه څارونکی یې. (د المائده سورت: ۱۱۶-۱۱۷ ایتونه)

او د الله پر خپلو نبیانو او رسولانو علیهم الصلاة والسلام له پېرزوینې څخه دا ده چې الله هغوی د خپل پیغام په رسولو کې ټینګوي، الله تعالی فرمایلي:

{قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (54) مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ (55) إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ}

هغه وويل: پرته له شکه زه پر الله شاهدي ورکوم او تاسو شاهدي ورکړئ، پرته له شکه زه له هغه څه بېزار یم چې تاسو يې ورسره شريکوئ، له هغه پرته تاسو ټول زما پر خلاف چل وکړئ بیا وخت مه راکوئ.

پرته له شکه ما پر الله توکل کړی چې زما او ستاسو رب دی، هيڅ داسي خوځېدونکی نشته چې هغه يې د تندي د وېښتانو رانیوونکی نه وي، بېشکه زما پالونکی پر سمه لار دی. (د هود سورت: ۵۴- ۵۶ ایتونه) او الله تعالی فرمایلي:

{وَإِن كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ ۖ وَإِذًا لَّاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا (73) وَلَوْلَا أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا (74) إِذًا لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا (75)}

او نيږدې و چې هغوی دې په فتنه کې واچوي، له هغې وحيي دې واړوي چې موږ درلېږلې، تر څو په موږ پوری بل څه وتړې او بیا به يې نو هرومرو په دوستی نیولی وې.

او که ته مو ټینګ کړی نه وای نو نيږدې و چې د هغوی لور ته لږ ورکوږ شوی وای.

بیا به مو هرومرو په ژوند کې هم دوه برابره عذاب درڅکلی و او په مړینه (آخرت) کې هم دوه برابره، بیا به دې زموږ پر خلاف کوم مرستندوی نه و موندلی. (د الإسراء سورت: ۷۳- ۷۵ ایتونه) دغه او له دغو مخکېنې ایتونه پردې شاهد او دلیل دي چې قرآن د کائناتو د پالونکي له لوري نازل کړل شوی دی، ځکه که چېرې هغه د رسول محمد صلی الله علیه وسلم له لوري وای؛ نو پر داسې خبرو مشتمل نه و چې هغه ته متوجه دي.

او الله پاک خپل رسولان له خلکو ساتي، الله تعالی فرمايلي:

{ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ ۚ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ }

اې رسوله! څه دې چې د پالونکي له لوري درنازل شوي هغه (خلکوته) ورسوه او که داسې دې ونه کړل؛ نو د هغه پیغام دې سم نه دی رسولی. او د خلکو له شره به دې الله ساتي. بېشکه الله کافر قوم ته لاربښوونه نه کوي. (د المائده سورت: ۶۷ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ }

او د نوح خبر پرې ولوله! کله یې چې خپل قوم ته وویل: اې زما قومه! که په تاسو کې زما اوسېدل او د الله په آیتونو نصیحت درته کول، پر تاسو درانه شوي وي نو ما پر الله

بروسه کړي، او تاسو هم خپل کار او شریکان راغونډ کړئ، بیا دې خپل دغه کار له تاسو پټ نه وي بیا چې هر څنګه ضرر وي، ماته يې را ورسوئ او (هیڅ) مهلت مه راکوئ. (د یونس سورت: ۷۱ ایت). او الله تعالی د موسی علیه السلام له وینا څخه په خبر ورکولو فرمايلي: هغوی دواړو وويل: اې زموږ پالونکيه! موږ ویریږو چې هغه به پر موږ بیره وکړي (په سزا کې) یا به نور هم سرکښه شي، ويې فرمايل: مه ویریږئ، زه درسره یم، اورم او وینم. (د طه سورت: ۴۵- ۴۶ ایتونه) نو الله تعالی دا خبره بیان کړه چې هغه د خپلو رسولانو علیهم السلام د هغوی له دوښمنانو څخه ساتونکی دی، چې هغوی ته کوم زیان نه شي رسولای، او الله خبر ورکړ چې هغه د خپلې وحې ساتنه کوي چې نه څه پکې زیاتېدلای شي او نه څه ترې کمېدلای شي. الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

پرته له شکه موږ ذکر (قرآن) نازل کړی او موږ يې هرومرو ساتونکي یو. (د الحجر سورت: ۹ ایت)

او نبیان علیهم السلام له هر هغه څه څخه معصوم او خوندي دي چې له عقل او اخلاقو سره ټکر وي، الله تعالی د خپل نبي محمد صلی الله علیه وسلم د پاکۍ په بیانولو سره فرمايلي:

{ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ}

او پرته له شکه ته پر لویو اخلاقو يې. (د القلم سورت: ۴ ایت) او د هغه په اړه همدارنګه وايي:

{وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ}

او ستاسو ملګرى لېږونى نه دى. (د التكوير سورت: ٢٢ ايت) او دا ځكه چې تر څو هغوى په سمه توګه پيغام ورسولاى شي، او نبيان عليهم السلام د الله بندګانو ته د هغه د امرونو په رسولو مكلف دي، هغوى لره د ربوبيت او الوهيت له ځانګړنو هيڅ هم ثابت نه دي، بلكې هغوى د ټولو انسانانو غوندې انسانان دي، الله هغوى ته خپل پيغامونه وحي كوي، الله تعالى فرمايلي:

{قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ}

رسولانو يې ورته وويل: موږ ستاسو غوندې له بشر پرته بل څه نه يو، خو الله چې له خپلو بندګانو هر چاته وغواړي احسان پرې كوي او دا مو هم په واك كې نشته چې د الله له حكم پرته كوم سند درته راوړو او پر همغه الله دې مؤمنان بروسه وكړي. (د إبراهيم سورت: ١١ ايت) او الله خپل رسول محمد صلى الله عليه وسلم ته په امر كولو سره وفرمايل چې خپل قوم ته ووايي:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

ورته ووايه: پرته له شكه زه خو يوازې ستاسو غوندې يو انسان يم، ماته وحي شوې چې بېشكه ستاسو معبود همغه يو الله دى، نو هر څوك چې له خپل پالونكي سره د ملاقات هيله لري هغه دې سم كارونه وكړي او د خپل پالونكي په عبادت

کې دې بل هيڅوك نه شريكوي. (د الكهف سورت: ۱۱۰ آيت)

او اسلام يوازې د الله عبادت ته د لويو عبادتونو په اصولو سره بلنه کوي چې هغه: داسې لمونځ دی چې ولاړه، رکوع، سجده، د الله ياد، د هغه ستاينه او دعاء ده چې يو څوک يې هره ورځ پنځه ځلې کوي، چې په هغو کې ټول توپيرونه له منځه ځي، شتمن، بې وزله، مشر او کشر د لمانځه په يو صف (کتار) کې وي، زکات: چې د مال لږه برخه ده کومه چې له شرطونو او هغو اندازو سره چې الله د شتمنو په مالونو کې واجبه کړې چې په کال کې يوځل بې وزلو او نورو خلکو ته ورکول کيږي، روژه چې هغه: له ماتوونکو شيانو څخه د رمضان مياشتې په ورځ کې بندبدل دي، چې په نفس کې اراده او صبر زياتوي، حج چې هغه: په ټول عمر کې يوځل په مکه مکرمه کې د بيت الله قصد کول دي پر هغه چا چې وس او توان يې لري او په دغه حج کې ټول د خپل پيداکوونکي لوري ته په متوجه کېدلو سره برابريږي او توپيرونه او نسبتونه له منځه پکې ځي.

اسلام د الله عبادت ته په لويو عبادتونو او نورو عبادتونو سره بلنه کوي او دغه لوی عبادتونه الله پر ټولو نبيانو او رسولانو عليهم الصلاة السلام واجب کړي دي او ترټولو عبادتونو لوی يې دادي:

لومړی: لمونځ دی چې الله پر مسلمانانو فرض کړی لکه څنګه یې چې پر ټولو نبیانو او رسولانو علیهم الصلاة والسلام فرض کړی و، او الله خپل دوست نبي ابراهیم علیه السلام ته امر وکړ چې د هغه کور د طواف کوونکو، لمونځ کوونکو، رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک کړي، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ}

او کله چې مو دا کور (کعبه) خلکوته د ثواب او امن ځای وګرځولو (نو تاسو) د ابراهیم د درېدلو ځای د لمانځه لپاره ونیسئ، او ابراهیم او اسماعیل ته مو دا حکم کړی و چې زما کور طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو او رکوع کوونکو سجده کوونکو لپاره پاك کړئ. (د البقره سورت: ۱۲۵ ایت)

او الله پر موسی په لومړي اواز کې چې موسی علیه السلام ته یې وکړ (لمونځ) واجب کړ، الله تعالی فرمایلي:

{ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (12) وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ (13) إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (14) }

پرته له شکه زه ستا پالونکی یم؛ نو څپلی دي وباسه، پرته له شکه ته د طوی په سپیڅلي ناو (دره) کې یې.

او ته مې غوره کړی یې نو چې څه درته وحي کیږي هغو ته غوږ کیږده.

پرته له شکه زه الله یم له ما پرته بل الله نشته؛ نو عبادت مې کوه او زما د یاد لپاره بشپړ لمونځ کوه. (د طه سورت: ۱۲- ۱۴ ایتونه) او مسیح عیسی علیه السلام دا خبر ورکړ چې الله هغه ته د لمانځه او زکات امر کړی دی؛ نو ویې ویل لکه څنګه الله تعالی خبر ورکړی.

{ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا }

او زه یې مبارک ګرځولی یم هر چیرته چې یم او د لمانځه او زکات ټینګار یې راباندې کړی تر څو چې ژوندی یم. (د مریم سورت: ۳۱ ایت) او په اسلام کې لمونځ: ولاړې، رکوع، سجدې، د الله یاد، د هغه ستاینې او دعاء ته ویل کیږي چې هر څوک یې په ورځ کې پنځه ځلې کوي، الله تعالی فرمایلي:

{ حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ }

د ټولو لمونځونو او هغه منځني لمونځ ښه ساتنه کوئ او الله ته غاړه ایښودونکي دریږئ. (د البقره سورت: ۲۳۸ ایت) او الله تعالی فرمایلي دي: لمونځ کوه د لمر له زواله د شپې تر تیارې پورې او د سهار قرائت هم کوه، بېشکه د سهار د قرائت شاهدي ورکول کیږي. (د الإسراء سورت: ۷۸ ایت) او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

(فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ)

هر چې رکوع ده په هغې کې د الله رب العزت لويي بيانوئ، په سجده کې په دعاء کې ښه کوښښ کوئ او دا ډېره وړ ده چې هغه دعا مو قبلوه کړل شي. صحيح مسلم روايت کړې.

دويم: زکات دی چې الله پر مسلمانانو فرض کړی لکه پر پخوانيو نبيانو او رسولانو عليهم الصلاة والسلام يې چې فرض کړی و، او زکات د مال داسې لږه برخه ده چې شرطونه او اندازې يې الله ټاکلې دي د شتمنو په مال کې واجب دی، بې وزلو او نورو خلکو ته په کال کې يوځل ورکول کيږي. الله تعالی فرمايلي:

{ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ }

د هغوی له مالونو صدقه واخله چې په دې سره يې پاك او اصلاح کړې او هغوی ته د رحمت دعا وکړه، بېشکه ستا دعا د هغوی لپاره ډاډګېرنه ده او الله پوه اوريدونکی دی. (د التوبه سورت: ۱۰۳ ايت) کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم معاذ رضي الله عنه يمن ته ولېږلو ورته يې وويل:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ فَادْعُهُمِ الَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ حِجَابٌ»

پرته له شکه ته د اهل کتابو یو قوم ته ورځې؛ نو هغوی ته بلنه ورکړه چې دا شاهدي ورکړي چې له الله پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته او زه د الله رسول یم، که چېرې یې په دغه خبره کې ستا پیروي وکړه، بیا یې خبر کړه چې الله پر هغوی په یوه شپه او ورځ کې پنځه لمنځونه فرض کړي دي، که یې په دغه خبره کې هم ستا پیروي وکړه، بیا یې خبر کړه چې الله عزوجل پر هغوی د هغوی په مالونو کې صدقه فرض کړې ده چې له شتمنو به یې اخېستل کیږي او بې وزلو ته به یې ورکول کیږي، که یې په دې کې هم ستا پیروي وکړه؛ نو بیا یې د غوره مالونو له اخېستلو ډډه کوه او د مظلوم له ښېرا څخه وېرېږه، ځکه د هغه د ښېرا او الله تر منځ پرده نشته. ترمذي روایت کړی، د حدیث شمېره ده ۶۲۵.

درېیم: روژه چې الله تعالی پر مسلمانانو فرض کړې لکه څنګه یې چې پر پخوانیو نبیانو او رسولانو علیهم الصلاة والسلام فرض کړې وه، الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

ای هغو کسانوچې ایمان مو راوړی! پرتاسو روژه فرض کړل شوې لکه څنګه چې پر هغو خلکو فرض کړل شوې وه چې له تاسو مخکې وو، تر څو تاسو ځانونه وساتئ. (د البقره سورت: ۱۸۳ ایت) او هغه: د رمضان میاشتې په ورځ کې له روژه ماتوونکو شیانو څخه ځان ساتل دي او روژه په نفس کې اراده او صبر روزي. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدَعُ شَهْوَتَهُ وَأَكْلَهُ وَشُرْبَهُ مِنْ أَجْلِي وَالصَّوْمُ جُنَّةٌ وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ حِينَ يُفْطِرُ وَفَرْحَةٌ حِينَ يَلْقَى رَبَّهُ»

الله عزوجل فرمايي: روژه زما لپاره ده او زه به يې بدله ورکوم، زما لپاره خپل خوراک، څښاک او شهوت پرېږدي، روژه ډال دی، د روژه نيوونکي لپاره دوې خوشحالۍ دي: يوه خوشحالي کله چې روژه ماتوي او بله خوشحالي کله چې له خپل رب سره مخامخ کيږي. د صحيح بخاري روايت کړی، حديث شمېره ۷۴۹۲

څلورم: حج دی چې الله پر مسلمانانو فرض کړی دی لکه څنګه يې چې پر مخکېنيو نبيانو او رسولانو عليهم الصلاة والسلام فرض کړی و، او خپل دوست نبي ابراهيم عليه السلام ته يې امر وکړ چې د حج په اړه اواز وکړي، الله تعالى فرمايلي:

{وَأَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ}

او په خلکو کې د حج اعلان وکړه چې له هرې لرې لارې څخه پلي او په هر (ډول) ډنګر اوښ سپاره درته راشي. (د الحج سورت: ۲۷ ايت) او الله هغه ته امر وکړ چې دغه پخوانی کور د حاجيانو لپاره بنه پاک کړي، نو الله تعالى فرمايلي:

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ}

او کله چې موږ ابراهیم ته د بیت الله ځای وټاکلو چې له ماسره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو، قیام کوونکو، رکوع او سجده کوونکو لپاره پاك کړه. (د الحج سورت: ۲۶ ایت)

او حج په مکه مکرمه کې د معلومو اعمالو لپاره په ټول عمر کې یوځل پر وس او توان لرونکي شخص د بیت الله قصد کول دي، الله تعالی فرمايلي:

{وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ }

او د الله لپاره پر خلکو د بیت الله حج کول دي څوک یې چې د لارې توان ولري، او څوک چې کفر وکړي؛ نو الله له ټولو مخلوقاتو څخه بې پروا دی. (د آل عمران سورت: ۹۷ ایت) او په حج کې حاجیان مسلمانان په یوځای کې را غونډیږي د خپل پیداکوونکي په عبادت کې اخلاص کوونکي وي، او ټول حاجیان په داسې طریقه د حج مناسک ادا کوي چې د ټولنې، فرهنګ او اقتصادي وضعیت توپیرونه پکې له منځه ځي.

او د اسلامي عباداتو تر ټولو لویه ځانګړنه داده چې طریقه، وختونه او شرطونه یې الله تعالی ټاکلي دي او رسول صلی الله علیه وسلم رسولي، او تر نن ورځې پورې هیڅ انسان د زیاتوالي او کموالي لاسوهنه پکې

نه ده کړې، او ټولو نبیانو علیهم السلام دغو لویو عبادتونو ته بلنه کوله.

او د اسلامي عباداتو تر ټولو لویه ځانګړنه داده چې طریقه، وختونه او شرطونه یې الله تعالی ټاکلي دي او رسول صلی الله علیه وسلم رسولي، او تر نن ورځې هیڅ انسان د زیاتوالي او کموالي لاسوهنه پکې نه ده کړې، او ټولو نبیانو علیهم السلام دغو لویو عبادتونو ته بلنه کوله. الله تعالی فرمايلي:

{ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ}

نن مو ستاسو لپاره ستاسو دین پوره کړ او پر تاسو مو خپله پېرزوینه بشپړه کړه او ستاسو لپاره مو اسلام د دین په توګه خوښ کړی دی. [د المائده سورت: ۳ ایت] او الله تعالی فرمايلي:

{فَٱسۡتَمۡسِكۡ بِٱلَّذِيٓ أُوحِيَ إِلَيۡكَۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ}

هغه څه ټینګ ونیسه چې وحي یې درته کیږي، پرته له شکه ته پر نېغه لار یې. [د الزخرف سورت: ۴۳ ایت] او الله تعالی د لمانځه په اړه وېلي:

{فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا}

نو کله چې لمونځ ختم کړئ، بیا په ولاړه، ناسته او په ملاسته الله یادوئ، او کله چې ډاډه شوئ؛ نو بیا بشپړ لمونځ کوئ، پرته له شکه لمونځ په ټاکلو وختونو کې پر مؤمنانو

فرض دی. (د النساء سورت: ۱۰۳ ایت) او الله تعالی د زکات ورکولو په اړه ویلي:

{ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلۡفُقَرَآءِ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱلۡعَٰمِلِينَ عَلَيۡهَا وَٱلۡمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمۡ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَٱلۡغَٰرِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۖ فَرِيضَةٗ مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ}

پرته له شکه خیراتونه خو یوازې د فقیرانو، بې وزلو، په هغو (کې) د کارکوونکو، هغوی چې په زړونو کې یې الفت اچولی شي، مریيانو ازادولو، پور وړو، د الله په لار کې او مسافرو لپاره دي دا د الله له لورې یوه فریضه ده او الله ډېر پوه حکمت والا دی. (د التوبه سورت: ۶۰ ایت) او الله تعالی د روژې په اړه ویلي:

{ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ وَلِتُكۡمِلُواْ ٱلۡعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُواْ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمۡ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ}

د رمضان میاشت خو همغه ده چې قرآن پکې نازل شوی د خلکو لپاره لار ښود، د هدایت څرګندې نښې او د حق او باطل بېلوونکی (کتاب) نو له تاسو چې څوك دا میاشت بیامومي، هغه دې روژه ونیسي، او څوك چې ناروغ یا په سفر وي نو پر هغه له نورو ورځو څخه شمېر پوره کول دي. الله خو تاسو ته اسانی غواړي، سختي خو درته نه غواړي. دا د دې لپاره چې تاسو همغه شمېر پوره کړئ (په قضا راوړلو سره) او الله په لویی یادکړئ چې لارښوونه یې درته کړی او کېدای شي

شکر وباسئ. (د البقره سورت: ۱۸۵ ایت) او الله تعالی د حج په اړه وېلي:

{ ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ}

د حج څو معلومې میاشتې دي، نو چا چې په هغو کې حج (پر ځان) فرض کړ نو بیا په حج کې نه کوروالی شته، نه ګناهونه او نه جنګ جګړه، او کومه ښېګڼه چې کوئ الله وربانديې پوهیږي او توښه در سره واخلئ او بېشکه غوره توښه ځان ساتل (له سواله) دي او له ما څخه ووېرېږئ ای د عقل څښتنانو! (د البقره سورت: ۱۹۷ ایت) او ټولو نبیانو علیهم السلام دغو ټولو لویو عبادتونو ته بلنه کوله.

د اسلام رسول محمد چې د عبدالله زوی، د اسماعیل بن ابراهیم علیهم السلام له اولادې څخه دی په مکه کې په ۵۷۱ م کې زیږدېلی او هملته نبوت ورکړل شوی، مدینې ته يې هجرت کړی او له قوم سره يې د بوت لمانځنې په کړنو کې ګډون نه دی کړی خو په لویو کارونو کې يې ورسره ګډون کولو او له پیغمبرۍ مخکې يې هم غوره اخلاق لرل چې قوم يې امین ورته ویلو، کله چې څلوېښت کلن شو نبوت ورکړل شو او الله په لویونښانو (معجزو) د هغه تایید وکړ، چې تر ټولو لویه معجزه يې قرآن کریم دی، او هغه د ټولو نبیانو له معجزو لویه او تر نن پورې پاتې معجزه ده، کله چې الله

د هغه دین بشپړ کړ او رسول صلی الله علیه وسلم په پوره توګه ورسولو، نو نبي صلی الله علیه وسلم د درې شپېتو کلونو په عمر کې وفات شو او په مدینه کې خاورو ته وسپارل شو، رسول محمد صلی الله علیه وسلم د نبیانو او رسولانو ختموونکی دی، الله له لاربښووني او حق دین سره لیږلی دی، ترڅو خلک د ناپوهۍ، کفر او بوت لمانځنې له تیارو د توحید او پوهې رڼا ته را وباسي او الله د هغه لپاره دا شاهدي ورکړه چې هغه د الله په امر را لیږل شوی بلونکی دی.

د اسلام رسول محمد چې د عبدالله زوی، د اسماعیل بن ابراهیم علیهم السلام له اولادې څخه دی په مکه کې په ۵۷۱ م کې زیږیدلی هملته نبوت ورکړل شوی، مدینې ته یې هجرت کړی او له قوم سره یې د بوت لمانځنې په کړنو کې ګډون نه دی کړی خو په لویو کارونو کې یې ورسره ګډون کولو او له پیغمبرۍ مخکې یې هم غوره اخلاق لرل او د هغه رب یې په لویو اخلاقو ستاینه کړې ده چې فرمایلي یې دي.

{وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ}

او پرته له شکه ته پر لویو اخلاقو یې. (د القلم سورت: ۴ ایت) او کله چې څلوېښت کلن شو نبوت ورکړل شو او الله په لویونښانو (معجزو) د هغه تایید وکړ، چې تر ټولو لویه یې قرآن کریم دی. د هغه رسول صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«مَا مِنَ الأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ البَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ القِيَامَةِ»

له نبیانو هیڅ نبي نشته مګر دا چې هغه ځه ورکړل شوي دي چې د هغو په اندازه خلکو ایمان پرې راوړی، خو ماته داسې وحي راکړل شوې ده چې الله یې راته وحي کوي؛ نو زه هیله لرم چې د قیامت په ورځ تر ټولو زما پیروان زیات وي. صحیح بخاري. او قرآن عظیم د الله له لورې خپل رسول صلی الله علیه وسلم ته وحي ده، الله د هغه په اړه فرمایلي:

{ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ}

دغه کتاب چې هیڅ شک پکې نشته د ځان ساتونکو لپاره لارښوونه ده. (د البقره سورت: ۲ ایت) او الله تعالی په دې اړه فرمایلي:

{أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا}

ایا په قران کې فکر نه کوئ، که چیرې له الله پرته د بل چا له لورې وای؛ نو هغوی به زیات اختلاف پکې موندلی وای. (د النساء سورت: ۸۲ ایت) او الله پیریان او انسانان وننګول چې د هغه غوندې ځه دې راوړي، الله تعالی فرمایلي:

{قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا}

ووایه: که انسانان او پیریان سره یوځای شي چې د دغه قرآن غوندې ځه راوړي، د هغه غوندې به را نشي وړی، که څه هم ځینې د ځینو ملاتړ شي. (د الإسراء سورت: ۸۸ ایت) او الله هغوی وننګول چې د هغو غوندې لس سورتونه دې راوړي، الله تعالی وفرمایل:

{ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ }
كه هغوی وایي چې دا يې له ځانه پسې تړلي دي؛ نو د هغو غوندي لس له ځانه جوړ کړل شوي سورتونه دې راوړي او له الله پرته څوک مو چې په وس وي راوبلئ که تاسې رښتيني یاست. (د هود سورت: ۱۳ ایت) بلکې الله د هغه غوندې د يو سورت په راوړلو سره وننګول، الله تعالی وفرمایل: او که تاسو له هغه څه څخه په شک کې واست چې مونږ پر خپل بنده نازل کړي دي؛ نو د هغه غوندې يو سورت راوړئ او له الله پرته شاهدان مو راوبولئ که رښتيني یاست. (د البقره سورت: ۲۳ ایت)

او قرآن عظیم د نبیانو له معجزو څخه یوازینی هغه معجزه ده چې تر ننه پورې پاتې ده، کله چې الله د رسول الله صلی الله علیه وسلم لپاره دين بشپړ کړ او هغه په پوره طریقې سره ورسوو؛ نو هغه د درې شپیته کلونو په عمر کې وفات شو او مدینه منوره کې دفن کړل شو.

او د الله رسول محمد صلی الله علیه وسلم د نبیانو او رسولانو د لړی پای ته رسوونکی دی لکه الله تعالی چې وېلي:

{ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا }
محمد ستاسو له نارینه وو څخه د چا پلار نه دی، بلکې د الله استازی او د نبیانو ختمونکی(د لړی پای ته رسوونکی) دی، او الله پر هر څه بنه پوه دی. (د الأحزاب سورت: ۴۰

ایت) له ابو هريره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ؟ قَالَ: فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ»

پرته له شکه زما او له ما مخکې د نبیانو مثال داسې دی لکه یو سړی چې کور جوړ کړي؛ نو ښکلی او ښایسته یې کړي مګر په یو کونج کې د یوې خښتې ځای پاتې وي، خلک پرې را تاویږي او ډېر یې خوښوي او وایي: ولې دغه خښته نه ده ایښودل شوې؟ ویې ویل: زه هغه خښته یم او زه د نبیانو ختمونکی(د لړۍ پای ته رسوونکی) یم. صحیح بخاري. او په انجیل کې مسیح علیه السلام د رسول محمد صلی الله علیه وسلم په اړه د زیري ورکوونکي په توګه فرمایلي دي. هغه ډبره چې معمارانو رد کړه هغه د کونج سر وګرځېده ایا په کتابونو کې مو نه دي لوستي: هغوی ته یسوع د خپل پالونکي له لوري وویل: دغه زموږ په سترګو کې حیرانوونکې وه. او د نن ورځې د موجود تورات په سفر کې موسی علیه السلام ته د الله وینا راغلې: هغوی ته یې د ورونو له منځه ستا غوندې یو نبي دروم او خپل کلام د هغه په خوله کې اچوم؛ نو پر ټولو هغه څه به خبرې ورسره کوي چې زه یې سپارښتنه ورته کوم.

او الله خپل رسول محمد صلی الله علیه وسلم له لارښوونې او حق دین سره ولیږلو او الله د هغه لپاره دا ګواهي ورکړه

چې هغه پر حقه دی او دا چې هغه يې په خپل امر خپل لوري ته د بلونکي په توګه ولېږلو، الله تعالی فرمايلي:

{لَّٰكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ ۖ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا}

خو الله ګواهي ورکوي چې څه يې درته نازل کړي، هغه يې په خپله پوهه نازل کړي او پرښتې هم په دې ګواهي ورکوي (که څه هم) د الله ګواهي بېخي بس ده. (د النساء سورت: ۱۶۶ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا}

(الله) همغه دی چې خپل رسول يې له لارښوونې او رښتيني دين سره لېږلی تر څو پر ټولو دينونو يې برلاسی کړي او الله د شاهد په توګه بس دی. (د الفتح سورت: ۲۸ ايت)

الله خپل رسول له لارښوونې سره ولېږی تر څو خلک د بت لمانځنې، کفر او ناپوهۍ له تيارو د توحيد او ايمان رڼا ته را وباسي، الله تعالی فرمايلي:

{يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

چې پر هغه سره الله هغه چاته چې د هغه په رضا پسې ځي، د سلامتی لارې ښايي او په خپل حکم سره يې له تيارو رڼا ته را باسي او سمې لارې ته يې لارښوونه کوي. (د المائده سورت: ۱۶ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{الر ۚ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ }

الر – دا (قرآن) یو کتاب دی چې تاته مو نازل کړی تر څو خلك د هغوی د پالونکي په اراده له تیارو څخه رڼا ته راوباسې، د ستایل شوي برلاسي الله لارې ته. (إبراهيم: ١ ایت)

او د اسلام هغه شريعت چې د الله رسول محمد صلى الله عليه وسلم راوړی، هغه د الهي پيغامونو او رباني شريعتونو ختمونکی دی، او د بشپړتیا شريعت دی او په هغو کې د خلکو د دين او دنيا سمون دی او هغه په لوړه درجه د خلکو د دينونو، وينو، مالونو، عقلونو او اولادونو ساتنه کوي، او هغه د ټولو مخکېنيو شريعتونو نسخه کوونکی دی، لکه څنګه چې مخکېني شريعتونه ځيني پر ځينو نورو نسخه شول.

او د اسلام هغه شريعت چې د الله رسول محمد صلى الله عليه وسلم راوړی، هغه د الهي پيغامونو او رباني شريعتونو ختموونکی دی، او الله پر دغه پيغام سره دين بشپړ کړ او پر خلکو د الله د رسول محمد صلى الله عليه وسلم په لیږلو سره پیرزوینه بشپړه شوه، الله تعالی فرمایلي:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}

نن مو ستاسو لپاره ستاسو دين پوره کړ او پر تاسو مو خپله پیرزوینه بشپړه کړه او ستاسو لپاره مو اسلام د دين په توګه خوښ کړی دی. (د المائده سورت: ٣ ایت)

او د اسلام شريعت د بشپړتیا شريعت دی، په هغو کې د خلکو د دين او دنيا سمون دی، ځکه هغو ټول هغه څه را

نغښتي دي چې په مخکنيو شريعتونو کې وو او هغه يې بشپړ او تام کړل. الله تعالی فرمايي:

{ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا }

پر ته له شکه دغه قرآن هغې لارې ته ښوونه کوي چې هغه سمه سيده ده او هغو مؤمنانو ته چې سم کارونه کوي دا زېرې ورکوي چې په رښتيا د هغوی لپاره لويه بدله ده. (د الإسراء سورت: ۹ ايت) او د اسلام شريعت هغه ستونزمن حکمونه چې په پخوانيو امتونو کې وو له خلکو لېرې کړل. الله تعالی فرماېلي:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

هغه کسان چې د همدغه نالوستي رسول او نبي پيروي کوي د کوم چې هغوی په تورات او انجيل کې يې (نوم) ليکلی مومي، (هغه) چې د ښېګڼې امر ورته کوي، له بدی يې ايساروي، پاکيزه شيان ورته حلالوي، ناپاکه ورباندې حراموي او درانه پيټي يې ترې ايسته کوي او هغه بنديزونه چې پر هغوی وو (له منځه وړي). نو چا چې ايمان پرې راوړ، ملاتړ او مرسته يې وکړه او په هغې رڼايي پسې روان

شول چې له هغه سره نازله شوې، همدوی بریالي دي. (د الأعراف سورت: ۱۵۷ ایت)

او د اسلام شریعت د ټولو مخکېنیو شریعتونو لپاره ناسخ دی، الله تعالی فرماېلي:

{ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۖ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ }

او تاته مو دا کتاب په حقه نازل کړی چې دا کتاب د هغه څه تصدیقوونکی دی کوم چې ترې وړاندې و او پر هغه څارونکی (یا شاهد) دی، نو د هغوی تر منځ په هغه څه پرېکړه کوه چې الله رانازل کړي او کوم حق چې درته راغلی له هغه څخه په مخ اړولو سره د هغوی په هوسونو پسې مه ځه له تاسي څخه هر یوه ته مو یو شریعت او تګلاره ټاکلې ده او که الله غوښتي وای نو تاسو ټول به یې یو امت ګرځولي وای خو د دې لپاره (یې داسي وکړل) چې په هغه څه کې مو وازمویي چې درکړي یې دي، نو په ښېګڼو کې یو له بله وړاندې شئ، د الله لورته ستاسو ټولو ستنېدل دي بیا به مو پر هغه څه خبر کړي چې اختلاف مو پکې کولو. (د المائده سورت: ۴۸ ایت) نو قرآن کریم چې شریعت پکې رانغښتی دی، د مخکېنیو الهي کتابونو لپاره تصدیقوونکی، پر هغو پرېکړه کوونکی او د هغو لپاره ناسخ دی.

او الله تعالی له هغه اسلام پرته چې رسول محمد صلی الله علیه وسلم ورسره راغلی بل هیڅ دین نه مني؛ نو څوک چې له اسلام پرته بل دین ته غاړه ږدي هیڅکله به یې ترې قبول نه کړي.

د محمد صلی الله علیه وسلم له راتګ وروسته الله له هغه اسلام پرته چې محمد صلی الله علیه وسلم پرې راتګ کړی بل هیڅ دین نه مني؛ نو څوک چې له اسلام پرته د بل دین پیروي وکړي هیڅکله به یې ترې ونه مني. الله تعالی فرمایلي:

{وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ}

اوڅوك چې له اسلام پرته بل دین لټوي نو هیڅکله به ترې قبول نه شي او هغه به په آخرت کې له تاوانیانو وي. (د آل عمران سورت: ۸۵ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ}

پرته له شکه الله ته منلی دین اسلام دی او د اهل کتابو مخالفت خو د خپل منځي ضد له امله یوازې له هغه وروسته و چې پوهه ورته راغله او څوك چې د الله په ایتونو کفر کوي؛ نو بشکه الله ډېرژر حساب والا دی. (د آل عمران سورت: ۱۹ ایت) او دغه اسلام همغه د الله د دوست ابراهیم علیه السلام ملت دی. الله تعالی فرمایلي:

{وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ ۚ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ}

او څوک دی چې د ابراهیم له ملته مخ اړوي، مګر هغه کس چې خپل ځان ئې جاهل او احمق کړی وي، او یقینا مونږ هغه په دنیا کې غوره کړی دی او بېشکه په اخرت کې خامخا له صالحانو څخه دی. (د البقره سورت: ۱۳۰ ایت). او الله تعالی فرماېلي:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا}

او له هغه چا څخه په دین کې څوك غوره دی چې الله ته یې ځان تسلیم کړی، حال دا چې ښېګڼې والا او د حق پلوي ابراهیم په دین پسې روان وي او الله خو ابراهیم خپل دوست نیولی. (د النساء سورت: ۱۲۵ ایت) او الله خپل رسول محمد صلی الله علیه وسلم ته امر وکړ چې ووایي:

{قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

ووایه: په رښتیا زما پالونکي د سمې لارې ښوونه راته کړې ده، چې یو مخ نېغ دین دی، د ابراهیم ملت چې حق پلوی و، او له مشرکانو څخه نه و. (د الأنعام سورت: ۱۶۱ ایت)

قرآن کریم هغه کتاب دی چې الله خپل رسول محمد صلی الله علیه وسلم ته وحي کړی، او هغه د مخلوقاتو د پالونکي کلام دی چې الله انسانان او پېریان پرې ننګولي تر څو د هغو غوندې یو سورت راوړي، او دغه ننګونه تر نن ورځې روانه ده او قران کریم د زیات شمېر مهمو پوښتنو ځواب وویلو چې په میلیونونو خلک یې حیران کړل، او قرآن عظیم تر نن

ورځې په هغه عربي ژبه خوندي دی چې پرې نازل شوی و، یو حرف هم نه دی ترې کم شوی او هغه چاپ شوی خپور شوی دی، او دا لوی عاجزوونکی کتاب دی او په دې ارزي چې ولوستل شي او معناوې یې وژباړل شي، لکه څنګه چې د رسول محمد صلی الله علیه وسلم سنت د باوري راویانو له لړۍ سره سم را نقل شوي خوندي دي او په همغه عربي ژبه کې چاپ شوي چې رسول صلی الله علیه وسلم پرې خبرې کولې او زیات شمېر ژبو ته ژباړل شوي دي، قرآن کریم او د رسول صلی الله علیه وسلم سنت دواړه د اسلام د حکمونو او تشریعاتو لپاره یوازېنۍ سرچینې دي؛ نو اسلام د هغو خلکو له کړنو څخه نه اخیستل کیږي چې یوازې اسلام ته منسوب دي، بلکې له الهي وحي قرآن عظیم او نبوي سنتو څخه اخیستل کیږي.

قرآن کریم هغه کتاب دی چې عربي رسول محمد صلی الله علیه وسلم ته یې په عربي ژبه وحې کړی دی او د مخلوقاتو د پالونکي کلام دی، الله تعالی فرمایلي:

{ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (192) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (193) عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ (194) بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ (195)}

او پرته له شکه هغه د رب العالمین له لوري نازل کړل شوی دی.

دا جبریل امین راکوز کړی.

ستا پر زړه، تر څو له وېرووونکو شي.
په څرګنده عربي ژبه. د الشعراء سورت: ۱۹۲- ۱۹۵ ایت
پورې او الله تعالی فرمايلي:

{ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ }

او پرته له شکه خامخا تا ته د ډېر حکمت والا، ښه علم والا له طرفه قرآن ښوولی او (عطا کولی) شي. (د النمل سورت: ۶ ایت) او دغه قران د الله له لوري نازل کړل شوی دی او له هغه د مخکېنیو الهي کتابونو تصدیقوونکی دی. الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا كَانَ هَٰذَا الْقُرْآنُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ اللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ}

او دا قرآن خو داسې نه دی چې له الله پرته په درواغو جوړ کړل شوی وي، خو د هغه څه تصدیق دی چې ترې مخکې وو، او د الکتاب تفصیل دی. په دې کې څه شك نشته چې دا د مخلوقاتو د پالونکي له لوري دی. (د یونس سورت: ۳۷ ایت)
او قرآن عظیم په ډېری هغو مسائلو کې تفصیل بیانوي چې یهودو او نصاراوو یې د خپل دین په اړه اختلاف پکې کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ }

پرته له شکه دغه قرآن پر بني اسرائیلو ډېری هغه څه بیانوي چې هغوی پکې اختلاف کوي. (د النمل سورت: ۷۶ ایت) او قرآن عظیم پر هغو دلایلو او برهانونو مشتمل دی

چې د ټولو خلکو پر خلاف د الله سبحانه و تعالی اړوند د حقیقتونو د هغه د دین او جزا په پېژندګلوۍ کې حجت پرې قائمیږي. الله تعالی فرمايلي:

{وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ}

او په دغه قرآن کې مو د خلکو لپاره هرډول بېلګې بيان کړې دي، کېدای شي هغوی پند واخلي. (د الزمر سورت: ۲۷ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ}

او پر تا مو کتاب نازل کړی چې د هرڅه بيانوونکی، لاربښوونه، لورېينه او د مسلمانانو لپاره زېرې دی. (د النحل سورت: ۸۹ ايت)

او قرآن کريم د داسې مهمو پوښتنو ځواب ورکوي چې په ميليونونو خلک ورته حيران دي؛ نو قرآن کريم دا بيانوي چې الله څه ډول اسمانونه او ځمکه پيدا کړل. الله تعالی فرمايلي:

{أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ }

ايا هغو کسانو چې کفر يې کړی دا نه دي ليدلي چې اسمانونه او ځمکه سره نښتي وو بيا مونږ سره بېل کړل، او له اوبو نه مو هر ژوندی شی پيدا کړ، نو آيا هغوی ايمان نه راوړي؟. (د الأنبياء سورت: ۳۰ ايت) او دا چې الله څه ډول انسان پيداکړ، الله تعالی فرمايلي:

{ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ }

اې خلكو! كه د بيا ژوندون په هكله په شك كې ياست، نو (خبر شئ) چې موږ تاسو له خاورې پيدا كړي ياست، بيا له نطفې، بيا د وينې له ټوټې، بيا د غوښې له بوټۍ څخه چې پوره شكل لرونكې هم وي او نيمګړي شكل والا هم، د دې لپاره چې تاسو ته (حقيقت) بيان كړو. او هره نطفه چې موږ يې وغواړو، تر يوې معلومې نېټې يې په رحمونو كې تم كوو، بيا مو د ماشوم په بڼه را باسو، بيا (مو روزنه كوو) تر څو چې خپلې ځوانۍ ته ورسېږئ. او ځينې له تاسو څخه (ژر) وفات كېدلى شي او ځينې مو تر ناكاره عمره ځنډېدلى شي (ان) چې له پوهېدو وروسته بيا په هيڅ نه پوهيږي. او ته خو ځمكه وينې چې وچه شاړه ده، بيا چې كله اوبه وروباندې راتويې كړو نو وخوځيږي، را دېده شي او له هر ډول تاندو شينكياوو څخه راوټوكوي. الحج پنځم ايت. او چېرې يې ګرځېدل دي او له دغه ژوند وروسته د نېک كاره او بدكاره بدله څه ده، او پر دغه مسئله د دلائلو بيان په شلمه فقره كې تېر شو، او ايا دغه وجود همداسې تصادفي رامنځته شوى او كه د كومې شريفې موخې لپاره رامنځته كړل شوى دى. الله تعالى فرمايلي:

{ أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ}

آیا هغوی د اسمانونو او ځمکې په پاچايي کې سوچ نه دی کړی او کوم شيان چې الله پيدا کړي دي او دا چې ښايي نېټه يې رانژدې شوې وي نو له دې وروسته په کومه خبره ايمان راوړي؟ (د الأعراف سورت: ١٨٥ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ}

ايا تاسو ګومان کړی همداسې بې ګټې مو پيداکړي ياست او زما لوري ته به نه راګرځول کيږئ. (المؤمنون سورت: ١١٥ ايت)

او قرآن عظيم تر نن ورځې پر هغه ژبه خوندي دی چې پرې نازل شوی و، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ }

پرته له شکه موږ دغه ذکر (قرآن) نازل کړی او موږ يې ساتونکي يو. (د الحجر سورت: ٩ ايت) له هغه يو حرف هم نه دی کم شوی او ناشوني ده چې په هغو کې تکرار، نقصان او يا بدلون راشي، الله تعالی فرمايلي:

{أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا}

آیا هغوی په قرآن کې فکر نه کوي، که چيرې له الله پرته د بل چا له لوري وای؛ نو ډېر اختلاف به يې پکې موندلی وای. (د النساء سورت: ٨٢ ايت) او هغه (قرآن) چاپ شوی

خپور شوی دی، او هغه داسې لوی عاجزوونکی کتاب دی چې په لوستلو، اورېدلو او د معناوو په ژباړلو ارزي، لکه څنګه چې د الله د رسول محمد صلى الله عليه وسلم سنت، ښووني او سيرت خوندي او د باوري راويانو د لړۍ پر بنسټ رانقل شوي دي، او پر هغه عربي ژبه چاپ شوي چې رسول صلى الله عليه وسلم به پرې خبرې کولې او زيات شمېر ژبو ته ژباړل شوي دي، قرآن کريم او د رسول صلى الله عليه وسلم سنت دواړه د اسلام د احکامو او تشريعاتو لپاره يوازېنۍ سرچيني دي؛ نو اسلام د هغه خلکو له کړنو څخه نه اخېستل کيږي چې اسلام ته منسوب دي، بلکې هغه د الهي خوندي وحي څخه اخېستل کيږي، چې هغه قرآن عظيم او نبوي سنت دي، الله تعالی د قرآن په اړه فرمايلي:

{ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٞ - لَّا يَأۡتِيهِ ٱلۡبَٰطِلُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَلَا مِنۡ خَلۡفِهِۦۖ تَنزِيلٞ مِّنۡ حَكِيمٍ حَمِيدٖ}

پرته له شکه هغه کسان چې پر قرآن يې کفر کړی، کله چې هغوی ته راغی او پرته له شکه چې هغه عزتمند کتاب دی، نه له مخې او نه له شا څخه باطل ورتلای شي، د حکيم ستايل شوي له لوري نازل کړل شوی دی. (د فصلت سورت: ۴۱- ۴۲ ايت) او الله تعالی د نبوي سنتو په اړه وايي چې هغه د الله له لوري وحي ده:

{وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ}

او هغه څه چې رسول پرې تاسو ته راتګ کړی؛ نو هغه واخلئ او له کوم څه څخه مو چې منع کوي ترې ايسار شئ او

له الله څخه وویرېږئ، پرته له شکه الله د سختي سزا والا دی. (د الحشر سورت: ۷ ایت)

او اسلام له مور او پلار سره په نېکۍ امر کوي که هغوی دواړه مسلمانان هم نه وي او د اولاد په اړه سپارښتنه کوي.

اسلام له مور او پلار سره په نېکۍ کولو امر کوي، الله تعالی فرمایلي:

{وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا}

او ستا رب حکم کړی چې له هغه پرته د بل چا بنده ګي مه کوئ، او مور پلار سره ښېګڼه کوئ. که تا سره یو له هغو یا دواړه یې زړښت ته ورسېږي نو هغوی ته اُف هم مه وایه، رټه یې مه او هغوی سره په درناوي خبرې کوه. (د الإسراء سورت: ۲۳ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ}

او موږ انسان ته د هغه د مور او پلار په اړه سپارښتنه کړې ده، (ځکه) چې مور یې د کمزورۍ له پاسه د کمزورۍ په حالت کې په ګېډه کې پورته کړی دی او (له تي) بېلول یې په دوو کلونو کې دي چې زما شکر وباسه او د مور او پلار دې، یوازې زما په لور راتلل دي. (د لقمان سورت: ۱۴ ایت)

او الله تعالی فرمایلي:

{وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي ۖ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ }

او انسان ته مو له خپل مور او پلار سره په ښېګڼه ټينګار کړی دی، چې مور يې په (ډېر) کړاو سره په ګېډه ګرځولی او په کړاو سره يې زيږولی، او په ګېډه کېدل او له تي بېلېدل يې (ټول) دېرش مياشتې دي. تر دې چې هغه بيا ځوانی او څلوېښت کلنی ته ورسېد، ويلي زما ربه! توفيق راکړې چې ستا د هغه نعمت شکر وباسم چې پر ما او زما پر مور او پلار دې لورولی او چې داسې ښه کارونه وکړم چې ته پرې خوښيږې او اولاده مې هم صالحه وګرځوه ما تاته توبه ايستلې او زه له مسلمانانو څخه يم. (د الأحقاف سورت: ١٥ ايت)

وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ: «أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أُمُّكَ» قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أَبُوكَ»

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: يوسړی رسول الله صلی الله عليه وسلم ته راغی ويې ويل: اې د الله رسوله! له خلکو تر ټولو زيات زما د ښېګڼې حقدار څوک دی؟ هغه وفرمايل: مور دې. هغه وويل: بيا څوک؟ هغه وفرمايل: بيا هم مور دې. ويې ويل: بيا څوک؟ بيا يې ورته

وفرمايل: بيا هم مور دې. ويې ويل: بيا څوک؟ هغه وفرمايل: بيا پلار دې. صحيح مسلم

او د مور او پلار سره دغه د سپارښتنې امر په هرحال کې دی هغوی که مسلمانان وي او که مسلمانان نه وي.

فعَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: [قَدِمَتْ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ وَمُدَّتِهِمْ إِذْ عَاهَدُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ ابْنِهَا فَاسْتَفْتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ، أَفَأَصِلُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ صِلِي أُمَّكِ»

له اسماء بنت ابي بکر څخه روايت دی وايي: له قريشو سره د تړون په زمانه کې مې مور د خپل زوی سره راغله په داسې حال کې چې هغه مشرکه وه، کله چې هغوی له نبي صلی الله عليه وسلم سره معاهده وکړه، نو له نبي صلی الله عليه وسلم څخه مې پوښتنه وکړه ومې ويل: مور مې راغلې په داسې حال کې چې مايله ده، نو آيا له هغې سره خواخوږي وکړم؟ هغه وفرمايل: هو، له مور سره دې صله رحمي وکړه. صحيح بخاري بلکې که مور او پلار هڅه وکړي او دا کوښښ وکړي چې بچی يې له اسلام څخه کفر ته واړوي، نو اسلام په دغه حال دا امر ورته کوي چې پيروي يې ونه کړي او پر الله به مؤمن پاتې کيږي او له هغوی دواړو سره به ښېګڼه کوي او په ښه توګه به ملګرتيا ورسره کوي. الله تعالی فرمايلي:

{ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَاۖ وَصَاحِبۡهُمَا فِي ٱلدُّنۡيَا مَعۡرُوفٗاۖ وَٱتَّبِعۡ سَبِيلَ مَنۡ أَنَابَ إِلَيَّۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ}

او که چېرې هغوی دواړه پر تا زور واچوي چې له ما سره هغه څه شريك کړې چې له تا سره د هغه څه علم نشته نو بيا د هغوی مه منه، خو په دنيا کې ښه چلند ورسره کوه، او د هغه چا لارې پسې ځه چې زما په خوا راګرځېدلی وي، بيا ستاسې راتلل زما په لور دي نو زه به مو په هغه څه خبروم چې تاسې به کول. (د لقمان سورت: ۱۵ ايت)

او اسلام يو مسلمان د مشرکو خپلوانو يا نورو مشرکانو سره چې هغوی له مسلمانانو سره په جنګ نه وي له ښېګنې څخه نه ايساروي، الله تعالی فرمايلي:

{ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ }

چا چې په دين کې ستاسو سره جګړه نه ده کړې او له خپلو کورونو يې نه يئ ايستلي؛ نو الله مو هغوی سره له ښېګڼې او انصاف څخه نه ايساروي، په رښتيا الله انصاف کوونکي خوښوي. (د الممتحنه سورت: ۸ ايت)

اسلام مسلمانانو ته د خپلو اولادونو په اړه د سپارښتنې امر کوي، تر ټولو لوی هغه څه چې اسلام يو پلار ته پرې امر کوي هغه دا چې خپل اولاد ته د الله حقوق ور وښيي، لکه نبي صلی الله عليه وسلم چې خپل د تره زوی عبدالله بن عباس رضي الله عنهما ته وفرمايل:

«يَا غُلامُ أَوْ يَا غُلَيِّمُ أَلا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللّٰهُ بِهِنَّ؟ فَقُلْتُ: بَلَى. فَقَالَ: "احْفَظِ اللّٰهَ يَحْفَظْكَ احْفَظِ اللّٰهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ تَعَرَّفْ إِلَيْهِ فِي

الرَّخَاءِ يَعْرِفْكَ فِي الشِّدَّةِ وَإِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ»

اې هلکه یا هلکیه! ایا داسې کلمې درونه ښیم چې الله ګټه درته پرې ورسوي؟ نو ما وویل: ولې نه. هغه وفرمایل: د الله د حدودو حفاظت وکړه، الله تعالی به ستا حفاظت وکړي، د الله تعالی د حدودو حفاظت وکړه الله تعالی به دې مخې ته ومومې، هغه ته په هوسایۍ کې متوجه اوسه، هغه به دې په سختۍ کې مرسته وکړي، کله چې څه غواړې؛ نو له الله يې غواړه او که مرسته غواړې؛ نو له الله يې غواړه. احمد روایت کړې۲۸۷/۴

او الله یو مور او پلار ته امر کړی چې خپلو اولادونو ته هغه څه وروښيي چې هغوی ته د دين او دنيا په چارو کې ګټه رسوي. الله تعالی فرمايلي:

{يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ}

اې هغوکسانو چې ايمان مو راوړی! خپل ځانونه او خپل بچي مو له هغه اور څخه وساتئ چې خس خاشاك يې انسانان او ډبرې دي. چې پر هغه به غوسه ناك، سخت زړې پرېښتې (ولاړې) وي، کوم چې د الله له حکمه سرغړاوی نه کوي او چې څه امر ورته کيږي هغه پر ځای کوي. (د التحريم سورت: ۶ ايت) او له علي رضي الله عنه څخه د الله د هغه وينا په اړه روايت دی:

{قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا }

ځانونه او کورنۍ مو له اوره وساتئ. هغه وايي: "هغوی ته ادب وروښيئ او پوهه وروښيئ" او نبي صلی الله عليه وسلم يو پلار ته امر کړی چې خپل بچي ته لمونځ وروښيي، تر څو يې پر هغه روزنه وشي. نبي صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

(مُرُوا أولاكمِ بالصلاةِ وهم أبناءُ سبعِ سِنينَ)
اولادونو ته مو د لمانځه امر کوئ کلَه چې هغوی اوه کلن شي
ابوداود روايت کړی او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْؤولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْؤولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْؤولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْؤولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا والخادمُ راعٍ في مالِ سيِّدِه ومسؤولٌ عن رعيَّتِه وكلُّكم راعٍ ومسؤولٌ عن رعيَّتِه»

ستاسو هر يو شپون دی او هر يو مو د خپل رعيت په اړه مسؤول دی، امام شپون دی او د خپل رعيت په اړه مسئول دی، سړی په خپله کورنۍ کې شپون دی او د خپل رعيت په اړه مسئول دی، ښځه د خپل مېړه په کور کې شپنه ده او د خپل رعيت په اړه مسؤوله ده، خادم د خپل بادار د مال شپون دی او د خپل رعيت په اړه مسئول دی، هر يو ستاسو شپون او د خپل رعيت په اړه مسئول دی. صحيح بن حبان روايت کړی ۴۴۹۰.

او اسلام يو پلار ته د خپلو اولادونو او کورنۍ د نفقې امر کړی دی او ۱۸ مه فقره کې د دې اړوند لږ بحث تېر شو، او

نبي صلی الله علیه وسلم پر خپل اولاد د نفقې ثواب هم بیان کړی دی ویلي یې دي:

«أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ: دِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ». قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: " وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ ثُمَّ قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَأَيُّ رَجُلٍ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ يُعِفُّهُمْ أَوْ يَنْفَعُهُمُ اللهُ بِهِ وَيُغْنِيهِمْ"

غوره دینار چې یو څوک یې لګوي: هغه دینار دی چې پر خپل بچو یې لګوي، بل هغه دینار چې د الله په لار کې یې پر خپله سپرلۍ لګوي او بل هغه دینار چې یوڅوک یې د الله په لار کې پر خپلو ملګرو لګوي. ابوقلابه وایي پر عیال یې پیل وکړ، بیا ابوقلابه وایي: او تر هغه سړي به د چا ثواب لوی وي چې پر خپل کوچنیانو بچیانو لګښت کوي، د هغوی ساتنه کوي او یا الله هغوی ته پرې ګټه رسوي او غنیان کوي یې.

صحیح مسلم ۹۹۴

اسلام په وینا او کړنه کې که څه هم له دوښمن سره وي پر عدالت امر کوي.

الله سبحانه وتعالی په خپلو کړنو او د بندګانو ترمنځ په تدبیر کې پر عدل او انصاف متصف دی، او په هر هغه څه کې چې امر یې پرې کړی او منع یې ترې کړې ده، څه یې چې پیداکړي او اندازه کړي دي پر نبغه لار دی، الله تعالی فرمایلي:

{شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

الله شاهدي ادا کړي چي له هغه پرته بل معبود نشته پرېښتو او د پوهې څښتنانو هم چي (الله) پر عدالت ولاړ دی، نشته بل حقدار د بنده ګۍ مګر همغه حکمت والا برلاسی. (د آل عمران سورت: ۱۸ ایت) او الله پر عدل امر کوي. الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ}

ووايه: ماته مي پالونکي پر عدالت مر کړی دی (د الأعراف سوررت: ۲۹ ایت) ټول رسولان او نبيان عليهم الصلاة والسلام له عدل سره راغلي دي، الله تعالی فرمايلي:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ }

موږ خپل رسولان په ربښتيا له ښکاره دليلونو سره لیږلي او هغوی سره مو کتاب او تله هم رانازل کړي تر څو خلك په انصاف ولاړ اوسي. (د الحديد سورت: ۲۵ ایت) تله هغه: په ويناوو او کړنو کې عدالت دی.

اسلام په وينا او کړنه کې که څه هم له دوښمن سره وي پر عدالت امر کوي. الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا ۚ وَإِن تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا}

اې هغو کسانو چې ايمان مو راوړی! په عدل ولاړ اوسیږئ، د الله لپاره شاهدان، که څه هم پرخپلو ځانو مو وي يا پر مور او پلار او خپلوانو، شتمن وي که بېوزله، خو الله تر هر چا زيات د هغو دواړو خواوو خيرغوښتونکی دی، نو په

(خپل) هوس پسې مه ځئ چې بیا له حقه هم واوړئ او که ژبې واړوئ را واړوئ یا ځنګ وکړئ نو بیشکه الله پر هغو کارونو ښه خبردی چې تاسو یې کوئ. [د النساء سورت: ۱۳۵ ایت] او الله تعالی فرمایلي:

{وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

او د هغه قوم دوښمني چې له مسجد حرام نه یې ایسارکړي وئ، باید تاسو دې ته چمتو نه کړي چې تیرى وکړئ او تاسو په ښېګڼه او ځان ساتنه کې یو له بله مرسته وکړئ او په ګناه او تیري کې یو له بل سره مرسته مه کوئ او له الله څخه وډار شئ، بېشکه د الله عذاب ډېرسخت دی. [د المائده سورت: ۲ ایت] او الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۚ اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ}

اې هغو کسانو چې ایمان مو راوړئ! د الله لپاره په حق ولاړ او په عدل شاهدان اوسئ، او د کومې ډلې دوښمني مو دومره و نه پاروي چې بیا عدالت ونه کړئ، عدل کوئ، دا ځان ساتنې ته ډېر نیږدې دی. [د المائده سورت: ۸ ایت] نو آیا نن د ملتونو په قوانینو او یا د خلکو په دینونو کې دا ډول په حقه د ګواهۍ او رښتیا وینا امر مومې، که څه هم د ځان، مور او پلار او یا خپلوانو پر خلاف وي او دا چې د عدالت امر له دوښمن او دوست دواړو سره دې وي؟

او نبي صلى الله عليه وسلم د اولادونو ترمنځ د عدالت كولو امر كړى دى.

فعَنْ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَهُوَ عَلَى المِنْبَرِ يَقُولُ: أَعْطَانِي أَبِي عَطِيَّةً فَقَالَتْ عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لاَ أَرْضَى حَتَّى تُشْهِدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أَعْطَيْتُ ابْنِي مِنْ عَمْرَةَ بِنْتِ رَوَاحَةَ عَطِيَّةً فَأَمَرَتْنِي أَنْ أُشْهِدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «أَعْطَيْتَ سَائِرَ وَلَدِكَ مِثْلَ هَذَا؟» قَالَ: لاَ قَالَ: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلاَدِكُمْ» قَالَ: فَرَجَعَ فَرَدَّ عَطِيَّتَهُ)

له عامر څخه روايت دى وايي: د بشير زوى له نعمان رضي الله عنهما څخه مې واورېدل په داسې حال كې چې پر منبر و ويې ويل: ماته مې پلار يوه ډالى راكړه؛ د رواحه لور عمره ووېل: زه يې تر هغه نه منم چې تر څو رسول الله صلى الله عليه وسلم ګواهي نه وي وركړې؛ نو هغه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغى ويې ويل: ما مې خپل هغه زوى ته چې د رواحه له لور عمره څخه دى يوه ډالى وركړې ده چې هغې ماته امر كړى تر څو اې د الله رسوله! زه تا شاهد ونيسم، هغه وفرمايل: ايا تولو بچيانو ته دې دغه ډول ډالى وركړې ده؟ هغه ووېل: نه. هغه وفرمايل: "له الله څخه وډار شه او د اولادونو ترمنځ دې عدل وكړه" نو هغه را وګرځېدى او خپله ډالى يې واپس واخېستله. صحيح بخاري ۲۵۸۷.

دا ځكه چې د خلكو او هېوادونو چارې يوازې پر عدل سمې درېدلاى شي او خلک د خپلو دينونو، وينو، اولادونو، عزتونو، مالونو او هېوادونو په اړه يوازې په عدالت سره په

امن کې کېدلای شي، نو ځکه مونږ وینو چې کله د مکې کفارو مسلمانان ډېر تنګ کړل، نبي صلی الله علیه وسلم حبشې ته د هجرت کولو امر ورته وکړ او لامل یې دا بیان کړ چې هلته یو عادل پاچا دی چې د هغه په هېواد کې پر هیچا ظلم نه کیږي.

او اسلام له ټولو خلکو سره په نېکۍ کولو امر کوي او غوره اخلاقو او ښو کړنو ته بلنه کوي.

اسلام له ټولو خلکو سره په نېکۍ کولو امر کوي. الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ}

پرته له شکه الله پر عدل، نېکۍ او خپلوانو ته پر ورکړه امر کوي. (د النحل سورت: ۹۰ ایت) او الله تعالی فرمايلي:

{الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ}

هغه کسان چې په هوسايي او تنګسټيا کې لګښت کوي او غوسه زغمونکي او له (بدی د) خلکو تېرېدونکي وي، او الله (داسې) نېکان خوښوي. (د آل عمران سورت: 134آیت)

رسول محمد صلی الله علیه وسلم فرمايلي:

« إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شيءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فأَحْسِنُوا القِتْلَةَ، وإِذَا ذَبَحْتُمْ فأَحْسِنُوا الذَّبحَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ »

پرته له شکه الله په هرڅه کې ښېګڼه لازمه کړې ده؛ نو کله چې وژل کوئ په سمه توګه يې کوئ او کله چې ذبح کوئ په سمه توګه ذبحه کوئ، ستاسو هر يو دې خپله چاړه ښه تېره

کړي او ښاروی دې په ارامه سره ذبحه کړي. صحيح مسلم ١٩٥٥

اسلام ښو اخلاقو او غوره کړنو ته بلنه کوي، الله تعالی د خپل رسول محمد صلی الله عليه وسلم په ستاينه کې په مخکېنيو کتابونو کې وايي:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

هغه کسان چې د همدغه نالوستي رسول او نبي پيروي کوي د کوم چې هغوی په تورات او انجيل کې يې (نوم) ليکلی مومي، (هغه) چې د ښېګڼې امر ورته کوي، له بدي يې ايساروي، پاکيزه شيان ورته حلالوي، ناپاکه ورباندې حراموي او درانه پيټي يې ترې ايسته کوي او هغه بنديزونه چې پر هغوی وو (له منځه وړي) نو چا چې ايمان پرې راوړ، ملاتړ او مرسته يې وکړه او په هغې رڼايي پسې روان شول چې له هغه سره نازله شوې، همدوی بريالي دي. (د الاعراف سورت: ١٥٧ ايت). او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ»

اې عائشې بېشکه الله مهربانه دی مهرباني خوښوي او پر مهربانۍ هغه څه ورکوي چې په سختګېرۍ يې نه ورکوي او نه يې له هغه پرته پر بل څه ورکوي. صحيح مسلم ۲۵۹۳ او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ: عُقُوقَ الأُمَّهَاتِ وَوَأْدَ البَنَاتِ وَمَنَعَ وَهَاتِ وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ المَالِ»

بېشکه الله پرتاسو د ميندو نافرماني، د لوڼو ژوندي خښول، د فرضي صدقو نه ورکول او ناروا شيانو غوښتل حرام کړي دي، او ستاسو لپاره يې بې خايه خبرې، بې ګټې پوښتنې او د مال ضايع کول ناخوښ کړي دي. صحيح البخاري ۲۴۰۸ او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

تر هغه به جنت ته داخل نشئ تر څو مو ايمان نه وي راوړی او تر هغه به ايمان رانه وړئ تر څو له يوبل سره مينه ونه کړئ او آيا هغه څه درته ونه ښيم چې کله مووکړل له يوبل سره به مينه وکړئ؟ هغه دا چې په خپلو منځو کې سلام کوئ. صحيح مسلم ۵۴

او اسلام د ښو اخلاقو لکه رېښتينولی، د امانت اداکولو، پاک لمنی، حياء، شجاعت، قرباني، سخاوت، د اړ سره مرسته کولو، له بې وزله سره کمک کولو،

وړې ته خواږه ورکولو، ښه ګاونډيتوب، صله رحمي او پر ښاروېو مهرباني امر کوي.

او اسلام پر ښو اخلاقو امر کوي، رسول الله صلى الله فرماېلي:

(إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ)

بېشکه زه يوازې د ښو اخلاقو د بشپړولو لپاره رالېږل شوی يم. صحيح الادب المفرد ۲۰ او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرماېلي:

(إنَّ من أحبِّكم إليَّ ، وأقربِكم مني مجلسًا يومَ القيامةِ أحاسِنُكم أخلاقًا ، وإنَّ أبغضَكم إليَّ وأبعدَكم مني مجلسًا يومَ القيامةِ الثَّرثارونَ ، والمُتشدِّقونَ ، والمُتفيهقونَ ، قالوا : قد علِمْنا الثرثارونَ و المتشدِّقونَ ، فما المتفيهقونَ ؟ قال : المُتكبِّرونَ)

پرته له شکه ماته په تاسو کې تر ټولو محبوب او د قيامت په ورځ د مجلس له پلوه نېږدې هغه څوک دی چې په تاسو کې ښه اخلاق لري، او له تاسو بدترين او د قيامت په ورځ د مجلس له پلوه تر ټولو لېرې زيات خبرې کوونکي، د خپلو خبرو غوړه ګڼونکي او لويي کوونکي دي، هغوی ووېل: ثرثارون او متشدقون خو پېژنو، خو د متفيهقون څوک دي؟ هغه وفرمايل: لويي کوونکي. السلسلة الصحيحة ۷۹۱

وعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: " لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَلاَ مُتَفَحِّشًا" وَكَانَ يَقُولُ: (إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلاَقًا)

او له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي: نبي صلى الله عليه وسلم نه په طبيعي ډول د بدوخبرو کوونکی

او نه په تکلف سره د بدوخبرو کوونکی و، او هغه به ویل: له تاسو غوره ستاسو څخه د ښو اخلاقو والا دی. صحيح البخاري ۳۵۵۹ له دې سربېره نور يوشمېر ايتونه او حديثونه پردې دلالت کوي چې اسلام په عمومي ډول ښواخلاقو او غوره کارونو ته هڅونه کړې ده.

او پر کوم څه چې اسلام امر کوي: هغه رېښتينولي ده، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

(عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقًا)

پرتاسو رېښتينولي لازمه ده، ځکه رېښتينولي نېکی ته لارښوونه کوي او نيکي جنت ته لارښوونه کوي او سړی تل رېښتيا وايي او د رېښتينولی په لټه کې وي تر دې چې د الله په وړاندې رېښتينی وليکل شي. صحيح مسلم ۲۶۰۷

او پر کوم څه چې اسلام امر کوي: له هغو څخه يو د امانت اداکول دي، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا}

پرته له شکه الله تاسو ته امر کوي چې امانتونه خپلو اهلو ته وسپارئ. (د النساء سورت: ۵۸ ايت)

او پر کوم څه چې اسلام امر کوي له هغو څخه: پاک لمني ده، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«ثلاثة حق على الله عونهم: وذكر منهم: والناكح الذي يريد العفاف»

درې کسان داسې دي چې پر الله يې مرسته لازمه ده: او له هغو څخه يې هغه نکاح کوونکی ذکر کړی چې پاک لمنې غواړي. سنن ترمذي ۱۶۵۵ او د نبي صلى الله له دعاوو څخه دا وه چې ويل به يې:

«اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى»

اې الله! زه ستا څخه د لارښوونې، پاک لمنی او د زړه دې غني والي غوښتنه کوم. صحيح مسلم ۲۷۲۱

او پر کومو شيانو چې اسلام امر کوي له هغو څخه يوه حيا ده، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ»

حيا يوازې خير راوړي صحيح بخاري ۶۱۱۷ او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«لِكُلِّ دِينٍ خُلُقٌ وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ»

د هر دين لپاره اخلاق وي او د اسلام اخلاق حياء ده بيهقي په شعب الايمان کې د دغه حديث تخريج کړی۶/۲۶۱۹

او له هغو شيانو څخه چې اسلام امر پرې کوي شجاعت هم دی، له انس رضي الله عنه څخه روايت دی وايي:

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ وَأَشْجَعَ النَّاسِ وَأَجْوَدَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَزِعَ أَهْلُ المَدِينَةِ فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَقَهُمْ عَلَى فَرَسٍ»

نبي صلى الله عليه وسلم تر ټولو خلکو د غوره اخلاقو، تر ټولو خلکو زيات شجاع او تر ټولو خلکو زيات سخي و، او يوځل د مديني خلک په يوه وېره کې شول؛ نو نبي صلى الله عليه وسلم تر ټولو پر آس مخکې و. صحيح بخاري ۲۸۲۰ او

رسول الله صلی الله علیه وسلم به له بزدلۍ څخه پناه غوښتله ویل به یې:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الجُبْنِ»

اې الله! زه پر تا له بزدلۍ څخه پناه غواړم صحیح بخاري ۶۳۷۴

او پر کوم څه چې اسلام امر کوي له هغو څخه د الله په لار کې لګښت او سخا هم دي، الله تعالی فرمايلي:

{مَّثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ }

د هغو خلکو مثال چې خپل مالونه د الله په لارکې لګوي داسې ده لکه یوه دانه (تخم) چې اوه وږي راشنه کړي (بیا) په هروږي کې سل دانې وي او چاته چې الله غواړي (نورهم) زیاتوي او الله بنه پوه د پراخې ښښتن دی. (د البقره سورت: ۲۶۱ ایت) او د رسول الله صلی الله علیه وسلم اخلاق سخاوت و، له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي:

«كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالخَيْرِ وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ وَكَانَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ يَعْرِضُ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ القُرْآنَ فَإِذَا لَقِيَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ كَانَ أَجْوَدَ بِالخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ المُرْسَلَةِ»

نبي صلی الله علیه وسلم په ښېګڼه کې ترټولو خلکو زیات سخي و او په روژه کې به چې کله جبرئیل ورته راتلی نو تر ټولو زیات به سخي و او جبرئیل علیه السلام د رمضان

مياشتې په هره شپه کې ورسره کتل تردې چې وفات شو، نبي صلی الله علیه وسلم به هغه ته قرآن اورولو، کله به چې جبرئیل علیه السلام ورته راغی، هغه به تر باران اوروونکې وربېځې هم زیات سخي و. صحیح بخاري ۱۹۰۲

او پر کوم څه چې اسلام امر کوي له هغو څخه د اړ تن مرسته کول، د بې وزله کمک کول، وږي ته خواړه ورکول، له ګاونډي سره ښه چلند کول، له خپلوانو سره صله رحمي کول او پر څارویو رحم کول دي.

فعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الإِسْلاَمِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلاَمَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ»

له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی چې یو سړي له نبي صلی الله علیه وسلم څخه وپوښتل: کوم اسلام غوره دی؟ هغه وفرمایل: چې چاته خواړه ورکړې او څوک چې پېژنې او که یې نه پېژنې پر هغو سلام واچوې. صحیح بخاري ۱۲ او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماېلي:

«بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ عَلَيْهِ العَطَشُ فَوَجَدَ بِئْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَأْكُلُ الثَّرَى مِنَ العَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الكَلْبَ مِنَ العَطَشِ مِثْلُ الَّذِي كَانَ بَلَغَ بِي فَنَزَلَ البِئْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِفِيهِ فَسَقَى الكَلْبَ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّ لَنَا فِي البَهَائِمِ أَجْرًا؟ فَقَالَ: «نَعَمْ فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ»

په داسې حال کې چې یوسړی پر لاره تللو سخته تنده پرې راغله چې یوه څاه یې ومونده، نو ورکوز شو او اوبه یې

وخښنلې، بيا ترې راوروتلو، ګوري چې يو سپی ستميږي او له تندې څخه نمناکه خاوره خوري؛ نو سړي وويل: دغه سپي ته داسي تنده رسېدلې لکه ماته چې رسېدلې وه؛ نو څاه ته کوز شو، موزه يې له اوبو ډکه کړه، بيا يې په خوله کې ونيوله (راوابېستله) سپی يې اوبه کړ، الله د هغه دغه عمل قبول کړ او ببښنه يې ورته وکړه، هغوی وويل: اې د الله رسوله! ايا موږ ته په څارويو کې هم ثواب شته؟ هغه وفرمايل: هو، په هر لانده ځيګر والا کې ثواب دی. صحيح بن حبان ۵۴۴. او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوِ القَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ»

پر کونډه او بې وزله کوښښ کوونکی(پاملرونکی) لکه د الله په لار کې مجاهد، د شپې لمونځ کوونکی او د ورځې روژه نيوونکی داسې دی. صحيح بخاري ۵۳۵۳

او اسلام د خپلوانو پر حقوقو ټينګار کوي او د خپلوانو صله رحمي يې واجب کړه، الله تعالی فرمايلي:

{النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ ۗ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَن تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا}

(دا) نبي پر مؤمنانو له خپلو ځانو يې هم زيات حق لرونکی دی او د هغه مېرمنې يې ميندې دي او د الله په کتاب کې د خپلوۍ خښتنان يو پربل ډېر حق لرونکي دي نظر له نورو مؤمنانو او مهاجرينو څخه، مګر که تاسې له خپلو دوستانو

سره څه ښېګڼه وکړئ، همدا په کتاب کې لیکل .شوي دي. (د الأحزاب سورت: ۶ ایت) او د خپلوۍ له پرېکولو سره یې وېرولي او په ځمکه کې د فساد غوندې یې ښودلې ده، الله تعالی فرمايلي:

{فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ (22) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ (23) }

نو آيا تاسو، که چېرې حاکمان شئ، دې ته نژدې یئ چې تاسو به په زمکه کې فساد وکړئ او خپل قرابتونه (خپلوياني) به پرې کړئ.

هغوی داسې خلك دي چې الله پرې لعنت کړی نو هغوی یې کاڼه او سترګې یې وړوندې کړې دي. (د محمد سورت: ۲۲- ۲۳ ایتونه) او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: جنت ته به خپلوۍ پرې کوونکي داخل نشي. صحیح مسلم ۲۵۵۶ هغه خپلوان چې پالل یې واجب دي: مور او پلار، ورونه، خویندې، ترونه، عمه ګانې، ماماګان او خاله ګانې دي.

او اسلام د ګاونډي پر حق ټینګار کوي، که څه هم کافر وي، الله تعالی فرمايلي:

{وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا}

او (يوازې) د الله تعالى بنده ګي وکړئ او هيڅ شى مه ورسره شريکوئ، مور او پلار سره ښېګڼه کوئ خپلوانو سره، يتيمانو، مسکينانو، خپلوان ګاونډي، پردي ګاونډي، د څنګ ملګري، مسافر او له هغو سره چې ستاسو په واك کې وي ښېګڼه وكړئ، بېشکه الله هغه څوك نه خوښوي چې ځان ستايونکي کبرجن وي. (د النساء سورت: ۳۶ ايت) او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

(مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ)

جبرئيل به تل ماته د ګاونډي په اړه سپارښتنه کوله تردې چې فکر مې وکړ چې هغه به ميراث وړي. صحيح ابوداود٥١٥٢

اسلام د خوراک او څښاک پاک شيان حلال کړي دي او د زړه، بدن او کور پر پاکوالي يې امر کړى، له همدې امله يې نکاح حلاله کړې ده، لکه نبيانو عليهم السلام ته يې چې امر پرې کړى، چې هغوى پر هر پاک شي امر کړى دى.

او اسلام له خوراک او څښاک څخه پاک شيان حلال کړي دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلاَّ الطَّيِّبَ وإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ قَالَ تعالى: {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ واشكروا لله إن كنتم إياه تعبدون} الآية قَالَ: ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَب يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَغُذِّيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!»

اې خلکو! پرته له شکه الله پاک دی، يوازې پاک شيان قبلوي او الله مؤمنانو ته پر هغه څه امر کړی چې رسولانو ته يې پرې امر کړی و، الله تعالی فرمايي: ای رسولانو! له پاکو شيانو خوراک کوئ او نېک کارونه کوئ، پرته له شکه زه پر هغه څه ښه پوه يم چې تاسو يې کوئ. او الله تعالی فرمايي: اې هغو کسانو چې ايمان مو راوړی! له هغو پاکو شيانو خوراک کوئ چې په روزی مو درکړي دي او د الله شکر وباسئ که چېرې تاسي يوازې د هغه عبادت کوئ. وايي: بيا يې هغه سړی ياد کړ چې اوږد سفر کوي، ببرسر، سپېره وي خپل لاسونه اسمان ته پورته کوي وايي: اې پالونکيه اې پالونکيه! په داسې حال کې چې خوراک يې حرام وي، جامې يې له حرامو وي، څښاک يې حرام وي او په حرامو پالل شوی وي؛ نو چېرې به دغه لره دعا قبوله شي. صحيح مسلم ۱۰۱۵ او الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ۚ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ}

ورته ووايه: د الله هغه (د) ښکلا (سامان) چا حرامه کړې چې خپلو بندګانو ته يې را ايستلې او د روزی هغه پاکيزه شيان؟ ورته وايه: هغه خو په دنيوي ژوند کې هم (اصلاً) د مؤمنانو لپاره دي او د قيامت په ورځ خو به يوازې د هغوی لپاره وي، په همدې توګه مونږ هغو خلکوته خپل آيتونه څرګند بيانوو چې پوهيږي. (د الأعراف سورت: ۳۲ ايت)

او اسلام د زړه، بدن او کور پر پاکوالي امر کړی دی، له همدې امله يې نکاح حلاله کړې ده، لکه څنګه يې چې پردې نبيانو او رسولانو عليهم السلام ته امر کړی، چې هغوی په هر پاک شي امر کوي، او الله تعالی فرمايلي:

{وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ}

او الله تاسو ته له خپله جنسه مېرمنې پيدا کړې او له مېرمنو يې زامن او لمسي درکړي او له ښو پاکيزه شيانو يې روزي درکړې ده، نو ايا هغوی باطل مني او د الله له پېرزوينې انکار کوي. (د النحل سورت: ۷۲ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ (4) وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ (5) }

او جامې دې پاکې کړه (۴)

او پليتي پرېږده (۵) (د المدثر سورت: ۴- ۵ ايتونه) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

(لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ. قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ: إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ)

او جنت ته به هغه څوک داخل نشي چې په زړه کې يې يوه ذره لويي وي. يو سړي وويل: ښېشکه يوسړی خوښوي چې جامې يې ښايسته وي، څپلۍ يې ښايسته وي، هغه وفرمايل: پرته له شکه الله ښايسته دی، ښايست خوښوي، لويي له حق څخه انکار کول او د خلکو کم ګڼل دي. صحيح مسلم ۹۱

اسلام د ناروا وو اصول لکه پر الله شرک او کفر کول، د بوتانو لمانځل، پرته له پوهې پر الله خبرې ترړل، د اولادونو وژل، د محترم نفس وژل، په ځمکه کې فساد کول، کوډې، ښکاره او پټې بې حیایی، زنا او لواطت حرام کړي دي، او سود، د مردارې خوړل او د هغه څه خوړل یې حرام کړي دي چې د بوتانو او غلطو معبودانو لپاره ذبح کړل شوي وي، د خنزیر غوښه او ټول پلیت او ناپاک شیان یې حرام کړي دي، د یتیم مال خوړل، په پیمانه او تول کې کموالی او زیاتوالی یې حرام کړي دي، د خپلویو پرې کول یې حرام کړي دي، او ټول نبیان علیهم السلام د دغو ناروا وو پر حراموالي په یوه خوله دي.

اسلام د ناروا وو اصول لکه پر الله شرک او کفر کول، د بوتانو لمانځل، پرته له پوهې پر الله خبرې ترړل او د اولادونو وژل حرام کړي دي، الله تعالی فرمایلي:

{قُلۡ تَعَالَوۡاْ أَتۡلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمۡ عَلَيۡكُمۡۖ أَلَّا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنٗاۖ وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَوۡلَٰدَكُم مِّنۡ إِمۡلَٰقٖ نَّحۡنُ نَرۡزُقُكُمۡ وَإِيَّاهُمۡۖ وَلَا تَقۡرَبُواْ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَۖ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ وَلَا تَقۡرَبُواْ مَالَ ٱلۡيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ أَشُدَّهُۥۚ وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ وَٱلۡمِيزَانَ بِٱلۡقِسۡطِۖ لَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۖ وَإِذَا قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰۖ وَبِعَهۡدِ ٱللَّهِ أَوۡفُواْۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ}

ورته ووايه: راشئ هغه څه در باندې ولولم چې ستاسو رب در باندې حرام کړي، دا چې هیڅ شی به نه ورسره شریکوئ، له مور او پلار سره به ښېګڼه کوئ، د بې وزلۍ له امله به خپل اولاد نه وژنئ، تاسو او هغوی دواړوته مونږ روزي درکوو بې حیا کارونه که ښکاره وي او که پټ، مه ورنېږدې کیږئ، داسي څوک مه وژنئ چې الله (یې وژل) حرام کړي وي، پرته له حقه. په دې سره الله تاسو ته حکم کړی چې له عقله کارواخلئ.

او (بل دا چې) د یتیم مال ته مه ورنېږدې کیږئ مګر په ښه طریقه، تر هغه چې خپلې ځوانۍ ته ورسیږي، پیمانه او تول په عدل سره پوره کوئ، هیڅوك د هغه له وس پورته نه مکلفوو، او چې خبره مو کوله نو انصاف کوئ، که څه هم خپلوان وي، او د الله په لوظ وفا کوئ، پر همدې سره یې تاسوته حکم کړی، ښایي چې نصیحت ومنئ. (د الأنعام سورت: ۱۵۱ـ ۱۵۲ ایتونه) او الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

ورته وایه: زما پالونکي یوازې ښکاره او پټ د بې حیایۍ کارونه حرام کړي، ګناه، په ناحقه تېری، دا چې الله سره هغه څه شریك وګڼئ چې د هغه په هکله یې څه سند نه دی رانازل کړی او داچې پر الله پورې داسې څه ووایئ چې نه (وربانديې) پوهیږئ. (د الاعراف سورت: ۳۳ ایت).

او اسلام د محترم نفس وژل حرام کړي دي، الله تعالی فرماېلي:

{ وَلَا تَقۡتُلُواْ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّۗ وَمَن قُتِلَ مَظۡلُومٗا فَقَدۡ جَعَلۡنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلۡطَٰنٗا فَلَا يُسۡرِف فِّي ٱلۡقَتۡلِۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورٗا}

او هغه څوک مه وژنئ چې الله تعالی ئې وژل حرام کړي دي مګر په حقه، او هر څوك چې په ظلم سره ووژل شو نو بېشکه موږ يې وارث ته (د بدل اخيستو) حق ورکړی خو په وژلو کې به زياتی نه کوي، بېشکه هغه سره مرسته شوې ده. (د الإسراء سورت: ٣٣ ايت) او الله تعالی فرماېلي:

{وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا }

او هغه کسان چې له الله سره بل معبود نه رابولي او نه پرته له حقه هغه څوک وژني چې الله ئې وژل حرام کړي وي او نه زنا کوي او څوك چې داسې وکړي، هغه به خپله ګناه مومي. (د الفرقان سورت: ۶۸ ايت)

او اسلام په ځمکه کې فساد کول حرام کړي دي، الله تعالی فرماېلي:

{وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا}

او په ځمکه د هغې له سمون وروسته ورانکاری مه کوئ. (د الاعراف سورت: ۵۶ ايت)

وقال الله تعالى مخبراً عن النبي شعيب عليه السلام أن قال لقومه: {يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ

أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ}

او الله تعالى له شعيب علیه السلام څخه په خبر ورکولو سره وویل چې هغه يې خپل قوم ته ويل:

اې زما قومه! د الله عبادت وکړئ له هغه پرته بل الله نشته، پرته له شکه تاسوته مو د پالونکي له لوري نښانه راغلې، نو پوره پوره پیمانه او تول کوئ او له خلکو څخه د هغوی په شیانو کې کمی مه کوئ او په ځمکه کې د هغې له سمون وروسته ورانکاری مه کوئ، دغه ستاسو لپاره غوره دی که مؤمنان یاست. (د الأعراف سورت: ۸۵ ایت)

او الله تعالى جادو حرام کړی دی، الله سبحانه وتعالى فرمايلي:

{ وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ كَيْدُ سَٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ}

او څه دې چې په لاس کې دي هغه وغورځوه، هغوی چې څه جوړ کړي هغه به له ستوني تېروي، دا څه يې چې جوړ کړي، د کودګر چل دی، او کودګر چې هر چېرته راشي نه بریالی کیږي. (د طه سورت: ۶۹ ایت) او رسول الله صلى الله علیه وسلم فرمايلي:

«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ المُوبِقَاتِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ المُحْصَنَاتِ المُؤْمِنَاتِ الغَافِلاَتِ»

له اوو تباه کوونکو څخه ځانونه وساتئ، هغوی وویل: اې د الله رسوله! هغه څه دي؟ هغه وفرمایل: پر الله شرک کول، کوډې، د داسې چا وژل چې الله حرام کړی وي مګر په حق، د سود خوړل، د یتیم مال خوړل، د جنګ په ورځ تېښته او پر پاک لمنو مؤمنو بې خبرو ښځو تور لګول. صحیح بخاري ۶۸۵۷

او اسلام ښکاره او پټې بې حیایۍ، زنا او لواطت حرام کړي دي، د دغې فقرې په پیل کې د هغو ایتونو یادونه تېره شوه چې پر دغو يې دلالت کولو، او اسلام سود حرام کړی دی، الله تعالی فرماېلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (278) فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (279)}

اې هغو کسانو چې ایمان مو راوړی! له الله وډارشئ او له سود څخه چې څه پاتې وي هغه ورپرېږدئ که (رښتیني مؤمنان یاست.

او که دا مو ونه کړل نو خبرشئ [او ځان چمتوکړئ) د الله او د هغه له رسول سره یوې جګړې ته، او که توبه مو وکړه؛ نو ستاسو لپاره خپلې پانګې دي، نه به ظلم کوئ او نه دې ظلم درباندې کیږي. (د البقره سورت: ۲۷۸- ۲۷۹ ایتونه)

او الله د هیڅ ګناه والا داسې نه دی ګواښلی لکه د سود والا يې چې ګواښلی؛ ځکه سود د دینونو، هېوادونو، مالونو او نفسونو ورانوالی دی.

او اسلام د مرداري او هغه څه خوړل حرام کړي دي چې د بوتانو او ناحقه معبودانو لپاره ذبح شوي وي، او د خنزير غوښه يې حرامه کړې ده، الله تعالی فرمايلي:

{حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ }

پرتاسې حرامه کړل شوه مرداره، وينه (بهېدونکې)، د خنزير غوښه، هغه چې له الله پرته د بل چا په نوم حلال شوی وي، په ستوني خپه کړل شوی، ويشتلی، غورځېدلی، په ښکر ښېرې شوی، هغه چې ځناورو خوړلی وي خو پرته له هغه چې تاسويې حلال کړې، هغه چې د کوم ناروا ځای يا څه بل شي په نوم حلال شوی وي او داچې د فال په غشو خپلې تالې وګورئ، دا ټول فسق دی. (د المائده سورت: ۳ ايت)

او اسلام د شرابو او ټولو پليتو او مردارو شيانو څښل حرام کړي دي، الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (90) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ (91)}

اې هغو کسانو چې ايمان مو راوړی! پرته له شکه شراب، جواري، د غير الله د عبادت ځايونه او د فال غشې دا ټول ناولي شيطاني کارونه دي نو ډډه ترې وکړئ چې برياليي شئ.

خبره داده چې شیطان غواړي په شرابو او جواري سره مو ترمنځ دوښمني او کینه واچوي او د الله له یادولو او لمانځه څخه مو ایسارکړي، نو آیا تاسو ترې ایسارېدونکي یاست؟ (د المائده سورت: ۹۰- ۹۱ ایتونه) او په ۳۱ مه فقره کې د الله د خبر ورکولو ذکر تېر شو چې په تورات کې د رسول صلی الله علیه وسلم صفتونو څخه یې ورکړی، چې پر هغوی یې پلیت شیان حراموي، الله تعالی فرمایلي:

{ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ}

هغه کسان چې د همدې امي (نالوستي) رسول پیروي کوي کوم چې هغوی سره په تورات او انجیل کې یې (نوم) لیکلی مومي، (هغه) چې د ښېګڼې امر ورته کوي، له بدۍ یې ایساروي، پاکیزه شیان ورته حلالوي، ناپاکه ورباندې حراموي او درانه پېټي یې ترې ایسته کوي او هغه بندیزونه چې پر هغوی وو (ماتوي یې). (د الأعراف سورت: ۱۵۷ ایت)

او اسلام د یتیم مال خوړل حرام کړي دي، الله تعالی فرمایلي:

{وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا}

او یتیمانو ته یې خپل مالونه ورکوئ او ناپاك په پاك مه سره بدلوئ، او مه یې مالونه خپلو مالونو سره (ګډ) خورئ، دا

هرومرو لویه ګناه ده. (د النساء سورت: ۲ ایت) او الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا}

پرته له شکه هغه کسان چې د یتیمانو مالونه په ظلم خوري نو هرومرو به هغوی په ډکو ګېډو اور خوري او ژر به ګرم اورته ننوځي. (د النساء سورت: ۱۰ ایت)

او اسلام په پیمانه او تول کې کموالی او زیاتوالی حرام کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{ وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ (1) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (2) وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ (3) أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ (4)}

تباهي ده هغه چا لره چې په تول او پیمانه کې کمی کوي.

هغه کسان چې ځان ته يې پر خلکو پیمانه کوي نو پوره يې اخلي.

او چې هغوی ته پیمانه یا تول کوي نو کم ورکوي.

آیا هغوی باور نه کوي چې دوی به دوباره بیا راژوندي کولی شي. (د المطففين سورت: ۱- ۴ ایتونه).

او اسلام د خپلويو پرې کول حرام کړي دي، په ۳۱ مه فقره کې د هغو آیتونو او حدیثونو ذکر تېر شو چې پر دغه يې دلالت کولو، ټول نبیان او رسولان د دغو ناروا وو پر حراموالي په يوه خوله دي.

اسلام له بدو اخلاقو لکه دروا‌غو، دوکې، غدر، خيانت، فريب، حسد او ناوړه چل، غلا، بغاوت او تېري څخه منعه کړې ده او له هر ډول پليتو اخلاقو يې منعه کړې ده.

اسلام په عمومي ډول له بدو اخلاقو څخه منعه کړې ده، الله تعالی فرمايلي:

{ وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ}

او (په کبر سره) له خلکو مخ کوږ مه نيسه او مه په ځمکه کې په ناز او نخرو ګرځه، بېشکه د الله هر يو کبرجن او لاپو خوښيږي. (د لقمان سورت: ۱۸ ايت) رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

« إنَّ من أحبِّكم إليَّ وأقربكم منِّي مجلسًا يومَ القيامةِ أحاسنَكُم أخلاقًا وإنَّ أبغضَكم إليَّ وأبعدَكم منِّي مجلسًا يومَ القيامةِ الثَّرثارونَ والمتشدِّقونَ والمتفَيهِقون قالوا يا رسولَ اللَّهِ قد علِمنا الثَّرثارونَ والمتشدِّقونَ فما المتفَيهِقونَ قالَ المتكبِّرونَ »

پرته له شکه ماته په تاسو کې تر ټولو محبوب او د قيامت په ورځ د مجلس له پلوه نيږدې هغه څوک دي چې په تاسو کې ښه اخلاق لري، او له تاسو بدترين او د قيامت په ورځ د مجلس له پلوه تر ټولو لېرې زيات خبرې کوونکي، د خپلو خبرو غوره ګڼونکي او لويي کوونکي دي، هغوی وويل: ثرثارون او متشدقون خو پيژنو، خو د متفيهقون څوک دي؟ هغه وفرمايل: لويي کوونکي. السلسلة الصحيحة ۷۹۱

اسلام له دروا‌غو منع کوي، الله تعالی فرمايلي:

{ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي مَنۡ هُوَ مُسۡرِفٞ كَذَّابٞ}
پرته له شکه الله له بريده اوښتونکي او درواغجنو ته لارښوونه نه کوي. (د غافر سورت: ۲۸ ايت) او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّابًا»

له درواغو ځانونه وساتئ، ځکه درواغ بې لارى ته لارښوونه کوي، او بې لاري اور ته لارښوونه کوي، او تل يو سړى درواغ وايي او د درواغو په لټه کې وي تر دې چې د الله په وړاندې درواغجن وليکل شي. صحيح مسلم ۲۶۰۷ او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ»

د منافق درې نښې دي: کله چې خبرې کوي درواغ وايي، کله چې ژمنه کوي، ماتوي يې او کله چې امانت ورته ايښودل کيږي، خيانت پکې کوي. صحيح بخاري ۶۰۹۵ .

اسلام له دوکې منع کوي

وجاء في الحديث أن رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةِ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ: «مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟» قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَيْ يَرَاهُ النَّاسُ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي»

په حديث کې راځي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د غلي پر تولي تېرېدی؛ نو خپل لاس يې پکې د ننه کړ، چې پر ګوتو

يې لوندوالی راغی، بیا یې وویل: دا څه دي اې د غلې والا؟ هغه وویل اې د الله رسوله! پرې وریدلی دی: هغه وفرمایل: نو آیا د غلې سربېره دې نشوای کولای چې خلکو لیدلي وای، (بیا یې وویل) څوک چې دوکه ورکړي هغه له ما څخه نه دی. صحیح مسلم ۱۰۲

اسلام له غدر، خیانت او فرېب څخه منع کوي، الله تعالی فرماېلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ }

اې هغو کسانو چې ایمان مو راوړی! له الله او رسول سره خیانت مه کوئ او هم خپل امانتونه مه خیانت کوئ حال دا چې تاسو (ښه) پوهېږئ هم. (د الأنفال سورت: ۲۷ ایت) او الله تعالی فرماېلي:

{ ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ ٱلۡمِيثَٰقَ}

هغه کسان چې له الله سره کړې ژمنې پوره کوي او ټینګ تړونونه نه ماتوي. (د الرعد سورت: ۲۰ ایت) او رسول الله صلی الله علیه وسلم به خپل لښکر ته ویل کله به چې هغه ووتلو:

«اغْزُوا وَلَا تَغُلُّوا وَلَا تَغْدِرُوا وَلَا تَمْثُلُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا»

غزا وکړئ، له بریده مه اوړئ دوکه مه کوئ، مثله مه کوئ او ماشوم مه وژنئ. صحیح مسلم ۱۷۳۱. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماېلي:

«أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ»

څلور شيان چې کله په چا کې وي هغه سوچه منافق دی او په چا کې يو عادت له هغو څخه وي په هغه کې د نفاق عادت دی ترڅو يې پرې ايښی نه وي: کله چې امانت ورته کېښودل شي خيانت پکې کوي، خبرې چې کوي درواغ وايي، ژمنه چې وکړي ماتوي يې او کله چې شخړه کوي بنکنځل کوي. صحيح بخاري ۳۴

اسلام له کينې څخه منع کوي، الله تعالی فرمايلي:

{أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا}

يا دوی له خلکو سره په هغه څه حسد کوي چې الله په خپله لورينه ورکړي، نومونږ خو د ابراهيم کورنۍ ته کتاب او حکمت ورکړی او(لا دا چې) لويه پاچاهي مو ورکړې ده. (د النساء سورت: ۵۴ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۖ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

د ډېری اهل کتابو دا خوښه ده چې له خپل ايمانه مو بېرته کفرته وګرځوي(او دا) د هغه حسد له امله چې هغوی سره دی، (او) پس له هغه چې حق هم (ښه) ورته څرګند شو، نو تېرشئ او مخ وګرځوئ ترڅو چې الله خپله پرېکړه (درته

راوړي، په رېښتيا هغه پر هر څه څواكمن دى. (د البقره سورت: ۱۰۹ ايت) او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الأُمَمِ قَبْلَكُمْ: الحَسَدُ وَالبَغْضَاءُ هِيَ الحَالِقَةُ لَا أَقُولُ تَحْلِقُ الشَّعَرَ وَلَكِنْ تَحلِقُ الدِّينَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَلِكَ لَكُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ»

په تاسو كې له تاسو د مخكېنيو امتونو ناروغى را شنې شوې دي: حسد، كينه چې خرېيونكې ده، زه دا نه وايم چې وېښتان خرېيي، بلكې دين خرېيي، زما دې پر هغه ذات قسم وي چې زما ځان يې په لاس كې دى، تر هغه به جنت ته داخل نه شئ ترڅو مو ايمان نه وي راوړى او تر هغه به ايمان را نه وړئ ترڅو مو له يو بل سره مينه نه وي كړې، ايا پر داسې څه مو خبر نه كړم چې دغه څه ستاسو لپاره ثابت كړي؟ په خپلو منځو كې سلام رواج كړئ. سنن ترمذي ۲۵۱۰.

اسلام له بد چل څخه منع كوي، الله تعالى فرمايلي:

{وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ}

او همدارنګه مونږ په هر كلي كې د هغه كلي مجرمان مشران ګرځولي دي، د دې لپاره چې دوى په هغه (كلي) كې مكر او فريب وكړي، او دوى يواځې له خپلو ځانونو سره مكر كوى، په داسې حال كې دوى نه پوهېږي. (د الأنعام سورت: ۱۲۳ ايت) او الله تعالى خبر وركړى چې يهودو د مسيح عليه السلام د وژلو هڅه وكړه او چل ول يې وكړ، خو الله د هغوى د چل ول ځواب وركړ او الله دا خبره بيان كړه

چې بد چل يوازې پر خپل ښمنتن يې ورګرځي، الله تعالی فرمايلي:

{فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ۖ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (52) رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (53) وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ ۖ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (54) إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۖ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (55) }

نو کله چې عيسی د هغوی کفر معلوم کړ، وويل: څوک مې د الله لوري ته ملګري دي؟ حواريانو وويل: موږ د الله (د دين) ملګري يو، په همغه الله مو ايمان راوړی او ته هم شاهد اوسه چې موږ مسلمانان يو.

ای زمونږه ربه! په هغه څه مو ايمان راوړی چې تا را نازل کړي او د دغه رسول پيروي موکړې ده؛ نو موږ له شاهدانو سره وليکه.

او هغوی (چی) پټ تدبير وکړ، الله (يې هم) تدبير وکړ او الله خو تر ټولو ښه تدبير نيوونکی دی.

کله چې الله وفرمايل: اې عيسی! بېشکه زه دې وفات کوونکی (يا اخيستونکی) او خپل لور ته خېژوونکی يم، او له کافرانو ستا پاکوونکی، او تر قيامته پرکافرانو ستا د پيروانو اوچتوونکی يم، بيا مو زما خوا ته راتلل دي نو ستاسو تر منځ به په هغه څه کې پرېکړه وکړم چې تاسو پکې يو له بل سره

اختلاف کاوه. (د آل عمران سورت: ۵۲- ۵۵ ایتونه) او الله تعالی دا خبر ورکړی چې د صالح علیه السلام قوم په چل سره د هغه د وژلو اراده وکړه، نو چل ول یې وکړ، الله هم د هغوی د چل ځواب ورکړ، هغوی او د هغوی قوم یې ټول تباه کړل، الله تعالی فرمایلي:

{قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (49) وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (50) فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ (51) }

هغوی وویل: پر الله قسم وکړئ چې هرومرو به په هغه او کورنۍ یې د شپې یرغل کوو بیا به یې خپلوانو ته وایو چې موږ د هغه د کورنۍ د وژنې په ځای کې حاضر نه وو او موږ بالکل رښتیني یو.

هغوی یوه دسیسه جوړه کړه خو موږ هم یو پلان جوړ کړ چې هغوی خبر هم نه وو.

نو ګوره چې د هغوی د دسیسې پایله څه وه؟ دا چې موږ هغوی او ټول قوم یې تباه کړل. (د النمل سورت: ۴۹- ۵۱ ایتونه)

اسلام له غلا څخه منع کوي، رسول الله صلی علیه وسلم فرمایلي:

«لاَ يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلاَ يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلاَ يَشْرَبُ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَالتَّوْبَةُ مَعْرُوضَةٌ بَعْدُ»

زنا کوونکی زنا نه کوي کله چې زنا کوي په داسې حال کې چې هغه دې مؤمن وي، هغه غلا نه کوي کله چې غلا کوي په داسې حال کې چې هغه دې مؤمن پاتې وي، او نه شراب څښي کله چې شراب څښي په داسې حال کې چې هغه دې مؤمن پاتې شي او توبه له دغو وروسته وړاندې کړل شوې ده. صحيح بخاري ۶۸۱۰

اسلام له بغاوت څخه منع کوي، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ }

پرته له شکه الله د عدل، ښېګڼې او خپلوانو ته د ورکړې امر کوي او له بې حيايي، بدۍ او تيري څخه منع کوي، هغه تاسو ته نصيحت کوي تر څو پند واخلئ. (د النحل سورت: ۹۰ ايت) او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إنَّ الله أوحى إليَّ أن تَواضَعُوا حتى لا يَبغِي أحدٌ على أحدٍ ولا يفخَرَ أحدٌ على أحدٍ»

پرته له شکه الله ماته وحي کړې دا چې تاسو امر ومنئ تر څو يو پر بل تيرى ونه کړي او يو پر بل وياړ ونه کړي. صحيح ابوداود ۴۸۹۵.

اسلام له ظلم څخه منع کوي، الله تعالى فرمايلي:

{ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ}

او الله تيرى کوونکي نه خوښوي. (د آل عمران سورت: ۵۷ ايت) او الله تعالى فرمايلي:

{ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ}

پرته له شکه تېرى کوونکي نه برياللي کيږي. (د الأنعام سورت: ۲۱ ايت) او الله تعالی فرماېلي:

{ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا}

او د ظالمانو لپاره يې دردوونکی عذاب چمتو کړی دی.

(د الإنسان سورت: ۳۱ ايت) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرماېلي:

«ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ تُحْمَلُ عَلَى الْغَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاوَاتِ وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: وَعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ»

درې کسان داسې دي چې دعا يې نه ردیږي: يو عادل پاچا، بل روژه نيوونکی تر څو يې چې روژه نه وي ماته کړې او د مظلوم دعا پر وريځو سربېره پورته کيږي او د اسمانونو دروازې ورته پرانيستل کيږي او رب عزوجل فرمايي: پر عزت مې دې قسم وي زه به دې هرومرو مرسته کوم که څه هم يوه موده وروسته وي. مسلم يې په ۲۷۴۹ شمېره له لږ اختلاف سره په لنډ ډول تخريج کړی، او ترمذي په ۲۵۲۶ شمېره له لږ اختلاف سره تخريج کړی او احمد په ۸۰۴۳ شمېره تخريج کړی او لفظ د هغه دی. او کله چې رسول الله صلی الله عليه وسلم معاذ رضي الله عنه يمن ته ولیږلو هغه ته يې دا هم وويل:

«وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ»

د مظلوم له ښيرا څخه ځان وساته، ځکه د هغه د ښيرا او د الله جل جلاله ترمنځ هيڅ پرده نشته. صحيح بخاري ۱۴۹۶ او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرماېلي:

«أَلَا مَن ظَلَم مُعاهِداً أو انتَقصَهُ أو كلَّفَهُ فوقَ طاقَتِه أو أخَذ منهُ شيئاً بِغيرِ طِيبِ نَفسٍ فأنا حَجِيجُهُ يوم القيامةِ»
خبر اوسئ چا چې پر معاهد ظلم وکړ، يا يې څه ترې کم کړل او يا يې له وس پر زيات څه مکلف کړ او يا يې د هغه د زړه له خوښې پرته څه ترې واخيستل؛ نو زه به د قيامت په ورځ د هغه لپاره دعوا کوونکی وم. سنن ابوداود ۳۰۵۲ نو اسلام لکه څنګه چې وينې له هر ډول ناوړه اخلاقو، د تېري او ظلم له معاملې څخه منع کوي.

اسلام د هغو مالي راکړو ورکړو څخه منع کوي چې سود، ضرر، دوکه، ظلم، فريب وي پکې او يا د مصيبتونو او د تولنو، قومونو او افرادو د عام ضرر لامل کيږي.

اسلام د هغو مالي راکړو ورکړو څخه منع کوي چې سود، ضرر، دوکه، ظلم، فريب وي پکې او يا د مصيبتونو او د ټولنو، قومونو او افرادو د عام ضرر لامل کيږي. د دغې فقرې په پيل کې د هغو ايتونو او احاديثو ذکر تېر شو چې سود، ظلم، دوکه او په زمکه کې فساد حراموي، الله تعالی فرمايلي:

{وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا}

او هغه کسان چې مؤمنان او مؤمناني ځوروي پرته له څه ګناه چې هغوی کړې وي نو بېشکه هغوی پر خپل ځان لوی درواغ او څرګنده ګناه باروي. [د الأحزاب سورت: ۵۸ ايت]
او الله تعالی فرمايلي:

{مَّنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ}

چا چې نېک عمل وکړ، نو د ځان لپاره يې دی، او چا چې بد کار وکړ؛ نو پر هغه دی او ستا پالونکی ظلم کوونکی نه دی. (د فصلت سورت ۴۶ ايت)

وجاء في السنة: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ»

او په احاديثو کې دي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم پرېکړه وکړه چې نه ضرر وي او نه ضرار. يعني نه ځان ته ضرر رسول شته نه بل ته. سنن ابوداود او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

« مَن كانَ يُؤْمِنُ باللَّهِ والْيَومِ الآخِرِ فلا يُؤْذِي جارَهُ، ومَن كانَ يُؤْمِنُ باللَّهِ والْيَومِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، ومَن كانَ يُؤْمِنُ باللَّهِ والْيَومِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا، أوْ لِيَسْكُتْ. وفي روايةٍ: فَلْيُحْسِنْ إلى جارِهِ. »

څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو خپل ګاونډي ته دې ازار نه رسوي، او څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو د خپل مېلمه درناوی دې کوي، او څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو يا دې ښه خبره وکړي او يا دې چوپ پاتې شي. او په يو روايت کې دي: چې له ګاونډي سره دې ښېګڼه وکړي. صحيح مسلم ۴۷ او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«عُذِّبَتِ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارَ لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَسَقَتْهَا إِذْ هِيَ حَبَسَتْهَا وَلَا هِيَ تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ»

یوې ښځې ته د یوې پیشو له امله عذاب ورکړل شو چې بندي کړې یې وه، تر دې چې مړه شوه، نو په اور کې دننه شوه، هغې ښځې پشی ته نه خوراک ورکولو او نه څښاک، ځکه هغه یې بندي کړې وه، او هغه یې نه پرېښودله چې د ځمکې حشرات یې خوړلي وای. صحیح بخاري ۳۴۸۲ دا د هغه چا سزا وه چې پیشکه یې ازار کړې وه؛ نو د هغه چا حال به ځنګه وي چې خلک ازاروي، له ابن عمر څخه روایت وایي: رسول الله منبر ته وختلو، په لوړ غږ یې اواز وکړ او ویې فرمایل:

(يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ لاَ تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تُعَيِّرُوهُمْ وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ: وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى الْبَيْتِ أَوْ إِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ: مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ وَالْمُؤْمِنُ أَعْظَمُ حُرْمَةً عِنْدَ اللهِ مِنْكِ)

اې هغوکسانو چې په خوله یې ایمان راوړی او زړه ته یې ایمان نه دی رسېدلی! مسلمانان مه ازاروئ او مه پېغور ورکوئ او مه یې په عیبونو پسې کېږئ، ځکه څوک چې د خپل مسلمان ورور په عیب پسې وي، الله به د هغه پر عیب پسې شي او د چا په عیب پسې چې الله شي، رسوا کوي یې که څه هم د خپل بار په منځ کې وي، هغه وویل: او ابن عمر یوه ورځ بیت الله یا کعبې ته وکتل؛ نو ویې ویل: څومره لوی شان

والا يې او څومره لوی حرمت دې دی، خو مؤمن د الله په وړاندې له تا څخه هم د حرمت او درناوي له پلوه لوی دی. ترمذی يې په ۲۰۳۲ شمېره تخريج کړی او ابن حبان په ۵۷۶۳ شمېره او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
(مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلاَ يُؤْذِ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ)
څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو خپل ګاونډي ته دې ازار نه رسوي، او څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو د خپل مېلمه درناوی دې کوي، او څوک چې پر الله او د آخرت په ورځ ايمان لري؛ نو يا دې ښه خبره وکړي او يا دې چوپ پاتې شي. صحيح بخاري ۶۰۱۸
وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " هَلْ تَدْرُونَ مَنِ الْمُفْلِسُ؟ " قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ. قَالَ: " إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصِيَامٍ وَصَلَاةٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ عِرْضَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا فَيُقْعَدُ فَيَقْتَصُّ هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْخَطَايَا أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ)
او ابو هريره له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې ويې فرمايل: آيا پوهېږئ چې مفلس څوک دی؟ هغوی ووېل: ای د الله رسوله! په موږ کې مفلس هغه څوک دی چې درهم او توښه نه لري، هغه وفرمايل: بېشکه زما له امت څخه مفلس هغه څوک دی چې د قيامت په ورځ به له روژې، لمانځه او زکات سره راشي، خو يو تن به راشي چې د هغه يې بې

عزتي کړې وي، او پر دغه به يې تور لګولی وي، د دغه به يې مال خوړلی وي، نو هغه به کېنول شي او دغه به يې له نېکيو خپله بدله اخلي او هغه به يې هم له نېکيو بدله اخلي، کله يې چې نېکۍ خلاصې شي مخکې تردې چې د خپلو ګناهونو پور اداکړي، نو د هغوی ګناهونه به را واخېستل شي او پر هغه به ورواچول شي بيا به هغه هم په اور کې واچول شي.
مسلم په ۲۵۸۱ شمېره، ترمذي په ۲۴۱۸ او احمد په ۸۰۲۹ شمېرې سره تخريج کړی او لفظ د احمد دی.
او رسول صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
(كَانَ عَلَى الطَّرِيقِ غُصْنُ شَجَرَةٍ يُؤْذِي النَّاسَ فَأَمَاطَهَا رَجُلٌ فَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ)
پر لاره د ونې يو شاخ و چې خلکو ته يې تکليف رسولو، يوسړي هغه لرې کړ؛ نو هغه جنت ته داخل کړای شو. بخاري په ۶۵۲ شمېره د هغه معنا تخريج کړې، مسلم په ۱۹۱۴ دېته ورته، ابن ماجه په ۳۶۸۲ شمېره او احمد په ۱۰۴۳۲ شمېره تخريج کړی دی او لفظ د هغو دواړو دی، چې له لارې څخه د زيان رسوونکي شي لرې کول څوک جنت ننه باسي؛ نو ستا خيال دی چې د هغه چا به څه حال وي چې خلکو ته زيان رسوي او د هغوی ژوند ور خرابوي.
اسلام د عقل د ساتنې او ټولو هغو شيانو د حراموالي لپاره راغلی چې عقل خرابوي، لکه د شرابو څښل او د عقل مرتبه يې لوړه کړې ده او هغه يې د تکليف مدار ګرځولی او د خرافاتو او بوتانو له ځنځيرونو يې ازاد کړی دی، او په اسلام کې هيڅ داسې رازونه او

حکمونه نشته چې يوازې تر يوې طبقې پورې اړه ولري تر بلې پورې تړاو ونه لري، د اسلام ټول حکمونه او فرمانونه د صحيح عقلونو سره سمون لري او هغه د عدالت او حکمت مطابق دي.

اسلام د عقل د ساتنې او د هغه د شان په لوړوالي سره راتګ کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا }

پرته له شکه غوږونه، سترګې او زړه د هر يوه په اړه به پوښتنه کيږي. (د الإسراء سورت: ۳۶ ايت) نو پر انسان واجب دي چې د خپل عقل ساتنه وکړي، له همدې امله اسلام شراب او نشه يي توکي حرام کړي دي، او د شرابو ناروا والی مې په ۳۴ مه فقره کې بيان کړ او د قرآن کريم ډېرى ايتونه پر دغو تورو ختميږي.

{لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

کېدای شي له عقله کار واخلئ. (د البقره سورت: ۲۴۲ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ }

او دنيوي ژوند له لوبې او تماشې پرته بل څه نه دي، او همغه د آخرت مېنه هغو خلکو ته غوره ده چې ځان ساتنه (تقوی) کوي، آيا له عقل کار نه اخلئ. (د الأنعام سورت: ۳۲ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ }

پرته له شکه موږ قرآن په عربي ژبه نازل کړی، تر څو تاسو له عقل څخه کار واخلئ. (د یوسف سورت: ۲ ایت) او الله تعالی داخبره بیان کړه چې له لاربنووني او حکمت څخه یوازې د عقلونو څښتنان ګټه پورته کولای شي او هغوی چې هوښیاران دي، الله تعالی فرمايلي:

{يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ}

چاته چې غواړي حکمت ورکوي او هر چاته چې حکمت ورکړل شي؛ نو بېشکه ډېره ښېګڼه ورکړل شوه او د عقل له څښتنانو پرته بل څوک پند نه اخلي. (د البقره سورت: ۲۶۹ ایت)

او له همدې امله اسلام، عقل د تکلیف مدار وګرځولو، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي:

«رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ»

له دريو کسانو څخه قلم پورته کړل شوی دی: له ویده څخه ترڅو ویښ شوی نه وي، له ماشومه تر څو بالغ شوی نه وي او له لېوني څخه تر څو په سد شوی نه وي. دغه حدیث بخاري د جزم په صیغه سره معلقا مخکې تر ۵۲۶۹ شمېره کې همدغه ډول تخریج کړی او ابوداود موصولا ۴۴۰۲شمېرې سره تخریج کړی او لفظ د هغه دی، ترمذي په ۱۴۲۳ شمېره، نسائي په سنن کبری کې په ۷۳۴۶ شمېرې سره، احمد په ۹۵۶ شمېره له لږ اختلاف سره او ابن ماجه په ۲۰۴۲ شمېره په لنډ ډول راوړې دی. او د خرافاتو او بوتانو له ځنځیرونو څخه یې

يادونه کړې ده، الله تعالی د خرافاتو په تېنګو نیولو کې د امتونو له حال څخه په خبرولو سره او هغه حق ته یې په ردولو سره چې د الله له لورې راغلی فرماېلي:

{وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ}

او په همدې توګه موږ له تا مخکې په کوم کلي کې څوك وېرووونکی ندی لېږلی مګر دا چې سوکاله خلکو به یې ویل؛ موږ خپل پلرونه په یوه لاره موندلي او په رېښتیا موږ د هغوی پر پلونو روان یو. (د الزخرف سورت: ۲۳ ایت) او الله تعالی د خپل دوست ابراهیم علیه السلام څخه په خبر ورکولو سره وايي چې هغه یې خپل قوم ته وویل:

{مَا هَٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ (52) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ (53) }

کله چې هغه خپل پلار او قوم ته وویل: دا بوتان څه شی دي چې تاسو یې عبادت ته تینګ ولاړ یاست؟

هغوی وویل: موږ خپل پلرونه د دغو په لمانځنه موندلي دي. (د الأنبياء سورت: ۵۲- ۵۳ ایتونه) اسلام راغی او خلکو ته یې د بوتانو د لمانځلو د پرېښودلو او له پلرونو او نیکونو څخه په میراث ورپاتې خرافاتو څخه د ځان ساتلو او رسولانو علیهم الصلاة والسلام د لارې د پیروی امر وکړ.

او په اسلام کې داسې رازونه او حکمونه شتون نه لري چې تر یوې طبقې پورې تړاو ولري نه تربلې طبقې پورې.

سُئل علي بن أبي طالب رضي الله عنه وهو ابن عم رسول الله صلى الله عليه وسلم وزوج ابنته: أَخَصَّكُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ؟ فَقَالَ: «مَا خَصَّنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ لَمْ يَعُمَّ بِهِ النَّاسَ كَافَّةً إِلَّا مَا كَانَ فِي قِرَابِ سَيْفِي هَذَا قَالَ: فَأَخْرَجَ صَحِيفَةً مَكْتُوبٌ فِيهَا: لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ وَلَعَنَ اللهُ مَنْ سَرَقَ مَنَارَ الْأَرْضِ وَلَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَهُ وَلَعَنَ اللهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا»

د ابوطالب له زوی علي رضي الله عنه څخه - چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تره زوی او د لور خاوند دی، و پوښتل شول: چې آیا رسول الله صلی الله علیه وسلم تاسو ته کوم څه ځانګړي کړي دي؟ نو هغه وفرمایل: موږ ته رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې څه نه دي ځانګړي کړي چې ټولو خلکو ته عام نه وي، مګر هغه څه چې زما د دغې تورې په پوښ دي هغه وویل: نو یوه پاڼه یې راوېستله چې په هغې کې لیکلي و: الله پر هغه چا لعنت کړی چې له الله پرته د بل چا لپاره ذبح کوي، الله پر هغه چا لعنت کړی چې د ځمکې نښې غلا کوي، الله پر هغه چا لعنت کړی پر خپل پلار بد وايي او الله پر هغه چا لعنت کړی چې بدعتي ته پناه ورکوي. صحیح مسلم ۱۹۷۸ او د اسلام ټول حکمونه او فرمانونه د صحیح عقلونو سره سم او د عدالت او حکمت د غوښتنې سره مطابق دي.

او د باطل دینونو پیروان چې کله پر هغه څه پوهه ونه لري چې ترمنځ یې ټکر وي او یا هغه چارې چې عقلونه یې ردوي، نو بیا د دین پیروان دا ګومان کوي چې دین له عقل څخه پورته دی او یا دا چې عقل لره د دین په پوهاوي او پر هغه د را چاپېربدو کې هیڅ ځای

نشته. سره له دې چې اسلام دین د عقل لپاره یوه داسې رڼا بللې ده چې لاره یې ورته روښانه کوي، نو د باطلو دینونو خلک له انسان څخه غواړي چې له عقل څخه خالي شي او د ځان تابع یې وګرځوي او اسلام بیا له انسان څخه غواړي چې عقل یې را بیداره کړي، تر څو حقیقتونه لکه څنګه چې دي همداسې یې وپېژني.

او د باطل دینونو پیروان چې کله پر هغه څه پوهه ونه لري چې ترمنځ یې ټکر وي او یا هغه چارې چې عقلونه یې ردوي، نو بیا د دین پیروان دا ګومان کوي چې دین له عقل څخه پورته دی او یا دا چې عقل لره د دین په پوهاوي او پر هغه د را چاپېرېدو کې هیڅ ځای نشته. سره له دې چې اسلام دین د عقل لپاره یوه داسې رڼا بللې ده چې لاره یې ورته روښانه کوي، نو د باطلو دینونو خلک له انسان څخه غواړي چې له عقل څخه خالي شي او د ځان تابع یې وګرځوي او اسلام بیا له انسان څخه غواړي چې عقل یې را بیداره کړي، تر څو غور او فکر وکړي او حقیقتونه هغه ډول وپېژني لکه څنګه چې دي، الله تعالی فرمایلي:

{ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ }

او همدارنګه موږ تاته هم په خپل امر سره روح راولیږلو، ته نه پوهېدې چې کتاب څه دی او ایمان څه دی خو موږ هغه رڼایي وګرځوله چې له خپلو بندګانو چاته وغواړو په هغه سره یې لارښوونه کوو او بېشکه چې ته د نېغې لارې خواته ښوونه

کوي. (د الشورى سورت: ۵۲ ایت) نو الهي وحې داسې برهانونو او حجتونو ته شامله ده چې د سالمو عقلونو داسې حقیقتونو ته لارښوونه کوي چې د هغو پر پېژندګلوۍ او ایمان یې خبر وي، الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُم بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا}

اې خلکو! بېشکه تاسو ته مو د خپل پالونکي له لورې برهان راغلی او تاسو ته مو ځرګندوونکې رڼا نازله کړې ده. (د النساء سورت: ۱۷۴ ایت) الله سبحانه وتعالی د انسان لپاره غواړي چې د لارښوونې، پوهې او حقیقت په رڼا کې ژوند وکړي، شیطانان او طاغوتان غواړي چې انسان د کفر، ناپوهۍ او لارورکۍ په تیارو کې پاتې شي، الله تعالی فرمايلي:

{اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ}

الله د هغو خلکو دوست دی چې ایمان یې راوړی، له تیارو یې د رڼا لورې ته باسي او هغوی چې کافر شوي، دوستان یې شیطانان دي چې له رڼايي د تیارو لورې ته باسي، دا خلك د اور والا دي، همدوی به تل پکې اوسېدونکي وي. (د البقره سورت: ۲۵۷ ایت)

اسلام صحیح علم ته لویه درجه ورکوي او له نفسي غوښتنې څخه خالي علمي بحث ته هڅونه کوي او زموږ په نفسونو او شاوخوا کایناتو کې د نظر او فکر

کولو ته بلنه کوي او د پوهې لپاره صحيح علمي پايلې له اسلام سره ټکر نه دي.

اسلام د صحيح علم لوی او قدر کوي، الله تعالی فرماېلي:

{يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ }

الله هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړی او چاته چې پوهه ورکړل شوې ده لوړې درجې ورکوي، او الله پر هغه څه ښه خبر دی چې تاسو يې کوئ. (د المجادله سورت: ١١ ايت). او الله د عالمانو ګواهي له خپلې ګواهۍ او پرېښتو له ګواهۍ سره يوځای کړه په تر ټولو لوی د ګواهۍ په ځای کې، الله تعالی فرماېلي:

{شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ }

الله شاهدي ادا کړې چې له هغه پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته پرېښتو او د پوهې څښتنانو هم چې (الله) پر عدالت ولاړ دی، بل حقدار د بنده ګۍ نشته مګر همغه حکمت والا برلاسی. (د آل عمران سورت: ١٨ ايت) دغه په اسلام کې د پوهې د څښتنانو مرتبه په ډاګه کوي او الله خپل نبي محمد صلی الله عليه وسلم ته د بل هيڅ شي د زياتوالي امر نه دی کړی پرته له پوهې څخه، الله تعالی فرماېلي:

{وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا }

او ووايه: اې زما پالونکيه! پوهه مې را زياته کړه. (د طه سورت: ١١۴ ايت) او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرماېلي:

«مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ»

څوک چې داسې لار غوره کړي چې په هغې کې پوهه لټوي، الله به هغه ته د جنت لاره اسانه کړي، او پرښتې د پوهې لټوونکي لپاره د هغه د خوښۍ په موخه وزرونه غوړوي او د پوهې لټوونکي لپاره تول هغه څوک چې په اسمان او ځمکه کې دي د ښښنې غوښتنه کوي تردې چې ماهیان یې په اوبو کې کوي، د عالم غوراوی پر عابد داسې دی لکه د سپوږمۍ غوراوی پر ټولو ستورو، بېشکه عالمان د نبیانو وارثان دي، نبیانو په میراث کې دینار او درهم نه دي پرې ایښي، بلکې هغوی پوهه په میراث پرې ایښې ده، نو چاچې هغه تر لاسه کړه لویه برخه یې ترلاسه کړه. ابوداود په ۳۶۴۱ شمېره، ترمذي په ۲۶۸۲ شمېره، ابن ماجه په ۲۲۳ شمېره تخریج کړی او لفظ هم د ابن ماجه دی، او احمد په ۲۱۷۱۵ شمېره.

او اسلام د نفسي غوښتنې څخه خالي علمي بحث ته هڅونه کوي او زموږ په نفسونو او شاوخوا کایناتو کې د نظر او فکر کولو ته بلنه کوي، الله تعالی فرمایلي:

{سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ}

ژر به موږ هغوی ته په شاوخوا او د هغوی په نفسونو کې خپلې نښانې وروښیو، تر څو هغوی لره داخبره په ډاګه شي

چې هغه حق دی، او ایا ستا د پالونکي لپاره دا بسنه نه کوي چې هغه پر هرڅه شاهد دی. (د فصلت سورت: ۵۳ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ}

ایا هغوی د اسمانونو او ځمکې په پاچایۍ کې سوچ نه دی کړی او کوم شیان چې الله پیدا کړي دي او دا چې بنایي نېټه یې رانیږدې شوې وي نو له دې وروسته په کومه خبره ایمان راوړي. (د الأعراف سورت: ۱۸۵ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ}

آیا هغوی ځمکه کې نه دي ګرځېدلي چې وګوري له هغوی د مخکې خلکو پایله څنګه وه؟ هغوی ترې ډېر زورور وو، ځمکه یې (بنه) سپړلې او دغو چې څومره ودانه کړې، هغوی ترې زیاته ودانه کړې وه او رسولان یې له څرګندو نښانو سره ورغلي وو، نو الله خو پر هغوی ظلم نه کولو خو هغوی په خپله پر ځانونو ظلم کولو. (د الروم سورت: ۹ ایت)

او د پوهې لپاره صحیح علمي پایلې له اسلام سره ټکر نه وي او موږ به یې یوه بېلګه بیان کړو چې قرآن د هغه په اړه دقیق تفصیلات یوزر او څلورسوه کاله مخکې بیان کړي دي

او نوي علم وروسته هغه تفصيلات پېژندلي دي، چې د دغه علم پايلې له هغه څه سره موافقې دي کوم چې په قرآن عظيم کې دي چې هغه د مور په ګېډه کې د جنين پيدايښت دی، الله تعالى فرمايلي:

{ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ (12) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ (13) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (14)}

او بېشکه موږ انسان د ختې له سوچه برخې څخه پيدا کړ.

بيا مو هغه د يو څاڅکي په بڼه محکم ځوندي ځای کې کېښود.

بيا مو هغه څاڅکی د وينې يوه ټوټه وګرځوله، بيا مو هغه ټوټه د غوښې يوه بوټۍ وګرځوله، چې له بوټۍ مو هډوکي پيدا کړل نو هډوکو ته مو غوښه ور واغوستله، بيا مو هغه يو بل مخلوق جوړ کړ نو الله ډېر برکتناك دی، تر ټولو غوره پيدا کوونکی. (د المؤمنون سورت: ۱۲- ۱۴ ايتونه).

او الله عمل نه قبلوي او نه په آخرت کې ثواب پرې ورکوي مګر له هغه چا څخه چې پر الله يې ايمان راوړی وي، د هغه پيروي يې کړې وي او د هغه رسولان عليهم الصلاة والسلام يې رښتيني ګڼلي وي او يوازې هغه عبادتونه قبلوي چې روا کړي يې وي؛ نو څنګه انسان پر الله کفر کوي او دا هيله لري چې ښه بدله به يې ورکړي؟ او له خلکو څخه د هيچا ايمان نه

قبلوي مګر دا چې هغه پر ټولو نبيانو عليهم السلام ايمان راوړی وي او د محمد صلى الله عليه وسلم پر رسالت يې ايمان راوړی وي.

او الله عمل نه قبلوي او نه په آخرت کې ثواب پرې ورکوي مګر له هغه چا څخه چې پر الله يې ايمان راوړی وي، د هغه پيروي يې کړې وي او د هغه رسولان عليهم الصلاة والسلام يې رښتيني ګڼلي وي، الله تعالى فرمايلي:

{مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا (18) وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا (19) }

څوك چې د كومې سملاسى ګټې غوښتنه كوي نو چاته چې څه وركول غواړو همدلته يې ژر وركوو بيا جهنم ورته (برخه) ګرځوو، چې رټلى ديكه شوى به ورننوځي.

او چا چې آخرت وغوښت او د هغه لپاره يې هڅه وكړه؛ مناسبه هڅه، او هغه مؤمن هم وي نو د داسي خلكو هڅه منونكي ده. (د الإسراء سورت: ۱۸- ۱۹ ايتونه). او الله تعالى فرمايلي:

{ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ}

نو څوک چې غوره کارونه وکړي په داسې حال کې چې مؤمن وي، د هغه د هڅې ناشکري به نه کيږي او موږ هغه لره ليكونكي يو. (د الأنبياء سورت: ۹۴ ايت) او له عبادتونو

څخه یوازې هغه مني چې روا کړي یې دي، الله تعالی فرماېلي:

{ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا }

څوک چې له خپل رب سره د مخ کېدلو هیله لري، نو نېک عمل دې وکړي او له هغه سره دې هیڅوک هم په بنده ګۍ کې نه شریکوي. (د الکهف سورت: ۱۱۰ آیت). دا خبره یې بیان کړه چې عمل هغه وخت نېک وي چې الله روا کړی وي او څښتن یې په خپل عمل کې د الله لپاره مخلص وي او پر الله باور کوونکی، د هغه د نبیانو او رسولانو علیهم السلام تصدیقوونکی وي، خو د چا چې عمل له دې پرته بل څه وي؛ نو الله تعالی بیا وایي:

{وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا }

او هر څه عمل چې هغوی کړی وي موږ به وروړاندې شو او دوړه دوړه به یې والوزوو. (د الفرقان سورت: ۲۳ ایت). او الله تعالی فرماېلي:

{ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ (2) عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ (3) تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً (4) }

په هغه ورځ به ځینې مخونه ذلیل وي.

سخت زیار اېستونکي ستومانه به وي.

سره اور ته به ورننوځي. (د الغاشیه سورت: ۲- ۴ ایتونه)

نو دغه مخونه به ذلیل او له کاره ستړي وي، خو کله چې هغو د الله له لارښوونې پرته عمل کولو، الله به یې د ورتګ ځای اور وګرځوي، ځکه هغو له هغه څه پرته پر بل څه عمل کړی

چې الله روا کړي دي، بلکې باطل عبادتونه یې کړي دي او د لاروړکی د داسې مشرانو پیروي یې کړې ده چې د هغوی لپاره یې باطل دینونه رامنځته کړي دي؛ نو د الله په وړاندې منل شوی نېک عمل هغه دی چې له هغه څه سره سمون ولري له کوم څه سره چې رسول صلی الله علیه وسلم راغلی، نو څنګه بیا انسان پر الله کفر کوي او د بنې بدلې هیله لري.

او الله له خلکو څخه د هیچا ایمان نه قبلوي مګر هغه څوک چې پرټولو نبیانو علیهم السلام یې ایمان راوړی وي او د محمد صلی الله علیه وسلم پر رسالت یې ایمان راوړی وي - مخکې مو پر دغه خبره ځینې دلیلونه په ۲۰ مه فقره کې ذکر کړل، او الله تعالی فرمایلي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

رسول پر هغه څه ایمان راوړی چې د الله له خوا ورته نازل شوي او مؤمنانو هم، ټولو ایمان راوړی پر الله، پرښتو یې، کتابونو یې او رسولانو یې (هغوی وایي چې) له رسولانو یې د یوه تر منځ هم توپیر نه کوو او ویې ویل: اورېدلي او منلي مو دي ښننه (غواړو) زموږ ربه! او خاص تا ته بېرته درګرځېدل دي. (د البقره سورت: ۲۸۵ ایت) او الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا}

اې هغو کسانوچې ایمان مو راوړی! پر الله د هغه پر رسولانو او پر هغه کتاب ایمان راوړئ چې پر خپل رسول يې نازل کړی دی او هغه کتاب چې له هغه مخکې يې نازل کړی دی، او څوک چې پر الله د هغه پر پرېښتو، کتابونو، رسولانو يې او وروستۍ ورځ کفر وکړي؛ نو هغه په لرې لاروړکۍ سره لاروړکی شوی دی. (د النساء سورت: ۱۳۶ ایت) او الله تعالی فرماېلي:

{وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُم مِّن كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنصُرُنَّهُ ۚ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي ۖ قَالُوا أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ }

او کله چې الله له نبیانو ژمنه واخیسته چې کله مې کتاب او حکمت درکړ، بیا که یو داسې رسول درشي چې تاسو سره د شته کتاب تصدیقوونکی وي نو هرومرو به ایمان پرې راوړئ او ملاتړ به يې کوئ ! (بیایې) وفرمایل: آیا پر دې اقرارکوئ او زما دا پېټی (ټینګه ژمنه) مو واخیسته؟ هغوی وویل اقرار کوو، ویې فرمایل: نو شاهدان اوسئ او زه هم درسره له شاهدانو څخه یم. (د آل عمران سورت: ۸۱ ایت).

پرته له شکه د ټولو الهي پیغامونو موخه دا ده چې حق دین د انسان مرتبه اوچته کړي، نو هغه یوازې د الله بنده وي کوم چې د ټولو کائناتو پالونکی دی او د انسان، مادې او خرافاتو له لمانځلو يې ازاد کړي؛ نو اسلام لکه څنګه چې ته وینې د اشخاصو سپېڅلتیا نه

بیانوي او له خپلو مرتبو يې نه پورته کوي او نه له هغو څخه ارباب او معبودان جوړوي.

پرته له شکه د ټولو الهي پیغامونو موخه داده چې حق دین د انسان مرتبه اوچته کړي، چې بنده یوازې د هغه الله لپاره وي کوم چې د ټولو کائناتو پالونکی دی او د مادي او خرافاتو له لمانځلو يې ازاد کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماېلي:

«تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ وَالْقَطِيفَةِ وَالْخَمِيصَةِ إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ»

بدبخت دې وي د دينار، درهم، د څونډيو او وربښمو جامو بنده که ورکړل شي خوشحاله وي او که ورنه کړل شي خوشحاله نه وي. صحيح بخاري ۶۴۳۵ نو سم انسان یوازې الله ته غاړه اېښودونکی وي، چې د مال، عزت، مرتبې یا قبیلې د لمانځلو په لټه کې نه وي، او په دغه کېسه کې هغه څه دي چې د لوستونکي لپاره هغه څه په ډاګه کوي چې خلک مخکې تر رسالته پرې وو او وروسته څه ډول وګرځېدل؟

کله چې لومړنيو مسلمانانو حبشې ته هجرت وکړ او د حبشې پاچا چې هغه مهال نجاشي و وپوښتل، هغوی ته يې وويل: دا څه ډول دين دی چې تاسو مو د قوم ترمنځ بېلوالی راوستلی دی، نه زما په دين کې داخلېږئ او نه له دغو امتونو څخه د هیچا په دين کې؟ د ابوطالب زوی جعفر ورته وويل: اې پاچا! موږ جاهل قوم وو، د بوتانو بنده ګي مو کوله، مرداره مو خوړه، بې حيايي مو کولې، خپلوی مو پرې کولې، له ګاونډیانو سره مو بد کول، په موږ کې پیاوړي به کمزوری

خوړلو، موږ پر همدې حال وو تر دې چې الله له موږ څخه رسول راته راولیږلو، چې نسب، رښتینولي، امانتداري او پاک لمني يې پېژنو، هغه موږ الله ته ورووبللو، ترڅو يې يو وبولو او عبادت يې وکړو او له هغه څه څخه ووځو چې موږ او پلرونو مو يې له هغه پرته د کومو ډبرو او بوتانو عبادت کولو، او په رښتیا ویلو، امانت اداکولو، صله رحمۍ، ښه ګاونډیتوب، له محارمو او وینو تويلو څخه په ډډه کولو يې امر راته وکړ، له بې حیایۍ، درواغو، د یتیم له مال خوړلو او پر پاک لمنو مېرمنو له تور لګولو يې منع کړلو، امر يې راته وکړ چې یوازې د الله عبادت وکړو هیڅوک ورسره شریک نه کړو او د لمانځه، زکات او روژې امر يې راته وکړ، هغه وايي: پر هغه يې د اسلام امور وشمېرل، موږ يې تصدیق وکړ او ایمان مو پرې راوړ او په هغه څه کې مو يې پیروي وکړه چې ورسره راغلی و، نو یوازې د الله عبادت مو وکړ، هیڅوک مو ورسره شریک نه کړل، هغه څه مو حرام وبلل چې هغه راباندې حرام کړل او هغه څه مو حلال وبلل چې هغه راته حلال وګرځول. احمد په ۱۷۴۰ شمېره له لږ اختلاف سره تخریج کړی او ابونعیم په (حلیة الاولیاء) کې ۱/۱۱۵کې په لنډ ډول. اسلام لکه څنګه چې ته وینې د اشخاصو تقدیس نه کوي او هغوی له خپلې مرتبې نه پورته کوي او نه له هغوی څخه ارباب او معبودان جوړوي. الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ}

ورته ووایه ای اهل کتابو! هغه څه ته راشئ چې زموږ او ستاسو ترمنځ يو برابر دي، دا چې له الله پرته بل څه به نه لمانځو، نه به څه شی ورسره شريکوو او نه به له الله پرته يو بل د معبودانو په توګه نيسو، نو که وګرځېدل بيا ورته ووايئ تاسو شاهدان اوسئ چې موږ مسلمانان يو. [د آل عمران سورت: ۶۴ ايت] او الله تعالی فرمايلي:

{وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ}

او هغه داسې امر نه درته کوي چې پرښتې او نبيان معبودان ونيسئ، نو آيا وروسته له هغه به هم د کفر امر درته کوي چې تاسو مسلمانان شوئ. [د آل عمران سورت: ۸۰ ايت] او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«لاَ تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتْ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ»

زما دومره ستاينه مه کوئ لکه نصاراوو چې د مريمې د زوی وکړه، زه د هغه يو بنده يم؛ نو ووايئ چې د الله بنده او د هغه رسول. صحيح بخاري ۳۴۴۵

الله په اسلام کې توبه روا کړې ده، توبه د انسان الله ته رجوع کول او ګناه پرېښودل دي، او اسلام خپل مخکې ګناهونه له منځه وړي، توبه خپل مخکې ګناهونه له

منځه وړي، نو د هيڅ انسان په وړاندې د انسان د تېروتنو د منلو اړتيا نشته.

الله په اسلام کې توبه روا کړې ده، توبه د انسان خپل پالونکي ته رجوع کول او ګناه پرېښودل دي، الله تعالی فرمايلي:

{وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

اې مؤمنانو! ټول الله ته توبه وباسئ، د دې لپاره چې کامياب شئ. [د النور سورت: ۳۱ ايت] او الله تعالی فرمايلي:

{أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ }

آيا هغوی نه دي پوه چې همغه الله له خپلو بندګانو توبه قبلوي او صدقې اخلي، او پرته له شکه الله توبه قبلوونکی او مهربانه دی. [د التوبه سورت: ۱۰۴ ايت] او الله تعالی فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ }

او همغه ذات دی چې له بندګانو يې توبه قبلوي او له ګناهونو ورتېرېږي او پر هغه څه پوهېږي چې تاسو يې کوئ. [د الشورى سورت: ۲۵ ايت] او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ رَجُلٍ فِي أَرْضٍ دَوِّيَّةٍ مَهْلِكَةٍ مَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ فَطَلَبَهَا حَتَّى أَدْرَكَهُ الْعَطَشُ ثُمَّ قَالَ: أَرْجِعُ إِلَى مَكَانِيَ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ فَأَنَامُ حَتَّى أَمُوتَ فَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلَى سَاعِدِهِ لِيَمُوتَ فَاسْتَيْقَظَ

وَعِنْدَهُ رَاحِلَتُهُ وَعَلَيْهَا زَادُهُ وَطَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَاللهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ مِنْ هَذَا بِرَاحِلَتِهِ وَزَادِهِ»

الله د خپل مؤمن بنده په توبه تر هغه سړي زيات خوشحالېږي کوم چې په يوه داسې ځمکه کې وي چې استوګنه پکې نه وي د تباهۍ ځای وي، له هغه سره يې پر سپرلۍ خواړه او څښاک وي، بيا هغه ويده شي، کله چې راويښ شي، نو هغه تللې وي، ويې لټوي تردې چې سخت تږی شي، بيا ووايي: خپل هغه مخکېني ځای ته ورګرځم، ويده کېږم تر څو مړ شم، نو سر يې پر بازو کېږدي، ترڅو مړ شي، بيا را ويښ شي، په داسې حال کې چې له هغه سره سپرلۍ وي اوپر هغې يې توښه، خواړه او څښاک هم وي؛ نو الله د خپل مؤمن بنده پر توبه تر دغه سړي له خپلې سپرلۍ او توښې سره هم زيات خوشحالېږي. صحيح مسلم ۲۷۴۴

او اسلام له هغه مخکې ګناهونه له منځه وړي او توبه هم مخکېني ګناهونه له منځه وړي. الله تعالی فرمايلي:

{ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنتَهُوا يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ }

وايه: هغوکسانوته چې کفر يې کړی، که واوړي، نو څه چې مخکې شوي هغه به ورته وبښل شي، او که بېرته راوګرځي؛ نو د مخکېنيو کړنلاره تېره شوې ده. (د الأنفال سورت: ۳۸ ايت) او الله نصارا توبې ته راوبلل؛ نو الله جل شانه وايي:

{ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ }

آیا هغوی الله ته توبه نه باسي او بښنه ترې نه غواړي، او الله بښونکی مهربان دی. (د المائده سورت: ۷۴ آیت) او الله ټول نافرمانه او ګناهکاران توبې ایستلو ته وهڅول، نو الله تعالی وفرمایل:

{قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}

ورتهووایه! اې زما هغو بندګانو چې پر خپلو ځانونو یې ظلم کړی د الله له رحمته مه ناهیلي کیږئ، په ریښتیا الله ټول ګناهونه بښي بېشکه همغه ډېر بښونکی مهربان دی. (د الزمر سورت: ۵۳ ایت) او کله چې عمروبن العاص د اسلام راوړلو اراده وکړه، له دې څخه وډارشو چې هغه ګناهونه به یې ونه بښل شي چې له اسلام څخه مخکې یې کړي دي، عمرو د دغه دریځ د روایت کوونکي په توګه وایي:

(لَمَّا أَلْقَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي قَلْبِي الْإِسْلَامَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُبَايِعَنِي فَبَسَطَ يَدَهُ إِلَيَّ فَقُلْتُ: لَا أُبَايِعُكَ يَا رَسُولَ اللهِ حَتَّى تَغْفِرَ لِي مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِي قَالَ: فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْهِجْرَةَ تَجُبُّ مَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ يَا عَمْرُو أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَجُبُّ مَا كَانَ قَبْلَهُ مِنَ الذُّنُوبِ)

کله چې الله زما په زړه کې اسلام واچولو وایي: نبي صلی الله علیه وسلم ته راغلم تر څو بیعت راسره وکړي، لاس یې ماته وغځولو، خو ما وویل: اې د الله رسوله! تر هغه بیعت نه درسره کوم ترڅو دې زما مخکېني ګناهونه نه وي بښلي، هغه وایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وویل: اې عمرو!

آیا نه پوهېږې چې هجرت خپل مخکېني ګناهونه له منځه وړي، اې عمروا آیا نه پوهېږئ چې اسلام له هغه مخکې ګناهونه له منځه وړي. مسلم ۱۲۱ شمېره سره دېته ورته اوږد تخریج کړی او احمد ۱۷۸۲۷ شمېره سره او لفظ د هغه دی.

په اسلام کې د انسان او الله تر منځ یوه نبغ په نبغه اړیکه وي، چې هیچا ته اړتیا نشته تر څو ستا او د الله ترمنځ واسطه شي؛ نو اسلام موږ له دې څخه منع کوي چې له انسان څخه الله جوړ کړو او یا هغوی له الله سره په ربوبیت او الوهیت کې شریکان کړو.

په اسلام کې د نورو په مخکې د خپلو ګناهونو منلو ته اړتیا نشته، نو په اسلام کې د انسان او الله تر منځ یوه نبغ په نبغه اړیکه وي، چې هیچا ته اړتیا نشته تر څو ستا او د الله ترمنځ واسطه شي، لکه څنګه چې په ۳۶ مه فقره کې داخبره تېره شوه چې الله تعالی ټول خلک توبې او د ځان لوري ته په رجوع کولو رابللي دي، همدارنګه یې خلک منع کړي چې نبیان یا پرېښتې د هغه او د بندګانو ترمنځ واسطې وګرځوي، الله تعالی فرمایلي:

{ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ }

او هغه داسې امر نه درته کوي چې پرېښتې او نبیان معبودان ونیسئ، نو آیا وروسته له هغه به هم د کفر امر درته کوي چې تاسو مسلمانان شوئ. [د آل عمران سورت: ۸۰ ایت] نو اسلام لکه څنګه چې وینې موږ له دې څخه منع کوي

چې انسانان معبودان وګرځوو او يا يې له الله سره په ربوبيت او الوهيت کې شريکان کړو.الله تعالی له نصارا او څخه وايي:

{اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ }

هغوی خپل عالمان او عابدان له الله پرته معبودان نيولي او همدارنګه د مريمې زوی مسيح (يې هم معبود نيولی) او حال دا چې هغوی د يو الله له عبادت پرته په بل څه نه وو ګومارل شوي، له هغه پرته خو کوم بل الله نشته، له هغه څه پاك دی چې هغوی يې ورسره شريکوي. (د التوبه سورت: ۳۱ ايت)

او الله پر کافرانو انکار وکړ چې هغوی د الله او خپلو ځانو تر منځ واسطې نيسي، نو الله تعالی وفرمايل:

{أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ}

خبر اوسئ چې الله لره سوچه دين دی او کومو خلکو چې له هغه پرته نور چارواکي نيولي (او وايي چې) موږ خو د دې شيانو لمانځنه يوازې د دې لپاره کوو چې الله ته مو په مرتبه کې ورنيږدې کړي. بېشکه الله به د هغوی تر منځ په هغه څه کې پرېکړه کوي چې هغوی پکې اختلاف کوي، په رېښتيا الله هغه چاته لارښوونه نه کوي چې درواغجن او ناشکره وي. (د الزمر سورت: ۳ ايت) او الله دا خبره بيان کړه چې بوت لمانځونکي د جاهليت خلک داسې وو چې د

خپلوځانونو او الله ترمنځ يې واسطې نيولې او ويل به يې: دا هغوی الله ته نيږدې کوي.

او کله چې الله خلک له دې څخه منع کړل چې نبيان او پرېښتې دې د هغه او بندګانو تر منځ واسطې ونيسي؛ نو له هغوی پرته نور به په طريقه اولی منع وي، څنګه حال دا چې نبيان او رسولان عليهم السلام الله ته په نيږدې والي کې ډېره بيړه کوي، الله تعالی د نبيانو او رسولانو عليهم السلام له حال څخه په خبرورکولو فرمايي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ }

بېشکه هغوی (ټولو) په نېکيو کې بيړه کوله او موږ يې (د ثواب) په مينه او (له عذاب څخه) په وېره وربللو او يوازې موږ ته غاړه اېښودونکي وو. (د الأنبياء سورت: ۹۰ ايت) او الله تعالی فرمايلي:

{أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

دوی چې چاته بلنه ورکوي هغوی خو په خپله د خپل پالونکي لور ته وسيله لټوي چې کوم يو (هغه ته) ورنيږدې دی او د رحمت هيله يې کوي او له عذابه يې ويريږي، په رښتيا ستا د پالونکي عذاب د وېرې وړ دی. (د الإسراء سورت: ۵۷ ايت) معنا داچې کوم نبيان او نېکان چې تاسو يې له الله پرته رابولئ، هغوی په خپله الله ته نيږدې کېدل غواړي،

د هغه د لورېينې هيله لري او له عذابه يې وېرېږي، نو څنګه له الله پرته هغوی را بلل کيږي.

د دغې رسالې په پای کې دا خبره يادوو چې خلک د خپلو زمانو، قومونو او ښارونو له پلوه بلکې ټولې انساني ټولنې په خپلو فکرونو او موخو کې مختلفې دي، د ژوند په چارو او کړنو کې له يوبل څخه بېل دي، نو يو داسې لارښود ته اړتيا لري چې لارښوونه يې وکړي، او داسې نظام ته چې راټول يې کړي او داسې واکمن ته چې ساتنه يې وکړي او درنو رسولانو عليهم الصلاة والسلام دغه څه د الله له لوري د وحي له لارې په مخ وړل، د ښېګڼې او هدايت لارې ته يې د خلکو لارښوونه کوله او د الله پر شريعت يې خلک را ټولول او په حق يې د هغوی ترمنځ پرېکړې کولې، نو څومره يې چې د دغو رسولانو خبره منله د هغوی د الهي پيغامونو له زمانې سره نيږدې همدومره يې په چارو کې سمون راتلو، او الله د خپل رسالت لړی د محمد صلی الله عليه وسلم پر رسالت پای ته ورسوله او د هغه د رسالت لپاره يې پاتې کېدل وليکل او هغه يې د خلکو لپاره لارښود، رحمت، رڼا او تر الله سبحانه وتعالی پورې د رسوونکې لارې لارښوونکی وګرځولو.

د دغې رسالې په پای کې داخبره بيانوو چې خلک د هغوی د زمانو، قومونو او ښارونو له پلوه، بلکې ټولې انساني ټولنې په خپلو فکرونو کې مختلفې دي او د ژوند په چارو او کړنو

کې يې موخې له يوبل څخه بېلې دي، نو يو داسې لارښود ته اړتيا لري چې لارښوونه يې وکړي، او داسې نظام ته چې راټول يې کړي او داسې واکمن ته چې ساتنه يې وکړي او رسولانو کرامو عليهم الصلاة والسلام دغه څه د الله له لوري د وحې له لارې په مخ وړل، د خير او هدايت لارې ته يې د خلکو لارښوونه کوله او د الله پر شريعت يې خلک را ټولول او په حق يې د هغوی ترمنځ پرېکړې کولې، نو څومره يې چې د دغو رسولانو خبره منله د هغوی د الهي پيغامونو له زماني سره نېږدې همدومره يې چارې سمبدلې، کله چې ګمراهي زياته شوه، ناپوهي عامه شوه او بوتان ولمانځل شول، الله خپل نبي محمد صلی الله عليه وسلم له لارښوونې او حق دين سره راولېږلو، تر څو خلک د کفر، ناپوهۍ او بوت لمانځنې له تيارو څخه د ايمان او لارښوونې رڼا ته راوباسي.

له همدې امله دې اې انسانه! دېته رابولم چې يوازې الله لره رېښتينی د بل له بې ځايه پيروۍ او عادت څخه خالي ودرېږې، او پردې پوه شه چې له مرګ وروسته دې خپل پالونکي ته ورګرځېدونکی يې او دا چې په ځان او شاوخوا کې دې وګوره؛ نو اسلام راوړه چې په دنيا او آخرت کې دې نېکبخته شې او که په اسلام کې داخلېدل غواړې نو پرتا يوازې دا ګواهي ورکول لازم دي چې له الله پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته او محمد د الله رسول دی، او له هر هغه څه څخه بېزاري اعلان کړې چې له الله پرته لمانځل کيږي، او موږ باور لرو چې الله ټول هغه خلک بېرته راپورته کوي کوم چې په

قبرونو کې دي او دا چې حساب او بدله حق دي، کله چې دې دا ګواهي ورکړه؛ نو ته مسلمان شوې، نو بیا پرتا لازم دي چې د الله هغه عبادت وکړې کوم چې یې له لمانځه، زکات، روژې او حج څخه روا کړي دي که د حج وس ولرې.

له همدې امله دې اې انسانه! دېته رابولم چې یوازې الله لره ربښتینی د بل له بې ځایه پیروۍ او عادت څخه خالي ودرېږې، لکه څنګه چې الله په خپله وینا سره رابللی یې.

{قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُم بِوَاحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ}

ورتهووایه: زه تاسې ته یوازې د یوې خبرې نصیحت کوم: دا چې الله ته دوه دوه ودرېږئ او (یا) یو یو بیا (ښه) سوچ وکړئ، ستاسې په (دې) ملګري کې خو څه لیونتوب نشته، هغه خو د یو سخت عذاب په وړاندې ستاسو لپاره د یو وېروونکي څخه پرته بل څه نه دی. (د سبأ سورت ۴۶ ایت)

او ته پوهېږې چې له مرګ وروسته دې خپل پالونکي ته ورګرځېدونکی یې، الله تعالی فرمایلي:

{وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ (39) وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ (40) ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ (41) وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنتَهَىٰ (42) }

او دا چې انسان لره بل څه نشته پرته له هغې بدلې چې خپله یې هڅه کړې وي.

او بېشکه چې دا هڅه به یې ژر ولیدل شي.

بیا به پوره پوره بدله ورکړی شي.

او دا چې (همغه) ستا د پالونکي لور ته ور رسېدل دي. (د النجم سورت: ۳۹- ۴۲ ایتونه) او دا چې په خپل ځان او شاوخوا اطرافو کې دې وګوره، الله تعالی فرمايلي:

{ أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ}

ايا هغوی د اسمانونو او ځمکې په پاچايۍ کې سوچ نه دی کړی او کوم شيان چې الله پيدا کړي دي او دا چې ښايي نېټه يې رانږدې شوې وي نو له دې وروسته په کومه خبره ايمان راوړي؟ (د الأعراف سورت: ۱۸۵ ایت)

نو اسلام راوړه په دنيا او آخرت کې به دې نېکبختمه شې او که په اسلام کې داخلېدل غواړې؛ نو دربانديې لازمه ده چې دا ګواهي ورکړې چې له الله پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته او محمد صلی الله علیه وسلم د الله رسول دی. کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم معاذ یمن ته د اسلام لوري ته د بلونکي په توګه ولېږلو ورته يې وويل:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ»

بېشکه ته له اهل کتابو څخه یو قوم ته ورځې؛ نو هغوی دغې ګواهۍ ته راوبوله چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې زه

د الله رسول يم، كه په دغه كې يې ستا پيروي وكړه، بيا يې خبر كړه چې الله پر هغوى پنځه لمنځونه په هره ورځ او شپه كې فرض كړي دي، كه يې په دغه كې هم ستا پيروي وكړه، بيا يې خبر كړه چې الله پر هغوى زكات فرض كړى چې له شتمنو به يې اخيستل كيږي او بې وزلو ته به يې وركول كيږي، او كه يې په دغه كې هم ستا پيروي وكړه بيا نو د هغوى د غوره مالونو څخه ځان وساته. صحيح مسلم ١٩ او دا چې له هر هغه څه څخه بېزاري اعلان كړي چې له الله پرته لمانځل كيږي، او له الله پرته د هرڅه له لمانځلو څخه بېزاري همدغه د ابراهيم عليه السلام حق ته مايل ملت دى، الله تعالى فرمايلي:

{قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ}

په رېښتيا ستاسو لپاره په ابراهيم او د هغه په ملګرو كې غوره نمونه ده، كله يې چې خپل قوم ته وويل بېشكه موږ له تاسي او له هغو شيانو چې تاسي يې له الله پرته لمانځئ، بېزاره يو، ستاسي له عقيدې منكر يو او زموږ - تاسي تر منځ د تل لپاره دوښمني او كينه ښكاره شوې تر هغو چې يوازې پر يو الله ايمان راوړئ. (د الممتحنه سورت: ۴ آيت) او پردې باور ولره چې الله ټول هغه خلک بېرته را پورته كوي چې په قبرونو كې دي، الله تعالى فرمايلي:

{ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (6) وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ (7) }

دا ځکه چې همدغه الله حق دی او همغه مړي راژوندي کوي او همدی په هر څه قدرت لرونکی دی.

او (بل) دا چې قیامت هرومرو راتلونکی دی، هیڅ شك پکې نشته او دا چې الله به هغه ځوك راپورته کړي چې په قبرونو کې دي. (د الحج سورت: ۶- ۷ ایتونه) او دا چې حساب او بدله حق دي، الله تعالی فرماېلي:

{وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ }

او الله اسمانونه او ځمکه په حقه پیدا کړي او د دې لپاره هم چې هر چا ته د خپلو کړو وړو بدله ورکړی شي او ظلم به نه پرې کیږي. (د الجاثیه سورت: ۲۲ ایت)

کله چې دغه ګواهي ورکړې؛ نو ته مسلمان شوې، له دې وروسته پرتا لازم دي چې د الله هغه عبادت وکړې چې له لمانځه، زکات، روژې او د توان لرلو په صورت کې یې حج او داسې نور روا کړي دي.

په ۱۹- ۱۱- ۱۴۴۱ نېټه ولیکل شو.

لیکنه: د استاذ دکتور محمد بن عبدالله السحیم

د اسلامي تعلیماتو په څانګه کې د عقیدې پخوانی استاذ

د ملک سعود پوهنتون د تربیې پوهنځی

سعودي عربستان، ریاض

فهرست

اسلام.. 2

د اسلام لنډه پېژندنه څرنګه چې په قرآن کریم او نبوي سنتو کې راغلې ده... 2

اسلام د الله له لوري ټولو خلکو ته یو پیغام دی، نو هغه داسې تلپاتې الهي پیغام دی چې د رباني پیغامونو پای ته رسوونکی دی............ 2

او اسلام په یو جنس او قوم پورې خاص دین نه دی، بلکې هغه ټولو خلکو ته د الله دین دی.. 3

اسلام هغه الهي پیغام دی چې د پخوانیو نبیانو او رسولانو علیهم السلام خپلو امتونو ته د پیغامونو بشپړوونکی دی...................................... 5

د نبیانو علیهم السلام دین یو دی او شریعتونه یې بېل بېل دي.......... 7

اسلام هم همداسې بلنه کوي لکه ټولو نبیانو، نوح، ابراهیم، موسی، سلیمان، داود او عیسی علیهم السلام چې ایمان ته بلنه کوله چې بېشکه پالونکی هغه الله دی چې پیداکوونکی، روزي ورکوونکی، ژوندی کوونکی، مړ کوونکی او د پاچایۍ څښتن دی او همغه دی چې د چارو تدبیر نیسي او هغه مهربانه لورورونکی دی.................................. 8

همغه الله پاک پیداکوونکی دی او یوازې همغه د بنده ګۍ حقدار دی، او دا چې له هغه سره د بل چا بنده ګي ونه شي............................... 14

الله د هر هغه څه پیداکوونکی دی چې په کائناتو کې یې موږ وینو، یا یې نه وینو، او له هغه پرته ټول یې له مخلوقاتو څخه مخلوق دي او الله اسمانونه او ځمکه په شپږو ورځو کې پیداکړي............................ 22

او الله پاک لره نه په پاچایۍ، نه په پیدایښت، نه په تدبیر او نه په عبادت کې شریک شته.. 24

او الله پاک نه څوک زېږولي او نه له چا زېږېدلی او نه هغه لره کوم سیال شته او نه کوم مثال... 28

او الله پاک په هیڅ شي کې حلول نه کوي او نه له خپل مخلوق څخه په هیڅ شي کې جسد کیږي. 29
الله تعالی پر خپلو بندګانو مهربانه او رحم کوونکی دی، ځکه یې رسولان ولیږل او کتابونه یې نازل کړل. 33
الله هغه پالونکی مهربان دی، یوازې همغه دی چې د قیامت په ورځ به له خلکو سره حساب کوي کله چې هغوی ټول له قبرونو یې راپورته کړي، نو هر چا ته به یې د کړې ښېګڼې او بدۍ بدله ورکړي؛ نو چا چې نېکی کړې وي په داسې حال کې چې مؤمن وي، هغه لره به تلپاتې لورېینې وي، او چا چې کفر او ناوړه کارونه کړي وي، هغه لره به په آخرت کې لوی عذاب وي. 34
الله پاک آدم له خاورې پیداکړ، او له هغه وروسته یې اولاد همداسې زیاتېدلو، نو ټول خلک د خپل اصل له پلوه سره برابر دي، یو جنس پر بل جنس او نه یو قوم پر بل قوم غوراوی لري مګر د تقوا له مخې. 38
او هر بچی پر فطرت پیداکیږي. 40
هیڅ بشر داسې نه دی چې ګناهکار وزیږول شي او یا د بل چا د ګناه وارث شي. 42
او د خلکو له پیدایښت څخه موخه دا ده :چې یوازې د الله عبادت وکړي. 45
اسلام انسان ته عزت ورکړی -که نارینه دی او که ښځینه-، او د هغه د بشپړ حقوقو کفالت یې کړی، د ټولو اختیاراتو، اعمالو او تصرفاتو مسئول یې ګرځولی او د هغه عمل چې ځان یا نورو ته ضرر رسوي مسئولیت یې ور په غاړه کړی دی. 45
اسلام نارینه او ښځینه د عمل، مسؤولیت، بدلې او ثواب له پلوه سره برابر ګرځولي دي. 51
اسلام ښځې ته درناوی ورکړی او ښځې یې د نارینه وو سیالانې وګرځولې او پر سړي یې له توان سره نفقه لازمه کړه؛ نو د لور نفقه یې پر پلار او د مور پر بالغ توان لرونکي زوی او مېرمنې پر مېړه واجبه کړه. 53

مرګ د تل لپاره له منځه تلل نه دي بلکې هغه د عمل له کوره د بدلې کور ته تګ دی، مرګ جسد او روح دواړو ته رسيږي، د روح مرګ له بدن څخه بېلوالی دی، بيا د قيامت په ورځ له را پاڅېدلو وروسته بېرته ورته راستنيږي، او له مرګ وروسته روح بل هيڅ جسد ته نه انتقاليږي او نه په بل جسد کې ننوځي....................................... 57.

اسلام ايمان ته بلنه کوي د ايمان لويو اصولو ته چې هغه پر الله او د هغه پر پرېښتو ايمان دی، پر الهي کتابونو لکه د تورات، انجيل او زبور له تحريف مخکې پر هغو ايمان، پر قرآن ايمان، پر ټولو نبيانو او رسولانو عليهم السلام ايمان، او د هغوی پر ختم کوونکي ايمان چې هغه د الله استازی محمد د نبيانو او رسولانو ختم کوونکی دی، د آخرت په ورځ ايمان، او مړو پوهېږو چې که د دنيا ژوند د هرڅه پای وي، نو ژوندون او شتون به له هر اړخه بې ګټې و او په قضاء او قدر ايمان راوړل58.

انبياء عليهم السلام په هغه څه کې معصوم دي چې د الله له لوري يې رسوي او له هر هغه څه څخه معصوم دي چې له عقل سره په ټکر کې وي او يا يې سالم اخلاق ردوي، او نبيان د الله د امرونو په رسولو د هغه بندګانو ته مکلف دي، او نبيان د ربوبيت او الوهيت له ځانګړنو څخه هيڅ ځانګړنه نلري، بلکې هغوی د ټولو انسانانو غوندې انسانان دي چې الله تعالی هغوی ته خپل پيغامونه وحي کوي................... 76.

او اسلام يوازې د الله عبادت ته د لويو عبادتونو په اصولو سره بلنه کوي چې هغه :داسې لمونځ دی چې ولاړه، رکوع، سجده، د الله ياد، د هغه ستاينه او دعاء ده چې يو څوک يې هره ورځ پنځه ځلې کوي، چې په هغو کې ټول توپيرونه له منځه ځي، شتمن، بې وزله، مشر او کشر د لمانځه په يو صف)کتار (کې وي، زکات :چې د مال لږه برخه ده کومه چې له شرطونو او هغو اندازو سره چې الله د شتمنو په مالونو کې واجبه کړې چې په کال کې يوځل بې وزلو او نورو خلکو ته ورکول کيږي، روژه چې هغه :له ماتوونکو شيانو څخه د رمضان مياشتې په ورځ کې بندېدل دي، چې په نفس کې اراده او صبر زياتوي، حج چې هغه :په ټول عمر کې يوځل په مکه مکرمه کې د بيت الله قصد کول دي پر هغه چا چې وس او توان يې لري او په دغه حج کې ټول د خپل

پیداکوونکي لوري ته په متوجه کېدلو سره برابرېږي او توپیرونه او نسبتونه له منځه پکې ځي. 85
او د اسلامي عباداتو تر ټولو لویه ځانګړنه داده چې طریقه، وختونه او شرطونه یې الله تعالی ټاکلي دي او رسول صلی الله علیه وسلم رسولي او تر نن ورځې پورې هیڅ انسان د زیاتوالي او کموالي لاسوهنه پکې نه ده کړې، او ټولو نبیانو علیهم السلام دغو لویو عبادتونو ته بلنه کوله. 91
د اسلام رسول محمد چې د عبدالله زوی، د اسماعیل بن ابراهیم علیهم السلام له اولادې څخه دی په مکه کې په ۵۷۱ م کې زېږېدلی او همله‌ته نبوت ورکړل شوی، مدینې ته یې هجرت کړی او له قوم سره یې د بوت لمانځنې په کړنو کې ګډون نه دی کړی خو په لویو کارونو کې یې ورسره ګډون کولو او له پیغمبرۍ مخکې یې هم غوره اخلاق لرل چې قوم یې امین ورته ویلو، کله چې څلوېښت کلن شو نبوت ورکړل شو او الله په لویونښانو)معجزو (د هغه تایید وکړ، چې تر ټولو لویه معجزه یې قرآن کریم دی، او هغه د ټولو نبیانو له معجزو لویه او تر نن پورې پاتې معجزه ده، کله چې الله د هغه دین بشپړ کړ او رسول صلی الله علیه وسلم په پوره توګه ورسولو، نو نبي صلی الله علیه وسلم د درې شپېتو کلونو په عمر کې وفات شو او په مدینه کې خاورو ته وسپارل شو، رسول محمد صلی الله علیه وسلم د نبیانو او رسولانو ختموونکی دی، الله له لارښوونې او حق دین سره لېږلی دی، ترڅو خلک د ناپوهۍ کفر او بوت لمانځنې له تیارو د توحید او پوهې رڼا ته را وباسي او الله د هغه لپاره دا شاهدي ورکړه چې هغه د الله په امر را لېږل شوی بلونکی دی. 94
او د اسلام هغه شریعت چې د الله رسول محمد صلی الله علیه وسلم راوړی، هغه د الهي پیغامونو او رباني شریعتونو ختموونکی دی، او د بشپړتیا شریعت دی او په هغو کې د خلکو د دین او دنیا سمون دی او هغه په لوړه درجه د خلکو د دینونو، وینو، مالونو، عقلونو او اولادونو ساتنه کوي، او هغه د ټولو مخکېنیو شریعتونو نسخه کوونکی دی، لکه څنګه چې مخکېني شریعتونه ځینې پر ځینو نورو نسخه شول. 100

او الله تعالی له هغه اسلام پرته چې رسول محمد صلی الله علیه وسلم ورسره راغلی بل هیڅ دین نه مني؛ نو څوک چې له اسلام پرته بل دین ته غاړه ږدي هیڅکله به یې ترې قبول نه کړي.........................103

قرآن کریم هغه کتاب دی چې الله خپل رسول محمد صلی الله علیه وسلم ته وحي کړی، او هغه د مخلوقاتو د پالونکي کلام دی چې الله انسانان او پیریان پرې ننګولي تر څو د هغو غوندې یو سورت راوړي، او دغه ننګونه تر نن ورځې روانه ده او قران کریم د زیات شمېر مهمو پوښتنو ځواب وویلو چې په میلیونونو خلک یې حیران کړل، او قرآن عظیم تر نن ورځې په هغه عربي ژبه خوندي دی چې پرې نازل شوی و، یو حرف هم نه دی ترې کم شوی او هغه چاپ شوی خپور شوی دی، او دا لوی عاجزوونکی کتاب دی او په دې ارزي چې ولوستل شي او معناوې یې وژباړل شي، لکه څنګه چې د رسول محمد صلی الله علیه وسلم سنت د باوري راویانو له لړۍ سره سم را نقل شوي خوندي دي او په همغه عربي ژبه کې چاپ شوي چې رسول صلی الله علیه وسلم پرې خبرې کولې او زیات شمېر ژبو ته ژباړل شوي دي، قرآن کریم او د رسول صلی الله علیه وسلم سنت دواړه د اسلام د حکمونو او تشریعاتو لپاره یوازېنۍ سرچینې دي؛ نو اسلام د هغو خلکو له کړنو څخه نه اخېستل کیږي چې یوازې اسلام ته منسوب دي، بلکې له الهي وحي قرآن عظیم او نبوي سنتو څخه اخېستل کیږي 104

او اسلام له مور او پلار سره په نېکۍ امر کوي که هغوی دواړه مسلمانان هم نه وي او د اولاد په اړه سپارښتنه کوي 111

اسلام په وینا او کړنه کې که څه هم له دوښمن سره وي پر عدالت امر کوي..117

او اسلام له ټولو خلکو سره په نېکۍ کولو امر کوي او غوره اخلاقو او ښو کړنو ته بلنه کوي...121

او اسلام د ښو اخلاقو لکه رېښتینولۍ، د امانت اداکولو، پاک لمنۍ، حیاء، شجاعت، قربانۍ، سخاوت، د اړ سره مرسته کولو، له بې وزله

سره کمک کولو، ورږي ته خواړه ورکولو، ښه ګاونډيتوب، صله رحمۍ
او پر څارويو مهربانۍ امر کوي.......................................123
اسلام د خوراک او څښاک پاک شيان حلال کړي دي او د زړه، بدن او
کور پر پاکوالي يې امر کړی، له همدې امله يې نکاح حلاله کړې ده،
لکه نبيانو عليهم السلام ته يې چې امر پرې کړی، چې هغوی پر هر
پاک شي امر کړی دی...131
اسلام د ناروااوو اصول لکه پر الله شرک او کفر کول، د بوتانو لمانځل،
پرته له پوهې پر الله خبرې ترل، د اولادونو وژل، د محترم نفس وژل،
په ځمکه کې فساد کول، کوډې، ښکاره او پټې بې حيايۍ، زنا او لواطت
حرام کړي دي، او سود، د مردارې خوړل او د هغه څه خوړل يې حرام
کړي دي چې د بوتانو او غلطو معبودانو لپاره ذبح کړل شوي وي، د
خنزير غوښه او ټول پليت او ناپاک شيان يې حرام کړي دي، د يتيم مال
خوړل، په پېمانه او تول کې کموالی او زياتوالی يې حرام کړي دي، د
خپلويو پرې کول يې حرام کړي دي، او ټول نبيان عليهم السلام د دغو
ناروااوو پر حراموالي په يوه خوله دي..................................134
اسلام له بدو اخلاقو لکه درواغو، دوکې، غدر، خيانت، فريب، حسد او
ناوړه چل، غلا، بغاوت او تېري څخه منعه کړې ده او له هر ډول پليتو
اخلاقو يې منعه کړې ده..142
اسلام د هغو مالي راکړو ورکړو څخه منع کوي چې سود، ضرر،
دوکه، ظلم، فريب وي پکې او يا د مصيبتونو او د ټولنو، قومونو او
افرادو د عام ضرر لامل کيږي...151
اسلام د عقل د ساتنې او ټولو هغو شيانو د حراموالي لپاره راغلی چې
عقل خرابوي، لکه د شرابو څښل او د عقل مرتبه يې لوړه کړې ده او
هغه يې د تکليف مدار ګرځولی او د خرافاتو او بوتانو له ځنځيرونو يې
ازاد کړی دی، او په اسلام کې هيڅ داسې رازونه او حکمونه نشته چې
يوازې تر يوې طبقې پورې اړه ولري تر بلې پورې تړاو ونه لري، د
اسلام ټول حکمونه او فرمانونه د صحيح عقلونو سره سمون لري او
هغه د عدالت او حکمت مطابق دي..155

او د باطل دینونو پیروان چې کله پر هغه څه پوهه ونه لري چې ترمنځ یې ټکر وي او یا هغه چارې چې عقلونه یې ردوي، نو بیا د دین پیروان دا ګومان کوي چې دین له عقل څخه پورته دی او یا دا چې عقل لره د دین په پوهاوي او پر هغه د را چاپېرېدو کې هیڅ ځای نشته .سره له دې چې اسلام دین د عقل لپاره یوه داسې رڼا بللې ده چې لاره یې ورته روښانه کوي، نو د باطلو دینونو خلک له انسان څخه غواړي چې له عقل څخه خالي شي او د ځان تابع یې وګرځوي او اسلام بیا له انسان څخه غواړي چې عقل یې را بیداره کړي، تر څو حقیقتونه لکه څنګه چې دي همداسې یې وپېژني.......................................159
اسلام صحیح علم ته لویه درجه ورکوي او له نفسي غوښتنې څخه خالي علمي بحث ته هڅونه کوي او زموږ په نفسونو او شاوخوا کایناتو کې د نظر او فکر کولو ته بلنه کوي او د پوهې لپاره صحیح علمي پایلې له اسلام سره ټکر نه دي...161
او الله عمل نه قبلوي او نه په آخرت کې ثواب پرې ورکوي مګر له هغه چا څخه چې پر الله یې ایمان راوړی وي، د هغه پیروي یې کړې وي او د هغه رسولان علیهم الصلاة والسلام یې رېښتیني ګڼلي وي او یوازې هغه عبادتونه قبلوي چې روا کړي یې وي؛ نو څنګه انسان پر الله کفر کوي او دا هېله لري چې ښه بدله به یې ورکړي؟ او له خلکو څخه د هیچا ایمان نه قبلوي مګر دا چې هغه پر ټولو نبیانو علیهم السلام ایمان راوړی وي او د محمد صلی الله علیه وسلم پر رسالت یې ایمان راوړی وي...165
پرته له شکه د ټولو الهي پیغامونو موخه دا ده چې حق دین د انسان مرتبه اوچته کړي، نو هغه یوازې د الله بنده وي کوم چې د ټولو کائناتو پالونکی دی او د انسان، مادې او خرافاتو له لمانځلو یې ازاد کړي؛ نو اسلام لکه څنګه چې ته وینې د اشخاصو سپېڅلتیا نه بیانوي او له خپلو مرتبو یې نه پورته کوي او نه له هغو څخه ارباب او معبودان جوړوي.
169..

الله په اسلام کې توبه روا کړې ده، توبه د انسان الله ته رجوع کول او ګناه پرېښودل دي، او اسلام خپل مخکې ګناهونه له منځه وړي، توبه خپل مخکې ګناهونه له منځه وړي، نو د هيڅ انسان په وړاندې د انسان .د تېروتنو د منلو اړتيا نشته..172

په اسلام کې د انسان او الله تر منځ يوه نېغ په نېغه اړيکه وي، چې هيچا ته اړتيا نشته تر څو ستا او د الله ترمنځ واسطه شي؛ نو اسلام موږ له دې څخه منع کوي چې له انسان څخه الله جوړ کړو او يا هغوى له الله .سره په ربوبيت او الوهيت کې شريکان کړو 176

د دغې رسالې په پای کې دا خبره يادوو چې خلک د خپلو زمانو، قومونو او ښارونو له پلوه بلکې ټولې انساني ټولنې په خپلو فکرونو او موخو کې مختلفې دي، د ژوند په چارو او کړنو کې له يوبل څخه بېل دي، نو يو داسې لارښود ته اړتيا لري چې لارښوونه يې وکړي، او داسې نظام ته چې راټول يې کړي او داسې واکمن ته چې ساتنه يې وکړي او درنو رسولانو عليهم الصلاة والسلام دغه څه د الله له لوري د وحې له لارې په مخ وړل، د ښېګڼې او هدايت لارې ته يې د خلکو لارښوونه کوله او د الله پر شريعت يې خلک را ټولول او په حق يې د هغوى ترمنځ پرېکړې کولې، نو څومره يې چې د دغو رسولانو خبره منله د هغوى د الهي پيغامونو له زمانې سره نېږدې همدومره يې په چارو کې سمون راتلو، او الله د خپل رسالت لړۍ د محمد صلى الله عليه وسلم پر رسالت پای ته ورسوله او د هغه د رسالت لپاره يې پاتې کېدل وليکل او هغه يې د خلکو لپاره لارښود، رحمت، رڼا او تر الله سبحانه وتعالى پورې د .رسوونکې لارې لارښوونکى وګرځولو 179

له همدې امله دې اې انسانه !دېته رابولم چې يوازې الله لره رېښتينى د بل له بې ځايه پيروۍ او عادت څخه خالي ودرېږې، او پردې پوه شه چې له مرګ وروسته دې خپل پالونکي ته ورګرځېدونکى يې او دا چې په ځان او شاوخوا کې دې وګوره؛ نو اسلام راوړه چې په دنيا او آخرت کې دې نېکبخته شې او که په اسلام کې داخلېدل غواړې نو پرتا يوازې دا ګواهي ورکول لازم دي چې له الله پرته بل حقدار د بنده ګۍ نشته او محمد د الله رسول دی، او له هر هغه څه څخه بېزاري اعلان کړې چې

له الله پرته لمانځل کيږي، او موږ باور لرو چې الله تعالی هغه خلک بېرته راپورته کوي کوم چې په قبرونو کې دي او دا چې حساب او بدله حق دي، کله چې دې دا ګواهي ورکړه؛ نو ته مسلمان شوې، نو بيا پرتا لازم دي چې د الله هغه عبادت وکړې کوم چې يې له لمانځه، زکات، روژې او حج څخه روا کړي دي که د حج وس ولرې.